

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

NÄYTTÖÖN PERUSTUVIEN TYÖME- NETELMIEN KÄYTTÖÖNOTTO

-Laadullinen haastattelututkimus Lapinlahden kunnan
lapsiperhepalveluissa

TEKIJÄ Vilma Waldén

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä Vilma Waldén			
Työn nimi Näyttöön perustuvien työmenetelmien käyttöönotto -Laadullinen haastattelututkimus Lapinlahden kunnan lapsiperhepalveluissa			
Päiväys	29.04.2023	Sivumäärä/Liitteet	62/3
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Lapinlahden kunta			
<p>Monitoimijainen yhteistyömalli ja lapset puheeksi -menetelmät ovat vuorovaikutuksellisia menetelmiä, joilla pyritään auttamaan asiakkaita varhaisen tuen varhaisessa vaiheessa. Asiakkaita voidaan auttaa yhdellä tapaa ilman aiempaa asiakkuutta. Auttamalla asiakkaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa voidaan ehkäistä asiakkaiden palvelutarpeen kriisiytymistä. Ennaltaehkäiseminen on myös kustannustehokkaampaa, kuin kriisiytyneiden asiakkaiden tilanteiden selvittäminen.</p> <p>Laadullisen haastattelututkimuksen aiheena oli Monitoimijaisen yhteistyömallin ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönotto Lapinlahden kunnassa. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten näiden kahden näyttöön perustuvan menetelmän käyttöönotto oli toteutunut Lapinlahden kunnan lapsiperhepalveluissa. Tutkimus toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena, jossa oli tapaustutkimuksen piirteitä. Tutkimuksessa haastateltiin yhdeksää Lapinlahden kunnan lapsiperhepalveluiden työntekijää. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna Teams-yhteydellä. Aineiston analyysi toteutettiin sisällönanalyysinä. Aineisto analysoitiin teemoittelun ja tyypittelyn avulla, jonka jälkeen analyysia jatkettiin vielä pelkistämällä aineistoa.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena esitellään, miten Monitoimijainen yhteistyömalli käyttöönotto oli onnistunut varhaiskasvatuksen puolella. Koululla menetelmän käyttöönotto oli vielä kesken. Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönotto ei ollut vielä päässyt käytäntöön asti. Menetelmän käyttöönotto vaatisi selkeitä yhteisiä käytänteitä sekä käyttöönoton suunnitelman. Menetelmien käyttö oli lisännyt asiakkaiden osallisuutta ja sen oli myös koettu lisäävän oman työn mielekkyyttä, merkityksellisyyttä sekä vaikuttavuutta. Menetelmät oli koettu tarpeellisina sekä toimivina työkaluina auttaa asiakkaita varhaisessa vaiheessa. Asiakkailta saatu palaute oli ollut positiivista ja menetelmien käytöllä oli saatu autettua asiakkaita matalalla kynnyksellä.</p>			
Avainsanat Lapset puheeksi -menetelmä, Monitoimijainen yhteistyömalli, varhainen tuki, asiakkaan osallisuus ja toimijuus			

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme in Social Services	
Author Vilma Waldén	
Title of Thesis Implementation of evidence-based work methods in the services for families and children in the municipality of Lapinlahti	
Date 29.04.2023	Pages/Appendices 62/3
Client Organisation /Partner Municipality of Lapinlahti	
<p>The multiprofessional cooperation model and the service model Let's Talk about Children are interactive methods to help clients in need of support in an early stage. One appointment can already help clients even if there is no previous client relationship. Helping clients in an early stage makes it possible to keep the service needs in social services moderate. Preventive service is also more cost-efficient than solving difficult client situations.</p> <p>The subject of this qualitative interview research was implementation of a multiprofessional cooperation model and the service model Let's Talk about Children in the municipality of Lapinlahti. The goal was to research how these two methods were implemented in services aimed for families and children in Lapinlahti.</p> <p>This research was implemented with qualitative interviews and contained features of a case study. Nine social service professionals who work in services for families and children in the municipality of Lapinlahti were invited to an online themed interview. The research material was analyzed with content analysis according to themes and types and by reducing the material further.</p> <p>This research showed that the implementation of a multiprofessional cooperation model was successful in early childhood education and care. Implementation was still in progress in primary and secondary education. The service model Let's Talk about Children had not reached an implementation phase yet as the instructions on the use of the model were missing in addition to a plan of introduction. The methods had increased clients' participation and activity. The professionals had experienced the use of these methods has a positive effect on the experience of meaningfulness, significance and impactfulness in their work. The methods were regarded useful and functional tools when helping clients in an early stage. Client feedback was positive and showed the use of the low-threshold methods had helped clients preventively in Lapinlahti.</p>	
Keywords Let`s talk about children service model, Multiprofessional cooperation model, early support, client`s participation and agency	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	LASTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN	6
2.1	Sosiaalipalvelut lasten ja perheiden tukena	7
2.2	Lapsiperhepalveluiden haasteita ja kehittämisen kohteita	10
3	VUOROVAIKUTUS JA OSALLISUUS ASIAKASTYÖSSÄ	13
3.1	Vuorovaikutus asiakastyössä	14
3.2	Asiakkaiden osallisuus ja toimijuus työskentelyssä	15
4	MONITOIMIJAINEN YHTEISTYÖMALLI JA LAPSET PUHEEKSI -MENELTEMÄ	19
4.1	Monitoimijainen yhteistyömalli	20
4.2	Lapset puheeksi -menetelmä	23
5	TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TARKOITUS	26
6	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	27
6.1	Aineistonkeruun toteutus ja aineistonkeruunmenetelmä	29
6.2	Aineistonanalyysin toteutus ja aineistonanalyysimenetelmä	30
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	33
7.1	Varhainen tuki	33
7.2	Asiakkaiden etu	34
7.3	Avoin dialogi	35
7.4	Menetelmien käyttöönoton onnistumiset ja kehittämisen kohteet	37
8	POHDINTA	39
8.1	Tutkimuksen tulosten tarkastelu	39
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	43
8.3	Ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessissa	44
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	45
	LÄHTEET	46
	LIITE 1: HAASTATTELURUNKO	53
	LIITE 2. AINEISTON ANALYYSI TAULUKOT TEEMOITTAIN	55
	LIITE 3. AINEISTONANALYYSIN PELKISTÄMINEN	59

1 JOHDANTO

Lapsiperhepalveluissa on paljon erilaisia ammattiryhmiä sekä toimijoita. Eri ammattilaiset toimivat lapsen ja perheen ympärillä, mutta yhteistyössä sekä tiedonkulun sujuvuudessa on paljon kehitettävää. Sosiaalialan työssä on noussut esille tarve näyttöön perustuville menetelmille, joilla lasten ja perheen osallisuutta voidaan lisätä. Tämä tarve heijastuu niin lainsäädännöstä kuin ammattilaisten ja asiakkaidenkin toimesta. Lapsiperhepalveluiden toimintaympäristöissä nostetaan esille se, että lasten ja perheiden osallisuuteen tulee kiinnittää tarkempia huomioita palvelutuotannon suunnittelussa, toteuttamisessa ja työmenetelmien arvioinnissa. (Tynkkynen 2022.)

Sosiaalialan palveluissa on herännyt huoli lasten ja perheiden kasvavasta ahdingosta, joka voi johtaa entistä laajempiin palvelutarpeisiin tilanteiden kriisiytyessä. Lasten ja perheiden kasvanut palvelutarve vaatii usein laajempia palvelukokonaisuuksia, kuten lastensuojelun sijaishuollon palveluita. Näitä tilanteita voidaan kuitenkin estää laadukkailla oikea aikaisilla varhaisen tuen palveluilla. Lasten ja perheiden kasvanut ahdinko nostaa esille tarpeen matalan kynnyksen palveluista ennaltaehkäisevässä työssä. (Sitra 2015.)

Eri toimijoiden sekä asiakkaiden välisen yhteistyön vaikutuksen lasten ja perheiden hyvinvointiin tulisi olla myönteinen eikä kuormittava. Perheiden auttamisessa korostuu aktiivisen vuorovaikutuksen merkitys lasten ja perheiden kanssa työskentelyssä. Sosiaalipalveluissa tulisi korostaa ennaltaehkäiseviä palveluita, jotta asiakkaiden ahdinko havaittaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaisen tuen vaiheessa asiakkaiden haasteisiin voitaisiin puuttua ennen, kuin asiakkaat tarvitsevat korjaavia palveluita. Tämä vaatii haasteiden varhaista tunnistamista sekä niihin reagointia. (Korpijärvi 2018.)

Lapset puheeksi -menetelmän sekä Monitoimijaisen yhteistyömallin kehittäminen vaatii taustalle tutkittua tietoa. Menetelmien kehittämisen edellytyksenä on niiden haasteiden näkyväksi tekeminen, joihin menetelmää käyttämällä pyritään vastaamaan. Toimivan yhteistyön avulla vastuuta voidaan jakaa sekä tasapainottaa niin, että yksikään toimija ei kuormitu tarpeettomasti. Yksittäisen toimijan ei tulisi kokea liian suurta vastuuta lasten ja perheiden tilanteesta sekä pärjäävyydestä. Tavoitteena onkin onnistunut aktiivinen yhteistyö sekä jaettu asiantuntijuus. Jaetussa asiantuntijuudessa keskiössä on yhteinen pohdinta sekä reflektointi. Monitoimijaisessa yhteistyössä keskiössä on aina lapsi ja perhe sekä heidän osallisuutensa huomiointi työskentelyssä. (Korpijärvi 2018.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Lapinlahden kunta. Opinnäytetyöni tarkastelun kohteeksi valikoitu kaksi näyttöön perustuvaa menetelmää. Nämä ovat Monitoimijainen yhteistyömalli, joka tunnetaan myös nimellä yhdessä aika sekä Lapset puheeksi -menetelmä. Käytän tässä opinnäytetyössä nimitystä Monitoimijainen yhteistyömalli ja menetelmään kuuluvasta keskustelusta nimitystä Yhdessä aika -keskustelu. Tutkin näiden kahden työmenetelmän käyttöönottoa Lapinlahden kunnan lapsiperhepalveluissa. Tutkimus toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena, jossa on tapaus-tutkimuksen piirteitä.

2 LASTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINNIN TUKEMINEN

Viime vuosina sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämisessä on menty siihen suuntaan, että kehitetään ennaltaehkäiseviä palveluita. Ennaltaehkäisevien palveluiden avulla pystytään auttamaan asiakkaita varhaisessa vaiheessa. Ihmisten tietoisuutta olemassa olevista sosiaali- ja terveyspalveluista on pyritty lisäämään. Tilanteiden ennaltaehkäisy on kustannustehokkaampaa sekä asiakaslähtoisempää, kuin ratkaista monimutkaisia kriisitilanteita perheissä. Näissä tilanteissa useasti lapsen turvallinen kasvu ja kehitys on selkeästi vaarantunut. (Cacciatore, Huovinen & Korteniemi-Poikela 2009, 5–71.)

Osa lapsen kasvua ja kehitystä on minäkuvan muodostuminen ja kehittyminen. Lapsen itsetuntoa tulisi vaalia ja luoda lapselle tunne siitä, että hän on tärkeä ja arvostettu. Itsetunto heijastuu yksilön olemuksesta ja siinä näkyy kasvatuksen vaikutus eli se, miten lasta on kohdeltu. Lapsen kasvu tapahtuu kehitysympäristöissä esimerkiksi koulu ja koti. Ihmiset ja kehitysympäristöt vaikuttavat lapsen itsetunnon kehitykseen suuresti. Oikeanlaisella vuorovaikutuksella ja yhdessä tekemisellä voidaan vaikuttaa lapsen turvalliseen kasvuun ja kehitykseen suuresti. Lapselle on tärkeää, että hän tulee kuulluksi. (Cacciatore ym. 2009, 5–71.)

Varhainen tukeminen lasten ja perheiden haasteissa ennaltaehkäisee haasteiden ja negatiivisten vaikutusten kriisiytymistä. Perheiden haasteiden ennaltaehkäisy vähentää riskiä raskaampien palvelukokonaisuuksien tarpeelle esimerkiksi lapsen huostaanotto. Lasten ja perheiden haasteiden ennaltaehkäiseminen vaatii tehokkaita matalan kynnyksen palveluita sekä näyttöön perustuvia työmenetelmiä. (Barraco ym. 2022; Lampikari & Mohell 2014.)

Lasten ja perheiden osallisuuden lisääminen ja hyvinvoinnin kehittäminen vaatii toimintakulttuurin muutosta. Tätä varten on kehitetty eri menetelmiä, jotka tukevat lasten ja perheiden pärjäävyyttä arjessaan esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmä. Työtä ja työmenetelmiä kehitetään uusien toimintatapojen löytämiseksi. Uusilla toimintatavoilla pyritään tukemaan lapsen sekä vanhemmuuden suotuisaa kehitystä arjessa. Tavoitteena on arjen sujumisen lisääminen ja yhteistyön kehittäminen uusien varhaisen tuen menetelmien avulla. (Pitkänen & Waldén 2020, 47–54.)

Yhteiskunnan yksi tehtävä on huolehtia sen jäsenistä. Yhteiskunnan toimintamallien ja rakenteiden tulee olla sellaisia, että tarvittavat sosiaali- ja terveyspalvelut pystytään järjestämään. Ammattilaisille menetelmien kehittäminen, jotka mahdollistavat mahdollisimman varhaisen puuttumisen esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmä. Tällaiset menetelmät kykenevät vastaavat asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeisiin ennaltaehkäisevästi. Tehokkaiden palveluiden sekä palvelutarpeen täyttämisen lisäksi lasten ja perheiden pärjäävyyttä arjessa tulisi vaalia. (Anderson ym. 2022; Gervin ym. 2022; Lampikari & Mohell 2014.)

Tässä opinnäytetyössä tarkastelen lasten ja perheiden hyvinvoinnin tukemista ennaltaehkäisevien palveluiden työmenetelmien kehittämisen sekä asiakkaiden osallisuuden näkökulmasta. Käytän opinnäytetyössä varhaisen puuttumisen käsitteen sijaan käsitettä varhainen tukeminen. Varhainen tukeminen korostaa enemmän perheiden osallisuutta ja asiantuntijuutta omassa arjessaan. Varhaisen tukemisen ja asiakkaan osallisuuden näkökulmasta ammattilaiset eivät tee asioita asiakkaan puolesta vaan yhdessä asiakkaan kanssa.

2.1 Sosiaalipalvelut lasten ja perheiden tukena

Kaikilla Suomen kansalaisilla on yhtäläinen oikeus saada palvelua. Sosiaalipalveluiden vaikuttavuutta todentaa ihmisten lisääntynyt hyvinvointi ja vähentynyt palveluntarve sekä kyky toimia aktiivisena osallisena arjessa ja yhteiskunnassa. Ammatillaiset tarvitsevat asiakaslähtöisiä ja tehokkaita toimintamalleja asiakkaiden kohtaamiseen. Onnistunut työskentely voi tuoda lasten ja perheiden elämään arkea mullistavia oivalluksia sekä muutosta. Muutosten tulisi lisätä hyvinvointia ja pärjäävyyttä ilman palveluita. Työskentelyn kannalta välttämättömälle dialogiselle vuorovaikutukselle täytyy löytyä riittävästi tilaa sekä aikaa. (Lampikari & Mohell 2014; Mönkkönen 2018, 26–58.)

Työskentelyssä on tärkeää muistaa huolehtia luottamuksesta sekä salassapitovelvollisuuden säilymisestä. Tätä määrittelevät eri lait, joista lastensuojelulaki on ensisijainen. Silloin noudatetaan salassapitovelvoitetta, suhteessa muihin lakeihin. Lain mukaan ammatillaiset ovat myös ilmoitusvelvollisia, mikäli huoli lapsen hyvinvoinnista sekä turvallisesta kasvusta ja kehityksestä herää esimerkiksi koulussa tai harrasteiden parissa. Sosiaalitoimen tehtävä on selvittää huolen todellinen tila ilmoituksen jälkeen ja miettiä onko tarvetta työskentelylle. (Mönkkönen 2018, 107–156.)

Suotuisa arki on lapsen kasvun ja kehityksen pohja. Lakien tehtävä on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuun ja kehitykseen sekä lapsen edun toteutumisen valvominen esimerkiksi lastensuojelulaki. Yhteiskunnalla on lainmukainen velvoite tarjota hyvinvointia tukevia palveluita. Lapsen edun tarkastelu voi vaatia tilannekohtaista tulkintaa ja on tärkeää, että lapsi kokee tulleen kuulluksi. Vaikuttavassa työssä korostuu ammattilaisten ja perheiden välisen yhteistyön laadun merkitys. Turvallisen kasvun ja kehityksen edellytykset on turvattava lapselle ensisijaisesti kotona, mutta jos kotona ne eivät toteudu voidaan lapsi sijoittaa kodin ulkopuolelle. (Araneva 2021; Etene 2017.)

Sosiaalialan palveluita voidaan jakaa kahdelle eri palvelutasolle. Perustason palveluiden asiakkaille tehtävän palvelutarpeen arvioinnin pohjana on kysymys, tarvitseeko perhe tukea, apua ja palveluita. Perustason palvelunmuotoja ovat neuvola, koulu, varhaiskasvatus, nuorisotyö sekä perhesosiaalityön palvelut. (Huupponen, Katainen, Salmi & Torvinen 2021; Mäkelä 2017; Nyysönen 2019; Lapinlahden kunta 2019.)

Erityisen tason palvelut ovat perustason palveluita vaativampia ja asiakkaiden palveluntarve on vaativampi. Erityisen tason palveluiden palvelutarpeen arvioinnin pohjalla on kysymys, mitä tukea ja palvelua perhe tarvitsee. Erityisentason palvelunmuotoja ovat lastensuojelu, vammaispalvelut sekä erikoisairaanhoido. Palvelut ja niiden toteutuminen on suunnitelmallista sekä tavoitteellista työskentelyä. Osana on myös dokumentointi, jossa tehdään näkyväksi palvelun sisältö, toteutus, kesto sekä yhdessä määritellyt tavoitteet. Työskentelyn säännöllinen arviointi on tärkeää, jotta palveluiden vaikuttavuus säilyy. Päätökset sosiaalipalveluiden myöntämisestä asiakkaille tekevät sosiaalityöntekijät. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyysönen 2019; Lapinlahden kunta 2019.)

Palveluiden tulisi kohdentua oikein asiakkaille. Asiakkaiden palvelutarpeeseen kohdentuvat palvelut vaalivat esimerkiksi lapsen etua. Perheiden toimijuuden ja osallisuuden vaaliminen tehostaa palveluiden vaikuttavuutta. Esimerkiksi perhetyö on muutoslähtöistä työskentelyä, jossa tavoitteena on lisätä perheiden hyvinvointia tekemällä muutoksia yhdessä perheen kanssa. Perheiden oma motivaatio on tärkeää, jotta perheessä työskentelyn myötä tapahtuva muutos olisi mahdollisimman pysyvä ja kattava. Keskeistä on koko perheen ja perheen välisten vuorovaikutussuhteiden huomiointi ja riittävä jaettu ymmärrys perheestä sekä heidän tilanteestaan. (Araneva 2021; Mauno 2018, 65–74; Valtioneuvosto 2021, 28–52.)

Lapsen tai perheen tilanteesta voi herätä huoli esimerkiksi koulussa tai varhaiskasvatuksessa. Tämän huolen todentamiseen voi hyödyntää esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmää. Sen avulla tilannetta voidaan tarkastella kokonaisvaltaisesti ja tehdä näkyväksi se, vastaako herännyt huoli lapsen ja perheen todellisuutta. Varhainen puuttuminen ja huoleen reagointi on osa ammattia ja ammattilaisen osaamista. (Meriläinen 2020.)

Lasten ja perheiden pärjäävyys rakentuu vuorovaikutuksessa ympäristön sekä toisten ihmisten kanssa. Pärjäävyys on muuttuva käsite ja sen tila voi vaihdella. Pärjäävyys ei ole yksilön ominaisuus, vaan sitä voidaan kehittää. Jokainen lapsi ja hänen perheensä ovat ainutlaatuisia. Lasten ja perheiden arjen kohentamisessa keskiössä on sisäisten ja ulkoisten voimavarojen merkitys. Sisäisillä tarkoitetaan yksilöissä ja perheessä olevia voimavaroja. Ulkoisilla yksilöstä tai perheestä riippumattomia voimavaratekijöitä. Voimavarojen tiedostaminen ja kehittäminen lisäävät lasten ja perheiden pärjäävyyttä arjessa. Pyritään luomaan lasten ja perheiden arkeen onnistumisen myönteinen kehä, joka kantaa muutoksen ja vastoinkäymisten yli. (Korpijärvi 2018.)

Lapsilla on kyky sopeutua ympäristöönsä sekä mukautua erilaisiin tilanteisiin. Kodin ilmapiiri ja yhteinen hyvinvointi on kuitenkin vanhempien vastuulla. Hyvinvoiva lapsi pärjää arjessa ja kykenee käsittelemään vastoinkäymisiä sekä negatiivisia tunteita ilman, että arjen pärjäävyys heikkenee merkittävästi. Varhaislapsuuden kokeman turvan ja hoivan merkitys korostuu haasteiden ilmetessä. Vahvuuksia tulisi korostaa ja heikkouksia kehittää. Hyvinvoiva ihminen kykenee vuorovaikutukseen ja kokee tyytyväisyyttä arjessaan. Arjen pärjäävyyden tunteen kokemisessa korostuu toimivien toimintamallien tärkeys, koska vastoinkäymiset, haasteet ja muutos ovat osa elämää. Pärjäävä ihminen kykenee käsittelemään mahdollisia negatiivisia tunteita sekä sopeutumaan tilanteeseen. Haasteiden ratkaiseminen on helpompaa, kun ne tunnistetaan varhain. (Cacciatore ym. 2009, 72–136.)

Systeeminen työote tukee ammattilaisten työssä jaksamista ja tuo ammattilaiset lähemmäs perheitä. Työotteessa korostetaan perheiden ainutlaatuisuutta ja luodaan työhön riittävästi aikaa pysähtymiselle sekä pohdinnalle jatkuvan suorittamisen sijaan. Systeeminen työote pyrkii kehittämään itse työtä ja siinä korostuu työn valvonnan ja arvioinnin sekä vuorovaikutuksen merkitys. Tavoitteena on kustannustehokas palvelujärjestelmä, jossa olisi mahdollisimman vähän tehotonta ja päällekkäistä työtä. Systeemisessä työskentelyssä pyritään pois ongelmalähtöisestä työskentelystä, eikä etsitä syyllisiä. Esimerkiksi perheen lastensuojelun tarvetta ei nähdä vain yksittäisen perheenjäsen syyinä. Korostetaan voimavarakeskeistä työskentelyä. Voimavarakeskeisessä työskentelyssä korostuu perhekeskeisyys, perheen vuorovaikutus ja perhe systeemin ymmärtäminen. Työskentelyn avulla halutaan lisätä perheen ymmärrystä omasta tilanteestaan sekä herättää perheen oma motivaatio muutokseen. (Aho, Rasa & Vuolukka 2017, 85–95.)

Asiakaskeskeisellä orientaatiolla tarkoitetaan näkökulmaa, jossa korostuu asiakkaan omat kokemukset sekä ajatukset. Keskiössä on asiakkaan kokemus kuulluksi tulemisesta sekä osallisuuden vaaliminen työskentelyssä. Asiakkaan oma tietämys ja sen hyödyntäminen työskentelyssä. Asiakkaan tulisi olla työskentelyssä yhtä aktiivinen osapuoli kuin ammattilaisten. Asiakkaan aktivointi onkin asiakkaan osallisuuden edellytys. (Mönkkönen 2018, 26–58.)

Monitoimijuus on työmuoto, jossa eri ammattilaiset työskentelevät yhdessä. Sosiaalipalveluiden toteutus vaatii eri ammattilaisten välistä yhteistyötä, jotta asiakkaiden palvelutarpeet voidaan tyydyttää. Toimijuudella tarkoitetaan kykyä toimia ja arjen osallisuutta sekä kykyä olla osallisena eri arjen tai ympäristön toiminnoissa. Toimijuutta voi toteuttaa yksin, ryhmässä tai yhteisössä. Aktiivinen toimijuus vaatii osallistujalta aktiivista osallisuutta. Yhdessä toimiessa yksilön toimijuus mukautuu muiden toimijuuteen ja luo aktiivista osallisuutta. Monitoimijuudessa kaikki osapuolet ovat sitoutuneet yhteisen tavoitteen saavuttamiseen sekä asiakkaan etuun tähtäävään työskentelyyn. Yhteistyö vaatii laajojen kokonaisuuksien hallintaa sekä työn rajaamista. Välillä asiakkaiden tilanteet ovat hankalia, tällöin korostuu yhteistyökyvykyys vaikeissa tilanteissa. Työskentelyn tulisi aina olla tarpeen mukaista sekä tavoitteellista ja vaikuttavaa. Asiakkaiden osallisuutta sekä toimijuutta tulisi arvostaa ja vaalia. Asiakkaiden tulisi kokea palveluissa, että he ovat aktiivinen toimija eikä vain toiminnan kohde. (Pyötsiä 2019.)

Opinnäytetyössä tarkasteltavat näyttöön perustuvat työmenetelmät pohjautuvat systeemiseen työotteeseen, asiakaskeskeiseen orientaatioon sekä monitoimijuuteen. Monitoimijainen yhteistyömalli sekä Lapset puheeksi -menetelmä ovat vuorovaikutuksellisia työmenetelmiä, joiden tarkoituksena lisätä asiakkaiden osallisuutta. Menetelmien avulla voidaan kehittää systeemisen työotteen käyttöä lapsiperhepalveluissa.

2.2 Lapsiperhepalveluiden haasteita ja kehittämisen kohteita

Asiakkaat ansaitsevat vaikuttavampia ja laadukkaampia palveluita sekä ammattilaisten välistä laadusta yhteistyötä. Perheiden elämäntilanteet voivat olla monimutkaisia ja haastavia. Lisäksi vanhempien jaksaminen voi olla koetuksella. Laadukkaiden palveluiden ja toimivan yhteistyön avulla voidaan vähentää asiakkaiden kuormitusta ja lisätä voimaantumista. Sosiaalipalvelut ovat asiakkaan perusoi-keuksia. (Barth ym. 2022; Kekkonen ym. 2023, 17.)

Sosiaalipalveluiden kehittäminen vaatii päättäjien ja politiikan riittävää tietoisuutta lasten ja perheiden tilanteesta. Päätökset tulisi tehdä niin, että lasten ja perheiden palvelutarpeen täyttämiseen voidaan vastata mahdollisimman tehokkaasti. Tästä esimerkkinä toimii riittävien määrärahojen ohjaaminen sosiaalipalveluille. Kustannustehokkaiden ratkaisujen löytäminen on avainasemassa, jotta jo olemassa olevat resurssit saadaan kohdennettua mahdollisimman hyvin. Resurssit tulisi kohdentaa apua tarvitseville lapsille ja perheille. On tärkeää, että apua tarvitsevat eivät jää palveluiden ulkopuolelle. Asiakkaiden tulisi päästä palveluiden piiriin ajoissa. Näin ehkäistään palvelutarpeen kasvamista suureksi. (Barraco ym. 2022; Lampikari & Mohell 2014.)

Lasten ja perheiden lisääntyvä pahoinvointi on yhteiskunnallinen ongelma, niin meillä kuin maailmalla. Tarvitaan tehokkaita ratkaisuja, joilla tätä yhteiskunnallista kriisiä voidaan hillitä. Tämä vaatii järjestelmän kriittistä tarkastelua ja mahdollista palvelurakenteen ja toimintakulttuurin muutosta. Yhteiskunnan normit vaativat muutosta, jotta palveluiden piirissä olevien asiakkaiden kokemaa leimaavuutta voidaan vähentää sekä lisätä ihmisten tietoisuutta. Palveluiden tehokuutta lisää oikeanlaisten palveluiden räätälöinti perheille. Vanhempien tietoisuus mahdollisista palveluista on vähäistä. (Barth ym. 2022; Kekkonen ym. 2023, 17.)

Palvelumahdollisuuksien tietoisuuden lisääminen voi lisätä perheiden herkkyyttä hakeutua palveluiden piiriin. Lasten ja perheiden palvelutarpeiden täyttäminen vaatii konkreettisia menetelmiä sekä työkaluja, joita palveluiden avulla viedään perheen arkeen. Ammattilaisten asiantuntijuuden lisäksi on tärkeää hyödyntää perheiden omaa asiantuntijuutta. Lasten ja perheiden aktiivista osallisuutta tulisi vaalia osana toimivaa palvelukokonaisuutta. (Barth ym. 2022; Kekkonen ym. 2023, 17.)

Erilaisuuden hyväksyminen vaatii yhteiskunnan sekä palvelut, joilla on kyky huomioida erityislapsen sekä vastata heidän ja heidän perheiden palvelutarpeeseen. Se vaatii ammattilaisilta ammattitaitoa sekä huolen vakavasti ottamista ja perheiden tilanteiden aktiivista tiedostamista. Erityislapsen kanssa vanhemmuuden vaatimukset voivat vaatia sopeutumista sekä vanhemmilta kykyä sietää muutosta ja epävarmuutta. (Jäntti & Savinainen 2018, 159–207.)

Sosiaalipalveluiden työn haasteita ovat työn kuormittavuustekijät, henkilöstön suuri vaihtuvuus sekä pula työntekijöistä. Byrokratia voi vaikeuttaa sosiaalipalveluiden toimivuutta. Usein käy niin, ettei asiakkaiden palvelutarve täyty palvelujärjestelmän palveluiden piirissä (Fägerström 2016.) Asiakkaiden osallisuus ja asiakkaiden palvelutarpeeseen vastaaminen tulisi olla työn keskiössä. Asiakkaiden elämäntilanteet ovat usein monimutkaisia ja heidän haasteensa monisyisiä. Nykyinen palvelujärjestelmä on sekava ja monimutkainen. Lasten ja perheiden voimavarat hakea apua voivat olla rajalliset. (Ahonen 2015, 15; Malinen 2017, 28–31.)

Sosiaalipalveluiden on pystyttävä vastaamaan laajoihin palvelutarpeisiin nopeallakin aikataululla. Asiakkaiden palvelutarpeeseen tulisi kyetä vastaamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Sosiaalialalla työskentelevät tarvitsevat laajaa asiantuntemusta sekä vankkaa osaamista. Työn ytimessä tulisi olla asiakkaiden auttaminen niin, että he itse alkavat löytämään omia voimavaroja ja keinoja itsensä sekä läheistensä auttamiseksi. Työntekijänä tarvitaan osaamista, jonka avulla laajoja kokonaisuuksia voidaan hallita. Sosiaalialan työssä eletään jatkuvassa muutoksessa ja on pystyttävä reagoimaan yllättäviin muutoksiin niin yksilö, yhteisö kuin yhteiskunnan tasolla. Palvelukokonaisuuksien tulisi perustua todelliseen tarpeeseen vastaamiseen sekä tutkittuun tietoon. (Ahonen 2015, 15; Malinen 2017, 28–31.)

Keskeinen kysymys sosiaalipalveluiden kehittämisessä on, kuinka ihmisten hyvinvointia pystytään edistämään sekä turvaamaan mahdollisimman hyvin. Sosiaalialalla eri ammattiryhmät toimivat tiiviissä yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Työnjaon selkeyden puute on ollut kehittämiskohteena jo pidemmän aikaa. Ammattilaisten yhteistyön pitäisi vastata asiakkaiden tarpeita ja olla tehokasta, eikä missään nimessä kuormittaa asiakkaita. Sosiaalipalveluiden ja erityisesti lastensuojelun asiakkaat ovat haastavassa elämäntilanteessa ja tarvitsevat ammattilaisten apua arkeensa. Yhteistyön rakenteiden vahvistaminen sekä uusien ja innovatiivisten toimintatapojen tuominen työhön on ensiarvoisen tärkeää. Palveluiden kehittämisen keskiössä tulisi olla asiakkaiden prosessi sekä heidän palvelutarpeeseensa vastaaminen. (Aalto & Arola 2017, 22–25; Markus 2022, 18–20.)

Ammattilaisten yhteistyössä esiintyy usein työn päällekkäisyyttä. Päällekkäinen työ vähentää työn tehokkuutta ja lisää kuormittavuutta. Sosiaalialan ammattilaisille erityisesti sosiaalityöntekijöille työn kuormittavuuden taakka on suuri. Työssä voi esiintyä aitoa uhkaa esimerkiksi väkivallan suhteen. Sosiaalialan ammattilaisten työssä jaksamiseen tulisi panostaa sekä pyrkiä löytämään keinoja työn mielekkyyden kehittämiseen. Työntekijät voivat tehdä työtä omalla persoonallaan, mikä edistää vaativassa työssä jaksamista ja mahdollistaa aidon kohtaamisen asiakkaan ja työntekijän välillä. Uusien työmenetelmien sekä innovaatioiden tulisi kehittää työn tehokkuutta ja poistaa päällekkäisen työn tekemistä. Kehittämällä työtapoja voidaan lisätä työntekijän työssä jaksamista ja lasten ja perheiden osallisuutta. Lasten ja perheiden osallisuutta vähentävänä tekijänä voidaan nähdä juuri työn päällekkäisyys. Asiakkaat kokevat, että ammattilaisten yhteistyö ei ole toimivaa ja he joutuvat kertomaan samat asiat jokaiselle heidän kanssaan toimivalle ammattilaiselle uudestaan. Tähän vaikuttaa oleellisesti tiedonsiirron haasteet ammattilaisten välillä. (Aalto & Arola 2017, 22–25; Ahonen 2015, 15.)

Työn tehostamisen pitäisi toteuttaa niin, että asiakkaat kokevat saavansa vaikuttavampaa palvelua. Tämän toteuttaminen jatkuvasti vähenevillä resursseilla vaatii työntekijältä enemmän jaksamista. Sosiaalipalveluiden kehittämisen yksi kulmakivi, pitäisi olla asiakkaiden osallisuuden lisääminen palveluiden kehittäjänä ei vaan palveluiden kohteena. (Aalto & Arola 2017, 22–25; Valtionneuvosto 2021, 28–52.) Työskentelyllä tulisi aina olla jokin vaikutus asiakkaan elämään ja saada aikaan muutosta. Työskentelyn tehokkuutta tulisi tarkastella, jos muutosta ei työskentelystä huolimatta tapahdu. Esimerkiksi pystytäänkö asiakkaan palvelutarpeeseen vastaamaan olemassa olevilla palveluilla vai tarvitseeko asiakas vankempia tukitoimia ja työskentelyä. (Mönkkönen 2018, 107–156; Tynkkynen 2022.)

Palveluiden ja työn kehittämisen edellytys on palveluiden ja työn vaikuttavuuden arviointi. Vaikuttavuutta voidaan arvioida monin eri keinoin ja näkökulmin. Yksi näistä on sosiaalipalveluiden asiakkaiden, erityisesti lasten ja perheiden, osallisuuden lisääminen palveluiden vaikuttavuuden mittareina. Sosiaalihuoltolaki vaatii, että ammattilaiset yhdessä asiakkaiden kanssa tekevät asiakassuunnitelman säännöllistä arviointia, asiakaslähtöisyyden kehittämistä sekä rakenteellista sosiaalityötä. Palveluiden vaikuttavuutta tulisi tarkastella laajemmin, kuin palveluiden tehokkuutena. Kokonaisvaltaisen palveluiden vaikuttavuuden selvittämiseksi tarvitaan tuotettua ja tutkittua tietoa eri tasoilta, joita ovat esimerkiksi palveluiden tarpeiden ennakointi, organisaatiotaso, toiminnantaso, valtakunnallinen taso, kunta taso sekä maakunta taso. Tärkeää on kerätä vaikuttavuustietoa mahdollisimman monipuolisesti eikä vain asiantuntijälähtöisesti. (Kivipelto 2017, 88–94.)

Opinnäytetyössä tarkastellaan, miten asiakkaiden osallisuus ja oma asiantuntijuus toteutuu sosiaalipalveluissa sekä millaisia kehittämisen kohteita nykyisessä palvelujärjestelmässä on. Tutkitaan myös näyttöön perustuvien matalan kynnyksen työmenetelmien käyttöönoton vaikutuksia työntekijöiden kokemukseen asiakkaiden palvelutarpeisiin vastaamiseen näiden menetelmien avulla.

3 VUOROVAIKUTUS JA OSALLISUUS ASIAKASTYÖSSÄ

Asiakas tulisi nähdä aktiivisena toimijana, joka osallistuu päätösten sekä valintojen tekoon työskentelyssä. Asiakkaat tarvitsevat usein paljon tukea omaan osallisuuteen sekä rohkaisua aktiivisesti osallistumaan. Yhteisten tavoitteiden lisäksi voidaan määritellä jollekin työskentelyn osapuolelle henkilökohtaisia tavoitteita, joiden saavuttamiseen edistää yhteisten tavoitteiden saavuttamista. Ammatilaitaisten tavoitteena on työskennellä niin, että asiakkaan keinot jaksavat arjessa hahmottavat selkeämmin kaikille osapuolille. (Mönkkönen 2018, 200–209.)

Asiakkaiden kanssa työskentelyssä on tärkeää, yhteisen tavoitteen määrittäminen ja avoin vuorovaikutus. Työntekijän on tärkeää kyetä luomaan asiakkaaseen vahva luottamussuhde sekä avoin keskusteluyhteys. Luottamussuhde ja avoin vuorovaikutus helpottaa vaikeiden asioiden läpikäymistä ja huolen puheeksi ottamista. Työskentelyotteen tulisi ennen kaikkea olla realistista ja asioista puhua niiden oikeilla nimillä ja kyetä käsittelemään erityisesti myös vaikeita asioita. Näin muutosta parempaan voin tapahtua. (Mönkkönen 2018, 107–156.)

Asiakastyössä asiakkaiden osallisuuden vahvistamisessa voi vuorovaikutuksessa tarkkailla viittä eri elementtiä. Nämä ovat osapuolien tarkkaavaisuus, yhteinen tavoite, sosiaalinen vastaavuus, jaettu päämäärä sekä sosiaalinen toiminta vuorovaikutuksessa. Työskentelyssä ja vuorovaikutuksessa tavoitteena on, että asiakas osallistuu aktiivisesti. Silloin asiakas vaikuttaa omalla osallisuudellaan tavoitteiden saavuttamiseen sekä toimintaan ja työskentelyyn. Kommunikaation tulee olla vastavuoroista ja vuorovaikutuksen molemminpuolista. Asiakkailla sekä ammattilaisilla tulisi olla yhteiset tavoitteet työskentelyyn sekä muutoksen aikaan saamiseksi. (Hagnäs ym. 2017; Mönkkönen 2018, 156–174.)

Perheessä ja lapsuudessa opitut toimintamallit sekä tavat kulkevat mukana aikuisuuteen. Positiiviset vaikutukset heijastuvat, kuin myös negatiiviset. Haitallisten toimintatapojen muuttaminen ja muokkaaminen vaatii työtä. Haasteiden heijastuminen turvattoman lapsuuden sekä vaarantuneen kasvun ja kehityksen voi aiheuttaa monenlaisia ongelmia aikuisuudessa kuten työttömyyttä, taloudellisia vaikeuksia, syrjäytymistä, sosiaalisia haasteita sekä terveydellisiä haasteita. (Anderson ym. 2022; Gervin ym. 2022.)

Jokainen lapsi ansaitsee turvallisen elinympäristön sekä turvallisia aikuisia, jotka mahdollistavat lapselle turvallisen kasvun sekä kehityksen. Investointi lasten kokonaisvaltaiseen (psykykinen, fyysinen ja sosiaalinen) kasvuun ja kehitykseen ehkäisee ongelmia tulevaisuudessa ja haasteiden ylisukupolvisuutta. Sosiaalipalveluiden kuten perhetyön menetelminä voi olla konkreettisten työkalujen antaminen vanhemmille sekä työssä, että perhe-elämän jaksamisen lisäämisessä. (Shaffer, Singh, Wan & Zhang 2022.) Ammattilaisten apu on ensiarvoisen tärkeää niissä tilanteissa, joissa vanhemmilla itsellään ei ole työkaluja tai toimintamalleja arjen haasteisiin. Avun pyytäminen ja saaminen ei tee kenestäkään huonoa vanhempaa. (Cacciatore ym. 2009,72–136; Valtioneuvosto 2021, 28–52.)

3.1 Vuorovaikutus asiakastyössä

Asiakkaiden kanssa työskentelyssä vuorovaikutuksen tulisi olla vastavuoroista. Ymmärryksen tulisi rakentua molemmin puolin työskentelyssä asiakkaan tilanteen ympärille. Työskentelyn aikana vuorovaikutusta tulisi kehittää siihen suuntaan, että molemminpuolinen ymmärrys kasvaa. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa on aina tiettyjä asemia. Asemat eivät ole stabiileja tiloja, vaan ne voivat muuttua vuorovaikutuksen kehittyessä. On tärkeää kiinnittää huomiota nonverbaalisen viestintään sekä ympäristön ja asetelmien merkitykseen. Eleet auttavat vahvistamaan puheita sekä ymmärtämään puhujan tuomaa viestiä. Verbaalisen ja nonverbaalisen viestinnän väliset ristiriidat voivat hämmäntää. Esimerkiksi asiakas voi sanoa työskentely tilanteessa kaiken olevan hyvin, mutta hänen elekielensä antaa aivan päinvastaisen viestin. Ammattilaisten on tärkeää kyetä havainnoimaan näitä nonverbaalisia viestejä. (Lacoboni 2008, 65–83.) Työskentelyn tavoitteena on jaettu ymmärrys ja osapuolten aktiivinen osallisuus ja toimijuus avoimessa vuorovaikutuksessa. (Hagnäs ym. 2017; Mönkkönen 2018, 156–174).

Jokaisen ihmisen yksilölliset tekijät esimerkiksi temperamentti muokkaavat ihmisten välistä vuorovaikutusta ja tilanteet ovat aina ainutlaatuisia. Ympäristö ja kasvatus tuo esille sen, miten yksilön temperamentti ilmenee. Temperamentti kertoo paljon ihmisen tavasta toimia. Se ei kuitenkaan oikeuta huonoon käytökseen. Kasvatuksella voidaan vaikuttaa siihen, miten temperamentti ilmenee. Lapsille tulisi antaa työkaluja käsitellä temperamenttia sekä tunteita ja käytöstä. Temperamentin ja sen ilmenemisen ymmärtäminen auttaa käsittämään yksilöiden välisiä toiminnan ohjauksen eroja esimerkiksi sosiaalipalveluiden asiakkaiden välisiä eroja toiminnanohjauksen haasteiden kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2009, 5–32.) Lasten ja perheiden arjessa muutokset ovat läsnä. Se, kuinka yksilö suhtautuu ja reagoi muutoksissa, on osa temperamenttia. (Keltikangas-Järvinen 2009, 50–60).

Avoimuutta työskentelyyn täytyy olla molemmin puolin sekä ammattilaisen, että asiakkaan puolelta. Ammattilaisten välinen sujuva yhteistyö vaatii yksittäisen ammattilaisen vahvaa substanssiosaamista sekä kykyä ymmärtää ja arvostaa muiden osaamista myös asiakkaiden. Työskentely asiakkaiden kanssa tulisi nähdä aina prosessina. Prosessin suunta ei aina ole nousujohteinen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että työlle asetettuja tavoitteita ei voisi saavuttaa. (Hagnäs, Keinänen-Kiukaanniemi, Timonen & Valtjus 2017; Mönkkönen 2018, 26–58.)

Lasten ja perheiden kanssa työskentely toisiaan sisältää suoraan puuttumista lasten ja perheiden elämään ja arkeen erilaisten tukitoimien sekä työskentelyn tavoin esimerkiksi lapsen huostaanotto. Näissä tilanteissa, joissa työntekijä joutuu puuttumaan tai jopa suoraan rajaamaan lapsen ja vanhemman kontaktia asiakastyössä herättää kysymyksen, kuinka asiakkaan osallisuus toteutuu näissä tilanteissa. Asiakkaat kuin työntekijätkin ovat vain ihmisiä, ja inhimillisyys on vahvasti läsnä työskentelyssä. Lapset ja perheet tulisi kohdata asiakaslähtöisesti ilman, että työn vaikuttavuus kärsii. (Mönkkönen 2018, 26–58; Tynkkynen 2022.)

Lasten ja perheiden kanssa työskentelyssä korostuvat ammattilaisten ohjaukselliset taidot vuorovaikutuksessa. Asiakkaiden kanssa tulisi työskennellä niin, että hän itse löytää onnistumisen avaimet ja kykenee tekemään muutoksen. Työskentelyn tulisi aina tuottaa lisäarvoa asiakkaalle. Työskentelyyn kuuluvat ammattilaisten ja asiakkaiden lisäksi asiakkaiden läheiset. Ammattilaisten kyky vuorovaikuttaa on keskeinen elementti asiakkaiden kanssa työskentelyssä sekä lasten ja perheiden osallisuuden lisäämisessä. Vuorovaikutusosaamista voi kehittää läpi elämän, eikä siinä ikinä voi olla valmis. Elinikäisen oppimisen matkalla on kuitenkin tärkeää iloita saavutetuista tavoitteista sekä onnistumisista. Työskentelyn aikana tehdään asiakkaiden kanssa valintoja. Ammattilaiset ohjaavat asiakkaita tekemään itsenäisesti valintoja oman ja perheen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Heidän tehtävänä on myös lisätä asiakkaan pärjäävyyttä ja tehdä itsensä tarpeettomaksi. (Mönkkönen 2018, 26–58.)

Lapsen ympärillä olevilla aikuisilla on kyky havainnoida sekä tehdä huomioita lapsen kasvusta ja kehityksestä. Aikuisten tehdessä näitä huomioita tulisi heidän tunnistaa huolet mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Aikuisen tuen merkitys lapselle korostuu haasteiden edessä sekä muutoksessa esimerkiksi murrosiän tuomat haasteet. Jokaisella yksilöllä on oma henkilökohtainen kokemus siitä, miten hän pärjää. Tämä kokemus voi vaikuttaa hyvinvointiin suuresti. Esimerkiksi lapsi aistii kodin negatiivista ilmapiiriä, mutta ei ymmärrä aikuisten syitä siihen. Lapsi voi luoda itselleen syyn, joka vaikuttaa hänen kasvuunsa ja kehitykseen. Lapsille tulisi sanoittaa tilanteita, huomioiden heidän ikätasonsa. Pienille lapsille tilanteita voi sanoittaa leikin avulla. Lapsuudessa ja nuoruudessa kehittyvät sisäiset selviytymiskeinot sekä toimintamallit rakentuvat. Näin ollen on tärkeää, että lapsi saisi mahdollisimman kattavat rakennusaineet näiden muodostamiseen. (Cacciatore ym. 2009, 5–71; Valtioneuvosto 2021, 28–52.)

Empatia on tärkeä osa sosiaalialan työtä sekä asiakkaiden kohtaamista. Empatialla tarkoitetaan ihmisen kykyä myötätuntoisesti eläytyä toisen ihmisen kokemiin tunteisiin. Empatian avulla ihminen kykenee mukautumaan tilanteeseen toisen tarpeiden mukaan. Ammattilaisen empatia asiakasta kohtaa lisää asiakkaan ja ammattilaisen välistä luottamusta sekä syventää vuorovaikutusta. Empatian avulla asiakas voi kokea tulla aidosti kuulluksi sekä kokea, että ammattilainen oikeasti välittää ja haluaa auttaa. (Lacoboni 2008, 85–100.) Ammattilaiselle liiallinen empatia on kuitenkin vaarallista ja voi vaikuttaa työskentelyyn negatiivisesti. Jokaisen ammattilaisen on kyettävä määrittämään raja itsensä sekä asiakkaiden välille, jotta empatia ei muodostu liian voimakkaaksi. (Lacoboni 2008, 101–136.)

3.2 Asiakkaiden osallisuus ja toimijuus työskentelyssä

Lasten ja perheiden osallisuus voidaan nähdä, kun asiakas kokee hallinnan ja pystyvyyden tunnetta omassa arjessa sekä työskentelyssä. Aktiivinen osallisuus vahvistaa itsetuntoa ja lisää varmuutta omasta sekä perheen pärjäävyydestä. Palveluita sekä koko palvelujärjestelmää tulisi kehittää asiakaslähtöisesti. Ammattilaisilla tulisi olla riittävä osaaminen sekä tietotaito asiakkaan kanssa työskentelyyn. Asiakkaiden osallisuuden edellytyksenä on asiakkaiden motivointi työskentelyyn. (Halme, Nykänen, Salonen & Perälä 2011).

Osallisuus ilmenee vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä. Osallisuutta on kokemus yhteisöllisyydestä ja toimintaan vaikuttamista. Lapsilla on oikeus kokea osallisuutta ja se onkin yksi Yhdistyneiden kansakuntien määrittelemistä lapsen oikeuksista. Lapsen tulee pystyä vaikuttamaan ja olla osallisena häntä koskevissa asioissa, huomioiden lapsen ikätaso. (Kinnunen 2020, 7–12.)

Kokemus osallisuudesta perustuu kokemukseen siitä, miten paljon voi vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lapsi tarvitsee oman osallisuuden kehittämiseen turvallisten aikuisten tukea. Arjessa tulisi muistaa huomioida lasten osallisuus. Lapsen osallisuuden vaaliminen vaatii lasten näkemysten huomioimista ja arvostamista. Aikuisilla tulisi olla aikaa sekä kiinnostusta kuunnella lasten mielipiteitä ja ehdotuksia. Osallisuus ja asioiden kokeminen omiksi asioiksi kasvattaa ja kannustaa vastuun ottamiseen. Osallisuus vahvistaa uskallusta kertoa omista ajatuksistaan sekä näkemyksistään. Toiminnallisten menetelmien avulla asiakkaiden osallisuuden lisääminen tapahtuu tekemisen lomassa esimerkiksi pienten lasten kanssa leikin avulla. Toiminnallisuuden avulla keskustelu on helpompi aloittaa ja on luontevampaa. Osallisuus on tunnetta, että on tullut kuulluksi, nähdyksi ja kohdatuksi turvallisesti sekä hyväksytyksi juuri sellaisena, kun on. (Barkman, Huusko, Liukkonen & Paaso 2020, 67–72.)

Työskentelyssä asiakkaiden positiivinen vahvistaminen lisää luottamusta ja osallisuutta. (Kinnunen 2020, 7–12).

Toimiva ja vaikuttava palvelujärjestelmä tukee lapsen ja perheiden osallisuutta. Palveluiden laadukkuus sekä nopea ja helppo saatavuus lisää lasten ja perheiden osallisuutta. Osallisuus on mahdollisuutta valita ja vaikuttaa sekä oikeutta saada tietoa. (Halme, Perälä & Vuorisalmi 2014.) Asiakkaan osallisuudessa täytyy kuitenkin muistaa tietyt reunaehdot kuten lait, joiden mukaan tietyt palvelut toimivat esimerkiksi lastensuojelun palvelut. Esimerkiksi lapsen huostaanotto ja kotoa pois sijoittaminen on tehtävä, jotta lapsen turvallinen kasvu ja kehitys voidaan turvata. (Mönkkönen 2018, 107–156.)

Asiakkaan tunteiden ja näkökulmien havaitseminen ja huomiointi on tärkeää, mutta ammattilaiset eivät saa antaa niiden vaikuttaa päätöksiin haitallisesti. Asiakkaan motiiveja ja tarkoitusperiä on välillä osattava kyseenalaistaa esimerkiksi kyettävä havainnoimaan, milloin asiakas yrittää manipuloida tai valehdella. Tasapaino asiakkaan ja ammattilaisen välillä on muuttuva tila ja siihen sopivan balanssin löytäminen voi välillä olla haasteellista. Lapsen etua on vaalittava ja lasta on kuultava hänen ikätasoisensa kehityksensä mukaan. (Mönkkönen 2018, 107–156.)

Osallisuutta voidaan vahvistaa ja tukea monin eri keinoin. Toimintaympäristöjä tulee kehittää niin, että ihmisten osallisuus on mahdollisimman helppoa esimerkiksi sosiaalipalveluiden kehittäminen niin, että asiakkaan osallisuuden mahdollistaminen on vaivatonta, kuten matalan kynnyksen palvelut. Ihmisille tulee tarjota tilaisuuksia sekä mahdollisuuksia tulla kuulluksi sekä saada kokemus osallisuudesta. Tämä voi vaatia sosiaalipalveluissa tiettyä resurssien kohdentamista. (Kinnunen 2020, 7–12.)

Asiakkaan ollessa aktiivinen toimija huomioidaan ja arvostetaan työskentelyssä asiakkaan tietoa, taitoa sekä kykyjä. Asiakkaat ovat oman elämänsä asiantuntijoita ja heidän osallisuutensa on arvokasta. Aktiivisena toimijana oman toimijuuden vaikutuksen näkeminen tuo esiin asiakkaan voimavaroja sekä motivoi jatkamaan. Asiakkaan osallisuuden työskentelyyn ollessa aktiivista, kasvaa hänen tietoisuutensa palveluista työskentelyn edetessä. (Pyötsiä 2019; Tynkkynen 2022.)

Lasten ja perheiden osallisuuden vahvistamisessa on korostaa lasten ja perheen vahvuuksia työskentelyssä. Työskentelyn ja osallisuuden avulla lapselle ja perheelle mahdollistetaan niiden taitojen oppiminen, mitkä lisäävät positiivisuutta sekä vahvuuksia. Se lähtee pienistä asioista, joissa huomioidaan pieni hyvä arjessa. Positiivinen vahvistaminen lisää itsetuntemusta sekä tietoisuutta, mikä puolestaan lisää osallisuutta. (Vuorinen 2020, 17–26.)

Lasten ja perheiden hyvinvointiin sekä aktiiviseen osallisuuteen vaikuttavat palveluiden riittävyys sekä yhdyspintojen välinen yhteistyö ja sen laatu. Palveluiden saatavuus tulisi olla sellaisella tasolla, että asiakkaat pääsisivät palveluiden piiriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Palvelujärjestelmän tulisi olla yhtenäisempi. Asiakkaiden osallisuuden myötä työskentelyyn syntyy myös palveluosallisuutta. Lasten osallisuuden ja sen tukeminen tulisi olla konkreettinen osa toimintaa ja perheen saamaa palvelua esimerkiksi perhetyössä. Asiakkaan kanssa työskentelyssä tulisi korostaa kiireettömän vuorovaikutuksen merkitystä ja toimivaa arkea tuella tai ilman. Asiakkaan osallisuuden työskentelyssä tulisi olla mahdollista vaivattomasti. Osallisuuden edellytyksiä ovat riittävä informaatio, keinot osallisuuteen, positiivinen vahvistaminen sekä asiakaslähtöisyys. (Kallioinen ym. 2018, 14–23.)

Asiakkaat voivat kokea, etteivät he ole aktiivinen jäsen yhteistyössä vaan työskentelyn kohde. Lapsen ja perheiden erityisesti vanhempien osallisuuden vaaliminen on tärkeää huomioida työskentelyssä. Avoimuus ja asiakkaan arvokas kohtaaminen sekä asiakkaiden mielipiteiden ja näkemysten selvittäminen tehostavat asiakkaan kanssa työskentelyä. Tehdään yhdessä asiakkaiden kanssa eikä vain ohjailta yläpuolelta. Nykyisin lapset ja perheet kohtaavat arjessaan monia ihmisiä ja ihmisten vaihtuvuus voi olla hyvin suurta. Turvallisten aikuisten pysyvyydellä on suuri merkitys lasten ja perheiden hyvinvointiin. Sosiaalialan ammattilaisten suuri vaihtuvuus esimerkiksi perhetyöntekijöissä vaikuttaa työn tehokkuuteen sekä vaikuttavuuteen. (Meriläinen 2020.)

Yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa voidaan lisätä osapuolten osallisuutta monin eri tavoin. Yhteistä toimintaa voi olla monilla eri tasoilla. Yhteistyön rakentaminen lähtee pienistä tilanteista, joissa tulee esiin eri toimijoiden kyky tehdä yhteistyötä. Ammattilaisilla tulee olla valmiudet tehdä yhteistyötä asiakkaiden ja sekä toisten ammattilaisten kanssa. Oman osaamisen tiedostaminen helpottaa tarvittavan osaamisen yhteen kokoamista asiakkaiden hyväksi. Yhteistyössä jaetaan sitoutumista, vastuuta, suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta sekä toiminnallisuutta. Yhteistyö on aina prosessi, jossa eri osapuolten tulee pystyä sietämään keskeneräisyyttä sekä muutosta. Yhteistyön avulla voidaan mahdollistaa jatkuva oppiminen sekä kehittyminen. Jatkuva oppiminen ja kehittyminen ehkäisee ammattilaisten urautumista työhönsä. (Pyötsiä 2019.)

Lasten ja perheiden osallisuutta voidaan lisätä lisäämällä heidän yhteisöllisyyden tunnettaan. Ihmisellä on perustarve tulla kohdatuksi eli nähdyksi ja kuulluksi toisten ihmisten toimesta. Yhteisöissä toimiminen ja vaikuttaminen perustuu ihmisten väliseen luottamukseen. Eri tahojen yhteistoimintaa edistävät toimintatavat kuten Monitoimijainen yhteistyömalli ovat yksi keino lisätä osallisuutta. Asiakkaiden tieto ja kokemus palveluista on äärimmäisen arvokasta tietoa. Asiakkailta saatua tietoa voidaan hyödyntää palveluiden ja palvelujärjestelmän kehittämiseen. Tarvitaan siis vahvaa ammattilaisten ja asiakkaiden välistä vuoropuhelua, jotta tulevaisuudessa lasten ja perheiden palvelutarpeeseen pystytään vastaamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja tehokkaasti. (Pajula 2017, 34–37.)

Opinnäytetyössä tarkastellaan kahden näyttöön perustuvan työmenetelmän käyttöönottoa asiakkaiden osallisuuden näkökulmasta sekä menetelmien käyttöönoton vaikutuksia asiakkaiden ja ammattilaisten väliseen vuorovaikutukseen. Monitoimijainen yhteistyömalli ja Lapset puheeksi -menetelmä pyrkivät lisäämään asiakkaiden osallisuutta ja kehittämään vuorovaikutusta työskentelyssä. Molemmat menetelmät ovat vuorovaikutuksellisia menetelmiä, joissa asiakkaiden aktiivinen osallisuus on keskiössä. Menetelmien keskusteluissa asiakkaiden ja ammattilaisten välille syntyy avointa vuoropuhelua, jonka avulla pyritään vastaamaan asiakkaiden haasteisiin varhaisen tuen varhaisessa vaiheessa.

4 MONITOIMIJAINEN YHTEISTYÖMALLI JA LAPSET PUHEEKSI -MENELTEMÄ

Monitoimijainen yhteistyömalli on menetelmä, joka on kehitetty osana lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Mallin pilotointi on alkanut vuoden 2021 alusta ja jatkuu kesäkuun loppuun 2023. Pilotointia suoritetaan eri kunnissa, joista Lapinlahti on yksi. Monitoimijaisen yhteistyömallin tarkoituksena on taata lapsille ja perheille mahdollisimman kokonaisvaltainen tuki, joka koostuu eri ammattilaisista. Mallin käytön pitkän tähtäimen tavoite on mahdollistaa monitoimijainen tuki asiakkaille yhdellä yhteydenotolla. Yhteistyö on edellytys laadukkaille palveluille. Asiakkaat tarvitsevat laadukkaita, tehokkaita sekä ennen kaikkea oikein räätälöityjä palveluita. Oikein räätälöidyillä palveluilla palvelutarpeet tulee täytetyksi ja tilanteet eivät pääse kriisiytymään. Perheitä pyritään tukemaan kokonaisvaltaisesti ja vastaamaan myös niiden perheiden tarpeisiin, joiden palvelunkokonaisuudet ovat laajoja. Monitoimijaisen yhteistyömallin keskustelua kutsutaan Yhdessä ajaksi. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyysönen 2019.)

Lapset puheeksi -menetelmä on osa toimivaa lapsi ja perhe menetelmäkokonaisuutta. Menetelmien laajamittainen käyttäminen ja kehittäminen alkoi Suomessa vuonna 2001. Menetelmä pohjautuu 1970–80 luvulla yleistyneen ymmärrykseen vanhemman hyvinvoinnin vaikutusten heijastumisesta lapsen kasvuun ja kehitykseen. Lapset puheeksi -menetelmä on kehitetty Amerikassa kehitetyn perheinvertion pohjalta. Tutkimusta on tehty sekä Suomessa ja Australiassa. Suomessa on tutkittu, miten vanhempien sairastaminen vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä menetelmän vaikutus lapsen oirehdintaan vanhemman sairaudesta. Australiassa on tutkittu menetelmän hyödyntämistä psyykkisesti sairaiden potilasvanhempien hoidossa. Tutkimusta on tehty Lapset puheeksi -palvelumallin vaikuttavuudesta. Sosiaali- ja terveysministeriö kehitti toimiva lapsi ja perhe hankkeen vuonna 2001. Keskiössä on ajatus, että lapset ja perheet nähdään keskeisinä toimijoina omassa ekologisessa ympäristössään. Lasten ja perheiden kehitys etenee vaiheittain. Välillä kehitys on suotuisaa ja toisena hetkenä haasteellista. Menetelmä on kehitetty varhaisen tuen tarjoamiseen lasten ja perheen arjen muutostilanteisiin sekä haasteisiin. Lapset puheeksi -menetelmä on ennaltaehkäisevä ja sitä toteutetaan lasten ja perheiden ympäristössä, heidän arjessaan. Menetelmän käyttö perustuu lasten ja perheiden suostumukseen. (Heinrich, Montonen, Suvikas, Toivanen & Valiola 2022; Mielen-terveystalo.fi julkaisuaika tuntematon.)

4.1 Monitoimijainen yhteistyömalli

Monitoimijaisessa yhteistyömallissa ajatellaan tiiviissä yhteistyössä tapahtuva auttaminen systeeminä. Monitoimijaisella yhteistyöllä pyritään lisäämään palveluiden pysyvyyttä ja vähentämään palveluiden pirstaleisuutta. Keskeistä on määrittää, kenen ammattilaisten osaamista tarvitaan perheen tukemiseen ja muutoksen aikaansaamiseen. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyyssönen 2019.)

Monitoimijainen yhteistyö on yhdessä toimimista, jossa asiakas on tiivis osa yhteistyötä, eikä vain työskentelyn kohde. Luodaan yhdessä yhteiset tavoitteet, joita kohti kaikki osapuolet työskentelevät aktiivisesti. Tämä vaatii aktiivista tiedonsiirtoa, jotta asiakas ei kuormitu tarpeettomasti, kun ei tarvitse kertoa samoja asioita jokaiselle ammattilaiselle erikseen. Monitoimijainen yhteistyö vaatii organisaation rajoja ylittävää yhteistyötä sekä toimintatapoja ja menetelmiä. Avoin kommunikaatio ja sen jatkuva kehittäminen lisää yhteistyön vaikuttavuutta. Menetelmän keskiössä ovat asiakkaat. (Korpijärvi 2018.)

Monitoimijaisen yhteistyön tavoitteena on hyödyntää eri ammattilaisten osaamista, jotta asiakkaat saavat mahdollisimman kattavan tuen. Työskentelyä tapahtuu yli organisaatio- ja ammattirajojen. Jokaisen toimijan, mukaan lukien asiakkaiden, tulee olla sitoutuneita työskentelyyn sekä yhdessä määriteltyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Monitoimijainen yhteistyö vaatii eri toimintakulttuurien ymmärrystä ja yhteisen toimintatavan löytämistä, jotta päällekkäistä työtä ei synny. Kaikki ammattilaiset pyrkivät osallistumaan yhteisiin palavereihin, jotta tiedonsiirto olisi mahdollisimman mutkaton. Ennaltaehkäisevän työn merkitys korostuu, jotta lasten ja perheiden haasteisiin pystyttäisiin reagoimaan mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Työskentelyssä voi syntyä konflikteja asiakkaiden kanssa. Konflikti tilanteessa on tärkeää löytää jotakin yhteistä, joka motivoi. (Kauppinen & Nuolimo 2022, 20–36; Mönkkönen 2018, 156–174.)

Suomalainen lastensuojelun monitoimijamalli pohjautuu Hackeyn malliin. Keskiössä on systeminen ajattelu, jossa pyritään pois ongelmakeskeisestä ajattelutavasta. Perhe nähdään systeeminä, joka tarvitsee apua sekä tukea keskinäisen vuorovaikutukseen ja systeemin eli perheen toimivuuden lisäämiseen. Monitoimijaisen yhteistyömallin perustana on ammattilaisten vahva keskinäinen luottamus sekä avoin tiedonkulku. Ammattilaisten toiminta perustuu yhteiseen ymmärrykseen, toimitapojen ja rakenteiden sekä arvo ja arviointi perustaan. Pyritään vähentämään ammattilaisten päällekkäisen työn tekemistä. Toimintamallissa korostuu ohjauksen ja neuvonnan merkitys sekä jo olemassa olevien käytänteiden laaja kartoitus. Olemassa olevaa hyvää tulee lisätä ja mahdollisia kehityskohteita kehittää. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyyssönen 2019.)

Lainsäädäntö kannustaa monitoimijuuteen ja laadukkaaseen yhteistyöhön. Tästä esimerkkejä ovat lastensuojelulaki sekä sosiaalihuoltolaki. Tutkittua tietoa menetelmän vaikuttavuudesta tarvitaan ja sen kehittäminen vaatii uuden tiedon tuottamista. Toiminnan taustalla haetaan vastausta kysymyksiin: miksi monitoimijaista yhteistyötä tarvitaan ja mitä se tuottaa. Menetelmää voidaan käyttää ehkäisemään tilanteita ennen, kuin asiakkaan tuentarve kasvaa liian suureksi. Tavoitteena hyvinvoiva perhe sekä turvallinen kasvu ja kehitys lapsille. (Jumpponen & Ross 2021; Muukkonen 2015.)

Monitoimijaisen yhteistyömallin pilotoinnin aikana pilotoivat kunnat ovat palkanneet henkilöstöä eli perheneuvoja erityisesti mallin käyttöönottoa varten. Perheneuvojat jalkautuvat palveluihin. Menetelmä vietiin kuntiin työpajamallin avulla, tähän kuuluu 19 eri kuntaa. Tärkeää on jatkuva laadukas dokumentointi sekä toiminnan näkyväksi tekeminen ja tiedon saaminen ihmisille. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyysönen 2019.)

Monitoimijaisessa yhteistyömallissa työskentely koostuu neljästä eri vaiheesta. Työskentelyn ensimmäinen vaihe on huolen puheeksi otto. Puheeksi otto voi tapahtua perheen jäsenen tai ammattilaisten toimesta esimerkiksi koulu tai varhaiskasvatus. Puheeksi oton jälkeen seuraava työskentelyn vaihe on verkoston koolle kutsuminen. Koolle kutsuminen tehdään puheeksi oton keskustelussa esiin nousseiden asioiden pohjalta. Kutsutaan koolle ne ammattilaiset, joiden osaaminen on perheen palvelutarpeen selvittämisen kannalta oleellista. Perheen lähityöntekijän tehtävänä on kutsua koolle vaaditut ammattilaiset. Verkostosta käytetään nimitystä Yhdessä aika. Verkoston pohjana voidaan hyödyntää hyvinvoinnin tähteä tai Lapset puheeksi -menetelmän neuvonpitoa. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyysönen 2019; Socca julkaisuaika tuntematon.)

Hyvinvoinnin tähden keskiössä on lapsen elämäntilanteen sekä palvelutarpeen määrittäminen. Tähden sakarat ovat lapsen ympärillä toimivia henkilöitä esimerkiksi vanhemmat, lapsi itse, läheiset, sosiaalityöntekijä, koulu tai varhaiskasvatus, yhteisö, lähityöntekijä sekä muut mahdolliset henkilöt. Keskustelussa määritellään palvelut, yhteiset toimintatavat sekä vastuualueet. Lisäksi nimetään vastuutyöntekijä, joka koordinoi perheen palveluita, tehdään yhteinen suunnitelma sekä määritellään yhteydenpito sekä suunnitelman seuranta ja mahdollisen seuraavan verkoston ajankohta. Työskentelyn neljäs vaihe on neuvonpidossa sovittujen asioiden sekä toimintatapojen vieminen käytäntöön perheiden arkeen. Tähän vaiheeseen kuuluu myös toiminnan vaikuttavuuden arviointi sekä mahdollinen päivittäminen, mikäli tarvetta ilmenee. Tärkeää on myös laadukas dokumentointi. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyysönen 2019; Socca julkaisuaika tuntematon.)

Monitoimijaisen yhteistyömallin tavoitteena on varmistaa kokonaisvaltainen tuki perheille. Perheen lapsia tuetaan turvallisessa kasvussa ja kehityksessä, hyvinvoinnissa sekä aktiivisessa osallisuudessa. Vanhempia tuetaan jaksamisessa, vanhemmuudessa, hyvinvoinnissa, voimavarojen vaalimisessa sekä osallisuudessa. Tavoitteena on tukea ja lisätä perheiden aktiivista toimintakykyä toimia arjessa. Keskiyössä on yhteinen ymmärrys perheiden arjesta. Ammattilaisten ymmärryksen lisäämisen apuna voidaan käyttää Lapset puheeksi -menetelmää sekä perheiden omaa asiantuntijuutta. Toiminnan keskiyössä on hyvä vuorovaikutussuhde asiakkaaseen sekä ammattilaisiin. Vaalitaan kuulluksi tulemisen tunnetta, aitoa kohtaamista ja lapsen edun toteutumista. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Kauppinen & Nuolemo 2022, 20–36; Nyysönen 2019.)

Monitoimijainen yhteistyömalli vaatii työntekijältä osaamisen kartoittamista sekä toimintaympäristön ja palvelurakenteen laajaa tuntemusta. Työntekijän tulee ymmärtää systeemistä ajattelua ja toimia sen mukaan. Ammatilliset tekevät kehitys- ja tutkimustyötä, jotta käytännön toteutus on mahdollisimman tehokasta sekä asiakaslähtöistä. Menetelmän käyttö vaatii suunnitelmallisuutta sekä kykyä aikatauluttaa ja yhteensovittaa palveluita ja työskentelyä. Lasten ja perheiden ympäriltä kartoitetaan seuraavia osa-alueita: lapsi, perhe, yhteisö, fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen terveys, lasten ja perheen tarpeet sekä yhteisön tarpeet, oppiminen, turvallisuus, tukiverkostot, elinolot, hyvinvointi ja perheen keskinäisen vuorovaikutuksen tila sekä rakenne. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyysönen 2019.)

Monitoimijaisen yhteistyömallin käyttöönotto vaatii tiettyjä asioita ammattilaisilta sekä organisaatioilta. Organisaation johdon tulee olla sitoutunut ja riittävän tietoinen millaista menetelmää ja toimintatapaa ollaan ottamassa käyttöön. Uuden toimintavan käyttöönotto vaatii kykyä johtaa ja vuorovaikuttaa muutoksessa. Keskiyössä on yhteistyö, joten johdolla tulee olla taito hallita laajoja kokonaisuuksia sekä johtaa yhteistyötä. Johdon sitoutumisen jälkeen asiasta informoidaan henkilöstöä. Henkilöstöä tulee kouluttaa ja henkilöstön tulee sitoutua. Ennen menetelmään viemistä käytäntöön tehdään suunnitelma käyttöönotosta. Suunnitelma tehdään kirjallisena ja siihen määritellään vastuuhenkilö sekä perustukiverkosto ja tiimit. Kokeilua lähdetään tekemään suunnitelman mukaan. Käyttöönotto vaatii aktiivista seurantaa ja arviointia sekä ammattilaisten ja verkostojen aktiivista osallistamista. (Huupponen ym. 2021; Mäkelä 2017; Nyysönen 2019.)

Toimivan moniammatillisen yhteistyön edellytyksenä on toimivat sekä vakiintuneet käytänteet. Käytäntöjen tulisi olla kaikkien toimijoiden tiedossa. Moniammatillisen yhteistyön edellytyksiä on yhteinen tavoite, ehjä kokonaisuus, yhteiset käytänteet ja riittävä ymmärrys muiden yhteistyötahojen toiminnasta. Moniammatillinen yhteistyö vaatii sen osapuolilta moniulotteista ajattelua, joka luo laajempaa ymmärrystä. Monialainen ajattelu edistää palvelukokonaisuuden määrittelyä juuri asiakkaiden palvelutarpeeseen. Yhteistyö vaatii joustavuutta, vastuiden jakamista, kompromissien tekemistä sekä jatkuvaa reflektointia. Ideaali tilanteessa ammattilaiset jakavat asiantuntijuuttaan asiakkaiden hyväksi sekä täydentävät toisiaan. (Leinonen & Savolainen 2023, 17–20; Meriläinen 2020.)

Moniammatillisen yhteistyön haasteina on toimivien yhteisten pysyvien rakenteiden puutteellisuus, jotka toimisivat yli organisaatio ja maakuntarajojen. Ammattilaisten jatkuva kiire sekä resurssien puutteellisuus luovat toimintamallin käyttöönotolle haasteita. Tiedonkulkua sekä tietosuoja tuovat oman haasteensa työskentelyyn ja voi rajoittaa yhteistyötä. Toiminta on hyvin hajanaista. Eri toimijoiden väliset oletukset sekä tulkinnat vaikeuttavat moniammatillista yhteistyötä, jos yhteistä näkemystä asiakkaan hyväksi ei löydy. Moniammatillisen yhteistyön avulla pyritään tehostamaan työtä sekä vähentämään päällekkäistä työtä, jota ammattilaiset tekevät yhteisen asiakkaan ympärillä. (Meriläinen 2020.)

Lasten ja perheiden kokonaisvaltainen kohtaaminen ja auttaminen on vaikuttavampaa monitoimijaisen yhteistyön avulla. Palveluiden tarkoitus on olla vaikuttavia eli auttaa asiakkaita. Työskentelyn tulee olla mahdollisimman läpinäkyvää. Läpinäkyvyyttä lisää asioiden sanoittaminen työskentelyn aikana sekä asioiden kyseenalaistaminen. Työskentelyssä voi hyödyntää ratkaisukeskeisyyttä, avointa dialogia sekä narratiivisuutta. (Civil 2018, 96–109; Kauppinen & Nuolemo 2022, 20–36.)

4.2 Lapset puheeksi -menetelmä

Lapset puheeksi -menetelmän tavoitteena on perheiden arjen pärjävyyden vahvistaminen. Menetelmän avulla pyritään turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä. Ennaltaehkäistä asiakkaiden palvelutarvetta ennen kuin haasteet kasvavat liian suuriksi. Lapset puheeksi -työskentelyn avulla voidaan lisätä perheiden keskinäistä vuorovaikutuksen sujuvuutta. Keskiössä on perheiden osallisuuden ja oman asiantuntijuuden vaaliminen. Työskentely tulisi ottaa ajoittaa varhaisessa vaiheessa haasteiden ilmetessä tai suurten muutosten edessä. Vahvuuksien ja voimavarojen lisääminen lisää lasten ja perheiden arjen pärjävyyttä. Ammattilaisten tulee käydä Lapset puheeksi -menetelmäkoulutus, jonka kesto on kolme päivää. Koulutuksen jälkeen, he voivat käyttää menetelmää käytännön työssä. Menetelmäkoulutuksen jälkeen ammattilainen voi hakeutua Lapset puheeksi -kouluttajakoulutukseen. (Solantaus 2013.)

Lapset puheeksi -menetelmän periaatteita on yhteinen ymmärrys sekä ongelmanratkaisu. Näillä tuetaan lapsen suotuisaa kasvua ja kehitystä ja lisätään positiivisia tekijöitä lasten ja perheiden arjessa. Tärkeää on yhteisen toimijuuden ja toimivan yhteistyön korostaminen sekä lasten ja perheiden palvelutarpeen arviointi ja palveluiden kehittäminen. Tavoitteena on lisätä lasten arkipäivien sujuvuutta. Menetelmää käyttävät ammattilaiset hyödyntävät tietoa lapsen turvallisesta kasvusta ja kehityksestä. Menetelmän takana on yhteisen ymmärryksen lisääminen ja perheiden sekä lasten arjen pärjävyyden lisääminen. Lapsen ja perheiden kehitys on suotuisaa, kun kehityksen suunta säilyy myönteisenä arjen haasteista huolimatta. Menetelmää käyttämällä pyritään vähentämään ongelmien ylisukupolvisuutta ja lisäämään pärjävyyden sekä vahvuuksien ylisukupolvisuutta perheissä. Lapsella tarkoitetaan Lapset puheeksi -menetelmän yhteydessä alle 18-vuotiaita ja vanhemmilla lasten huoltajia ei vain biologisia vanhempia. (Heinrich, Montonen, Suvikas, Toivanen & Valiola 2022; Martikainen 2022, 4–6; Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon.)

Lapset puheeksi -menetelmän avulla pyritään auttamaan lapsia ja perheitä pärjäämään arjessa ja muutoksissa. Menetelmän avulla voidaan tarjota lapsille ja perheille tukea varhaisessa vaiheessa huolen herätessä. Varhainen tukeminen ennaltaehkäisee ongelmien sekä haasteiden kasaantumista. Toimijoiden välinen tiivis yhteistyö lisää ammattilaisten keinoja havaita lasten ja perheiden arjen haasteita herkemmin. Ammattilaiset tarvitsevat erilaisia keinoja havainnoida lapsia ja perheitä omissa toimintaympäristöissä esimerkiksi koulu tai varhaiskasvatus. Tässä korostuu koulutuksen merkitys. (Korpijärvi 2018.)

Lapset puheeksi -menetelmän työskentelyä toteutetaan lasten ja perheiden kotona, varhaiskasvatuksessa, kouluissa sekä harrastusympäristöissä. Menetelmän kohderyhmään lasten ja perheiden lisäksi kuuluvat varhaiskasvatuksen ja koulun henkilöstö, harrastus- ja kerhotoiminnan aikuiset, sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset, lasten ja perheiden palveluiden järjestäjät sekä päättäjät. Lapset puheeksi -työtä tehdään lasten ja perheiden omassa arjessa, heille tutuissa ympäristöissä. Lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavia ympäristöjä kutsutaan kehitysympäristöiksi. Siihen kuuluu sosiaalinen, psykologinen ja fyysinen ympäristö, joissa lapset ja perheet elävät ja ovat aktiivisia toimijoita. Lapsen kasvuun ja kehitykseen merkityksellisiä ympäristöjä kodin lisäksi ovat esimerkiksi koulu, varhaiskasvatus sekä harrastusympäristöt. Nämä voivat lisätä pärjäävyyttä arjessa tai luoda haasteita arkeen. (Heinrich ym. 2022; Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon; Viljanen 2022,8–18.)

Lapset puheeksi -menetelmä rakentuu kahdesta osasta, Lapset puheeksi -keskustelusta ja -neuvonpidosta. Lapset puheeksi -keskustelu on työskentelyn ensimmäinen vaihe ja keskustelu voidaan toteuttaa aikuisten kesken tai niin, että lapsi on osallisena. Keskustelu toteutetaan yhdessä ammattilaisten ja perheiden kanssa. Aloite keskustelulle voi tulla joko perheeltä itseltään tai ammattilaisilta. Keskustelussa keskitytään lapsen ja perheen arkeen ja sen vahvuuksiin sekä haasteisiin. Teemoja keskustelussa voi olla esimerkiksi koulu, kaverit, perheen keskinäinen vuorovaikutus tai vapaa-aika. Sen aikana tarkoitus on lisätä keskustelun osapuolten yhteistä ymmärrystä perheen ja lapsen arjesta sekä sen toimivuudesta. Keskustelun pohjalta tehdään yhteinen suunnitelma, jonka avulla pärjäävyyttä arjessa voidaan lisätä sekä haasteita voittaa. Suunnitelmaan kirjataan konkreettisia toimia ja työkaluja, jotka voidaan viedä käytännössä perheen arkeen esimerkiksi kodin säännöt. Tarvittaessa voidaan käydä useita keskusteluja tai hyödyntää Lapset puheeksi -menetelmän toista työkalua eli Lapset puheeksi -neuvonpitoa. (Heinrich ym. 2022; Viljanen 2022,8–18.)

Lapset puheeksi -menetelmä on aktiivinen ja perhekeskeinen menetelmä. Lasten ja perheiden aktiivinen osallisuus on tärkeää. Menetelmään kuuluvia keskusteluita pidetään maksimissaan kaksi. Keskustelujen ollessa riittämättöminä, siirrytään Lapset puheeksi -neuvonpitoon. Tarkoituksena on keskusteluissa huomioida lasten ja perheiden tilanne kokonaisvaltaisesti sekä löytää konkreettisia toimia arkeen. Työskentelyssä tulee keskittyä olennaisiin asioihin sekä saavuttaa yhteinen tavoite. Lasten ja perheiden asema työskentelyssä on aktiivinen osallisuus. Heidän asiantuntijuutensa sekä kokemustietoa tulee arvostaa. Ammattilaisen tulee pyrkiä ymmärtämään lapsen sekä perheiden toimintaa ja arkea. Asiakkailta tulisi olla motivaatio menetelmän käyttöön sekä oman arjen pärjäävyyden kohenemiseen. (Korpijärvi 2018.)

Lapset puheeksi -neuvonpito järjestetään aina Lapset puheeksi -keskustelun pohjalta. Neuvonpitoon siirrytään silloin, kun keskustelussa ilmenee, että perhe ja lapsi tarvitsevat kokonaisvaltaisempaa tukea arkeensa. Neuvonpito järjestetään, jotta keskustelussa esille nousut lapsen ja perheen laajempi palvelutarve voidaan arvioida ja täyttää. Keskustelun pohjalta voi esimerkiksi ilmetä tarvetta perhetyölle. Neuvonpitoon osallistuu perhe sekä toimijat, joiden osaaminen on oleellista perheen tukemiseksi. Sen avulla voidaan järjestää toimia sekä erilaisia palveluita perheen arjen tueksi. Työskentely toteutetaan lokikirja -työskentelynä. Yhdessä suunnitellut toimet viedään käytäntöön perheiden arkeen. Työskentelyssä voidaan hyödyntää erilaisia opaskirjoja. Lapset puheeksi -menetelmän laajempi käyttö edellyttää palvelumallin koostamista, jonka palvelut pohjautuvat tähän menetelmään. Menetelmää voi käyttää lähestymistapana perheiden kanssa työskentelyyn. (Heinrich ym. 2022; Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon; Viljanen 2022,8–18.)

Menetelmää voidaan hyödyntää, kun halutaan matalalla kynnyksellä tukea perhettä. Sen avulla voidaan lisätä vanhempien ymmärrystä lasten ja heidän tarpeiden erilaisuudesta arjessa esimerkiksi lisätä vanhempien käsitystä, miten suuri merkitys arjessa tilanteilla voi olla lapsen kasvuun ja kehitykseen. Työskentelyä menetelmän kautta voidaan hyödyntää keskustelun herättäjänä sekä välineenä. Lapset puheeksi -menetelmän tavoitteita on lasten ja perheiden osallisuuden lisääminen, vuorovaikutuksen kehittäminen, ongelmien ehkäisy sekä merkityksellisen yhteistyön tekeminen ja varhaisen puuttumisen mahdollistaminen. (Heinrich ym. 2022; Martikainen 2022, 4–6; Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon.)

Lapset puheeksi -menetelmää hyödynnetään sosiaalialan ammattilaisten työvälineenä. Lapset puheeksi -palvelumallin ottaminen osaksi työskentelyä vaatii toimia. Se vaatii toimia strategisella sekä hallinnon tasolla. Organisaation johdon tulee olla sitoutunut menetelmän käyttöön. Käyttöönnotosta tulee tehdä kirjallinen suunnitelma sekä asianmukainen dokumentointi. Struktuureja tulee muuttaa niin, että Lapset puheeksi -työskentely mahdollistuu. Toiminnallisia rakenteita menetelmän käytössä ovat päätöksen teko, raportointi, monitorointi, yhteistyö sekä arviointi ja palautteen kehittäminen. Henkilöstön tasolla tulee lisätä henkilöstön tietoa ja taitoa menetelmän käyttöä varten kouluttamalla ja menetelmän käyttö tulee aina olla asiakaslähtöistä. (Martikainen 2022, 4–6.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TARKOITUS

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa varhaisten tuen näyttöön perustuvien työmenetelmien käyttöönotosta lapsiperhepalveluissa. Tutkimuksessa selvitettiin työntekijöiden kokemuksia menetelmien käytön vaikutuksista asiakkaiden osallisuuteen sekä työn merkityksellisyyteen ja vaikuttavuuteen. Opinnäytetyössä tehdään näkyväksi Lapinlahden kunnan alueella työskentelevien lapsiperhepalveluiden työntekijöiden kokemuksia Monitoimijaisen yhteistyömallin sekä Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönotosta. Tutkimuksessa haastattelin yhdeksää Lapinlahden kunnan alueen lapsiperhepalveluiden työntekijää. Opinnäytetyöllä tehdään näkyväksi näiden kahden näyttöön perustuvan työmenetelmän käyttöönoton vahvuuksia sekä heikkouksia.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten Monitoimijaisen yhteistyömallin ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönotto oli toteutunut Lapinlahden kunnan lapsiperhepalveluissa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena, jossa on tapaustutkimuksen piirteitä. Opinnäytetyössä tutkittiin työntekijöiden yksilöllisiä kokemuksia näiden kahden näyttöön perustuvan työmenetelmän käyttöönotosta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat:

- Millaisia kokemuksia lapsiperhepalveluiden työntekijöillä on Monitoimijaisen yhteistyömallin ja Lapset puheeksi -menetelmän käytöstä?
- Mitä hyötyjä menetelmien käyttöönotto on tuonut omaan työhön / asiakkaiden arkeen?
- Mikä estää menetelmien käytön käytännön työssä?
- Miten menetelmien käyttö lisännyt asiakkaiden osallisuutta?

Tutkimuskysymykset on laadittu tutkimuksen tavoitteiden ja tarkoituksen pohjalta. Tutkimuskysymysten pohjalta laadin haastattelukysymykset. Haastattelemalla Lapinlahden kunnan lapsiperhepalveluiden työntekijöitä teemahaastatteluna, sain tietoa työntekijöiden kokemuksia näiden kahden menetelmän käyttöönotosta. Työntekijöiden kokemukset ovat arvokkaita, koska he ovat käyttäneet menetelmiä omassa työssään asiakkaiden kanssa. Näiden kokemusten kokoaminen yhteen ja näkyväksi tekeminen, missä on onnistuttu ja mikä vaatii vielä kehittämistä auttaa menetelmien jatkokehittämisessä.

6 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni toimeksiantaja oli Lapinlahden kunta. Lapinlahden kunta sijaitsee Itä-Suomessa tarkemmin sanottuna Pohjois-Savossa Kuopion ja Iisalmen välissä. Kunnan väkiluku on noin 9250. (Lapinlahden kunta 2019.) Lapinlahden kuuluu Pohjois-Savon hyvinvointialueeseen. Haastattelin yhdeksään Lapinlahden kunnan alueella työskentelevää lapsiperhepalveluiden työntekijää. Vuoden 2023 alusta alkaen nämä työntekijät ovat Pohjois-Savon hyvinvointialueen koillisen alueen perhepalveluiden työntekijöitä.

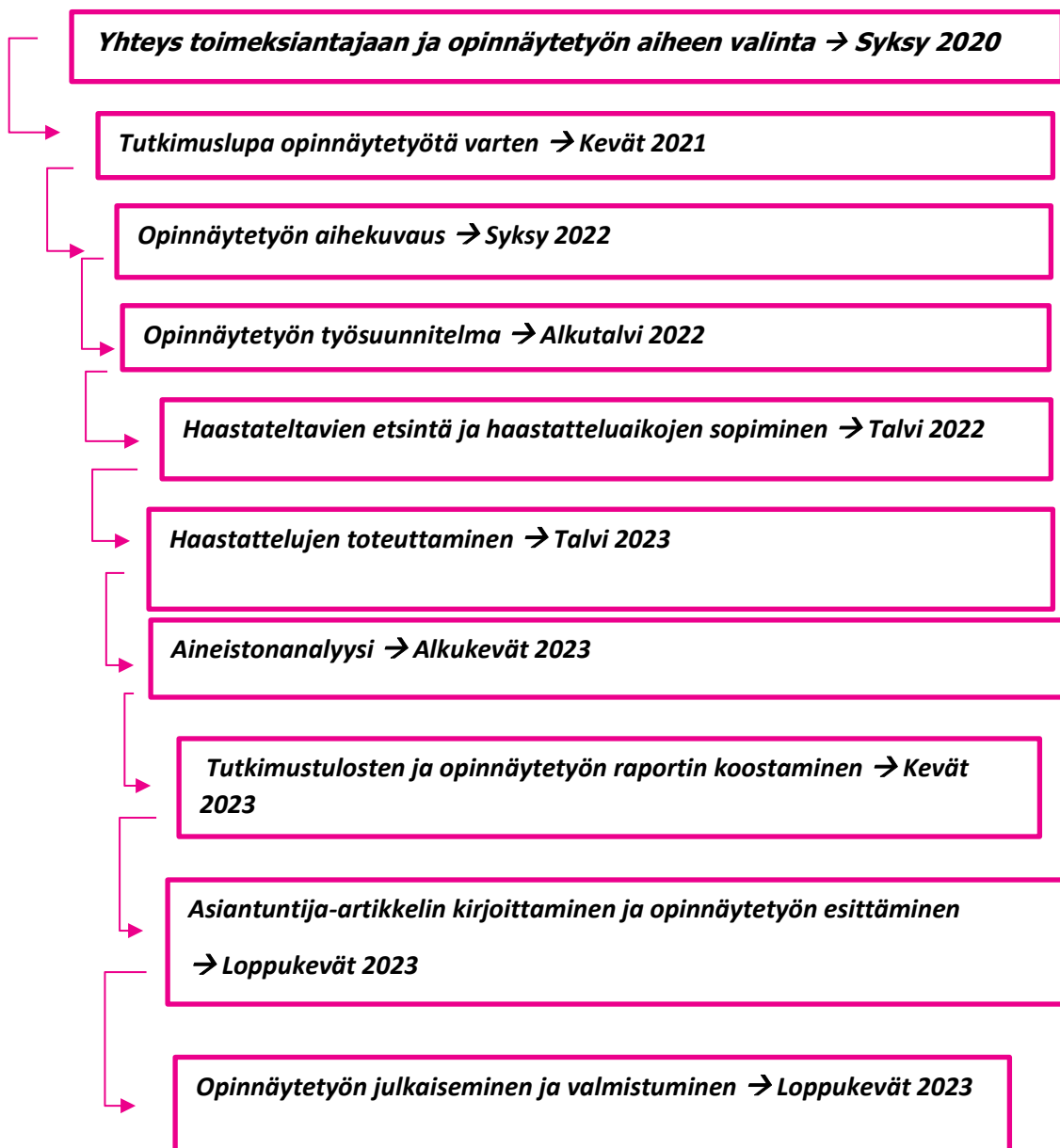
Opinnäytetyö prosessi käynnistyi, kun otin yhteyttä toimeksiantajaan eli Lapinlahden kuntaan. Tutkimuslupa opinnäytetyölle myönnettiin Lapinlahden kunnasta talvella 2021. Opinnäytetyö haastateltavien etsintä tuli ajankohtaiseksi joulukuussa 2022. Lapinlahden kunnan silloinen sosiaali- ja terveysjohtaja etsi haastateltavia tutkimusta varten sekä lähetti henkilöstölle tiedon mahdollisuudesta osallistua haastatteluihin. Tammikuussa 2023 olin itse yhteydessä näihin henkilöihin ja haastatteluiden aikatauluista sovittiin sähköpostilla. Haastattelut toteutettiin tammi- ja helmikuun 2023 aikana. Opinnäytetyön prosessi on esitetty kuvassa 1.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena haastattelututkimuksena, jossa on myös tapaustutkimuksen piirteitä. Tutkimuksen näkökulma on kokemuksellinen näkökulma. Keskiössä olivat haastateltavien kokemukset näiden kahden menetelmän käyttöönotosta. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna ja analyysi induktiivisena aineistolähtöisenä sisällönanalyysinä. Tutkimuksessa selvitettiin haastateltavien subjektiivisia kokemuksia Monitoimijaisen yhteistyömallin ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönotosta. Tapaustutkimuksellinen ote tulee, koska näiden menetelmien käyttöönottoa tutkittiin nimenomaan Lapinlahden kunnassa lapsiperhepalveluiden kontekstissa.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan ilmiöitä sekä ihmisten kokemuksia erilaisista ilmiöistä ja asioista. Kokonaisuudet voivat olla laajoja, joten tutkimuksen rajausta on tärkeää ja tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan tutkimuksessa jostakin tietyistä näkökulmista. Laadullisen tutkimuksen voi toteuttaa monilla eri tavoilla, joten lähestymistapoja sekä aineiston analyysitapoja on monia. Laadullinen tutkimus perustuu aineistoon ja sen tarkasteluun sekä teorian tietoon. Mikäli tutkimuksen lähtökohtana on pääosin aineisto silloin kyseessä induktiivinen tutkimus. Deduktiivinen tutkimus puolestaan perustuu johonkin olemassa olevaan teoriaan, jota lähdetään tutkimuksen avulla testaamaan. Teoriatieto toimii tutkimuksen sekä aineiston pohjana ja tukena. (Kylmä, Lähdevirta & Vehviläinen 2003; Ruismäki 2010.)

Tutkimuksessa tutkijat olivat aktiivisia toimijoita yhdessä tutkijan kanssa. Haastattelujen avulla tehtiin näkyväksi työntekijöiden havaintoja menetelmien käytöstä käytännön työssä. Laadullisessa tutkimuksessa korostuu tyypillisesti subjektiivinen näkökulma. Laadullinen tutkimus pyrkii vastaamaan kysymyksiin mitä ja miten. Laadullisen tutkimuksen tutkija on usein lähellä tutkittavia kohteita esimerkiksi haastattelujen tekeminen. Tutkitaan ihmisten kokemuksia erilaisista ilmiöistä. Laadullisen tutkimuksen aineisto on usein empiiristä aineistoa. Tutkimuksessa kerätty aineisto tulkitaan osana jotakin kontekstia ja ihmisiä tutkitaan heidän omissa ympäristöissään esimerkiksi työpaikalla. Tutkittavat ovat tutkimuksessa aktiivisia toimijoita. (Kylmä ym. 2003.)

Tapaustutkimuksessa tutkitaan laajemman ilmiön ilmentymistä kohdennetussa tapauksessa. Tutkittava asia eli tapausta tutkitaan sen omassa ympäristössä ja pyritään tuottamaan tutkimuksen avulla, tarkkaa sekä uutta tietoa juuri tästä tietyistä tapauksesta ja miten tutkittava ilmiö siellä ilmenee. (Jyväskylän yliopisto 2015; Leinonen 2020; Kylmä ym. 2003.) Tapaustutkimuksen tulokset kertovat juuri tutkimuksen kohteen kokemuksesta tutkittavasta ilmiöstä. Aineistosta ilmenee hyvin haastattelujen ajatusmaailma sekä sisältö. (Kauppila 2015, 28–37.)

Kuva 1. Opinnäytetyöprosessin vaiheet (Waldén 2023).

6.1 Aineistonkeruun toteutus ja aineistonkeruunmenetelmä

Teemahaastattelu tuottaa haastateltavien kokemukseen pohjautuvaa tietoa ja tarkoituksena on jäsenellä haastateltavien kokemustietoa tutkittavaan muotoon. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Haastattelun kysymykset jaetaan teemoittain ja haastattelutilanteessa haastattelun runkoa voi muokata. Teemat kuitenkin pysyvät samoina kaikilla haastateltavilla, vaikka kysymyksiä käytäisiin läpi eri järjestyksessä eri haastateltavien kanssa. Tutkija on muodostanut teemat etukäteen ja ne tulee käydä selkeästi läpi haastattelutilanteessa. Haastattelutilanne on vuorovaikutustilanne, jossa tutkija ja haastattelija tuottavat tietoa dialogin ja keskustelun avulla. Haastattelut voidaan toteuttaa joko yksilö- tai ryhmähaastatteluina. (Hannila & Kyngäs 2008; Muotio 2022.) Teemahaastattelussa pyritään tuomaan haastateltavien ääntä kuuluviin, arvostetaan kokemustietoa ja ymmärretään, että haastattelutilanteessa kerätty tieto on sidoksissa ympäristöönsä. (Kauppila 2015, 28–37).

Haastattelutilanteiden ollessa vuorovaikutustilanteita, jossa tietoa tuotetaan keskustelemalla voi haastattelujen kestot vaihdella suuresti. Tärkeää on, että tutkija varaa riittävästi aikaa haastattelutilanteeseen. Haastattelujen tallennus menetelmästä tulee aina informoida haastateltavia sekä kysyä lupa/suostumus haastatteluun sekä tiedon tallentamiseen ja käyttöön tutkimuksessa. (Ruismäki 2010.)

Tutkimuskysymysten pohjalta lähdin jäsentämään teemahaastattelun teemoja sekä haastattelukysymyksiä. Haastattelin yhteensä yhdeksää Lapinlahden kunnan alueella työskentelevää lapsiperhepalveluiden työntekijää. Haastattelukutsu lähetettiin 15 henkilölle. Haastattelut toteutettiin etänä Teams-sovelluksen avulla. Haastattelut kestivät noin 30–60 minuuttia yhden haastateltavan kanssa. Haastattelu toteutettiin haastattelurungon pohjalta (Liite 1.) Haastattelun teemat pysyivät samoina jokaisen haastateltavan kohdalla, mutta haastattelut etenivät yksilöllisesti jokaisen haastateltavan kanssa. Jokaisen haastateltavan kanssa käytiin haastattelun alussa läpi teemat sekä tutkimuksen tavoite ja tarkoitus. Informoin jokaista haastateltavaa haastattelujen äänen tallentamisesta litterointia varten. Valitsin aineistonkeruunmenetelmäksi teemahaastattelun, koska sen avulla haastateltavien subjektiiviset kokemukset saataisiin selvitettyä mahdollisimman laajasti. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, jotta jokaisen haastateltavan kokemus tulisi kuulluksi mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

6.2 Aineistonanalyysin toteutus ja aineistonanalyysimenetelmä

Haastattelujen jälkeen aineistot tulee litteroida eli käsitellä. Litteroinnissa haastattelu puretaan esimerkiksi nauhoitetusta äänitiedostosta kirjoitettuun muotoon. Haastateltavilla oli täysi anonymiteetti eikä heitä voi identifioida tutkimuksesta. Tutkimukseen ja haastatteluihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja tutkimuksen voi halutessaan keskeyttää. Haastateltavilta pyydetään suostumus haastatteluun sekä aineiston käyttöön. Tutkittavia informoidaan kattavasti läpi koko tutkimuksen prosessin. Litteroinnissa on tärkeää säilyttää se mitä todellisuudessa haastattelutilanteessa on sanottu lisäämättä tai poistamatta mitään. (Hakala 2016; Hannila & Kyngäs 2008.) Aineistonanalyysiprosessi on esitetty kuvassa 2.

Haastatteluista kertyi litteroitavaa aineistoa noin 480 minuuttia ja litteroitua aineistoa syntyi noin 50 sivua. Haastattelut äänitettiin litterointia varten. Haastateltavat eivät saaneet esimateriaalia. Haastatteluja litteroin sitä mukaan, kun haastatteluja oli pidetty. Litteroinnin jälkeen äänitiedostot hävitettiin. Litteroinnissa kirjoitettiin sanotut asiat sanasta sanaan, tässä tutkimuksessa ei ollut oleellista keskittyä nonverbaaliseen viestintään vaan puheen sisällöllä oli merkitystä. Yhdeksän haastattelun jälkeen haastatteluista saatu aineisto alkoi toistamaan itseään eli haastatteluiden kyllästymispiste oli saavutettu.

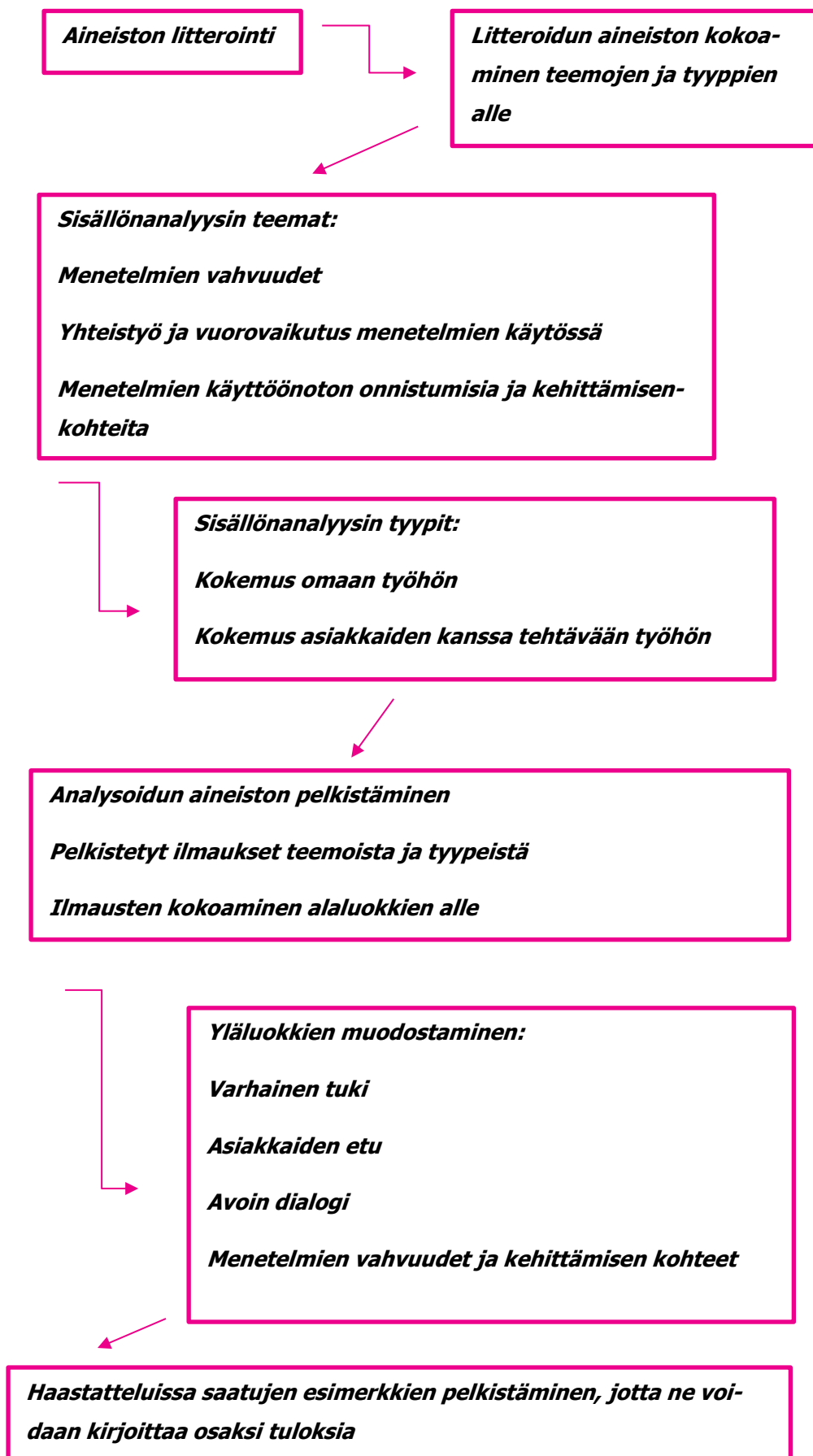
Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin avulla aineistoa saadaan jäsenneltyä ja sen avulla löydetään aineistoista yhteisiä nimittäjiä. Analysoimalla aineistoa kootaan laajaa sekä moniäänistä aineistoa selkeämpään ja tiiviimpään muotoon. Sisällönanalyysin avulla pyritään luomaan tutkittavan ilmiön ympärille käsitteitä sekä kokoamaan moninaista aineistoa. (Kyngäs & Vanhanen 1999.)

Tutkimusaineiston keskeisiä asioita pyritään löytämään aineistosta teemoittelun avulla ja nämä usein toistuvat läpi aineiston. Teemoittelun jälkeen aineistoa lajitellaan vielä tyyppeihin teemojen sisällä sekä tarkastellaan yksityiskohtaisesti. Tärkeää on muistaa tuoda aineiston eri näkemykset eli variaatiot huomioon. Aineiston tyyppeihin jakaminen tehdään teemoittelun pohjalta. Tässä yhteydessä voidaan aineistosta esiin nostaa sitaatteja. (Jyväskylän yliopisto 2016.) Haastatteluiden aineistot kootaan tutkimuksen kannalta tärkeiden teemojen ja käsitteiden alle. Analyysivaiheessa aineistoa pyritään selkiyttämään esimerkiksi teemoittelun ja pelkistämisen avulla. (Hipp ym. 2018, 35–50.)

Analyysin lopuksi aineistosta on saatu analysoitua tutkittavaa ilmiöitä kuvaavia kategorioita tai käsitteitä. Analyysin alussa aineisto pyritään pelkistämään, jonka jälkeen pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään eli etsitään ilmauksien välisiä eroja sekä samankaltaisuuksia. Näistä ryhmistä kootaan, joissa on saman kategorian alle kuuluvaa aineistoa ja ne kootaan yläkategorioiden alle. (Kyngäs & Vanhanen 1999.)

Tutkimuksen aineisto analysoitiin induktiivisena sisällönanalyysinä, jossa analysoitiin yksittäisiä havaintoja laajempien käsitteiden alle. Litteroinnissa haastatteluista nousi esille toistuvasti samoja asioita. Näiden toistuvasti nousseista yläkäsitteistä syntyi aineistonanalyysin teemat. Analyysi teemojen valikoituessa taulukoin litteroidusta aineistosta sisällön näiden teemojen alle ja teemat vielä tyypeittein (Liite 2.) Aineiston teemoittelun ja tyypittelyn jälkeen aloitin aineiston pelkistämisen. Lajittelin jokaisen teeman aineiston ja kokosin erillisen taulukkoon pelkistetyt ilmaukset. Merkitsin eri teemat eri väreillä seuraavasti: ensimmäinen teema pinkki, toinen teema keltainen ja kolmas teema punainen. Aineiston pelkistämisen jälkeen aloin miettiä, mitkä käsitteet yhdistävät näitä pelkistettyjä ilmauksia ja kokosin nämä käsitteet alaluokiksi. Tämän jälkeen yhdistin vielä alaluokkien käsitteet yhden laajemman yläluokan käsitteen alle (Liite 3.) Aineistoa lähdetään analysoimaan sen omista lähtökohdista, jossa on linkki jo olemassa olevaan teoriatietoon.

Haastatteluissa haastateltavat kertoivat asiakasesimerkkejä menetelmien käytöstä käytännössä. Yhdeksästä haastattelusta asiakasesimerkkejä kertyi 10 kappaletta. Esimerkit analysointiin osana aineistonanalyysia. Esimerkkien analysoinnin ensimmäinen vaihe oli koostaa esimerkit niin, ettei niistä voi tunnistaa asiakastapausta. Esimerkkien analysointi jatkui pelkistämällä esimerkkejä ja koostamalla niistä keskeisiä yhteisiä ilmauksia. Näiden yhteisten tekijöiden avulla esimerkit analysointiin osaksi tutkimuksen tuloksia.

Kuva 2. Aineistonanalyysin vaiheet (Waldén 2023).

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Monitoimijaisen yhteistyömallin ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöönotosta saatiin opinnäyte-työprosessin aikana seuraavia tutkimustuloksia Lapinlahden kunnan lapsiperhepalveluissa. Monitoimijaista yhteistyömallia oli käytetty enemmän käytännössä kuin Lapset puheeksi -menetelmää. Monitoimijaisen yhteistyömallin käyttöönotto oli onnistunut varhaiskasvatuksen kentällä, ja menetelmän käyttö on juurtunut luontevaksi osaksi arjen toimintaan. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat kokeneet hyötyneensä Monitoimijaisen yhteistyömallin käytöstä, ja siitä on tullut merkittävä osa työtä. Koulumaailmassa menetelmien käyttöönotto on vielä kesken. Henkilöstön mukaan menetelmiä ei ole vielä koettu omaksi ja niiden sopivuus koulumaailmaan on koettu heikkona. Tosin muutamia kertoja Monitoimijaisen yhteistyömallin Yhdessä aika -keskusteluista on pidetty jo koulullakin.

Lapset puheeksi -menetelmään on koulutettu laajalti henkilöstöä, mutta menetelmä ei ole päässyt vielä kunnolla juurtumaan käytäntöön asti. Tutkimuksen tuloksissa viittaankin Lapset puheeksi -menetelmän koulutuksissa koettuihin kokemuksiin menetelmän käytöstä. Kaikki koulutuksen käyneet ovat kuitenkin pitäneet koulutukseen kuuluvat viisi harjoituskeskustelua, joista on jäänyt myönteisiä kokemuksia. Monitoimijaisen yhteistyömallin monialainen näkemys ja asiakkaan yhdenvertainen asema ammattilaisen kanssa on tuonut asiakastyöhön paljon parannusta. Ammattilaisten välinen yhteistyö on koettu Lapinlahdella aiemminkin toimivaksi. Pienessä kunnassa työntekijät tuntevat toisensa. Molemmissa menetelmissä on tärkeää oikea-aikaisuus ja -paikkaisuus sekä yhdenvertainen asema ammattilaisten ja asiakkaiden välillä.

7.1 Varhainen tuki

Monitoimijainen yhteistyömalli ja Lapset puheeksi -menetelmä ovat varhaisen tuen menetelmiä, joita on hyödynnetty suunnitelmallisesti. Menetelmien käyttö on koettu olevan tehokkainta varhaisen tuen varhaisessa vaiheessa. Menetelmä toimivat hyvin perheiden huolien ollessa pieniä silloin, kun haasteet eivät ole päässeet kasvamaan liian suuriksi. Asiakkaiden haasteisiin voidaan vaikuttaa jo yhdellä tai enintään muutamalla tapaamisella. Työntekijöiden kokemus oli, että mikäli asiakkaiden palvelutarve on jo ehtinyt kasvaa suureksi, voitiin asiakkaat ohjata näiden menetelmien avulla palvelutarvetta paremmin vastaavien palveluiden piiriin. Menetelmät ovat käytössä jo asiakkaiden pienten huolien kohdalla, siellä missä perhe huolen ilmaisee. Näiden menetelmien käyttö ei edellytä aiempaa asiakkuutta tai johda siihen. Tämän on koettu madaltavan asiakkaiden kynnystä osallistua joko Monitoimijaisen yhteistyömallin Yhdessä aika -keskusteluun tai Lapset puheeksi -menetelmän keskusteluihin. Menetelmien käyttöönoton yhteydessä on työstyetty työntekijöiden ymmärrystä menetelmien käyttökelpoisuudesta sekä kynnyksettömän tuen merkityksestä jo pienten huolien kohdalla.

Varhaisen tuen varhaisessa vaiheessa jalkautuvat menetelmät koetaan arvokkaina, koska niiden avulla asiakasta voidaan tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhaisella tuella on koettu pystyvän ehkäisemään perheiden haasteiden kasvua ja edistää arjessa selviytymistä sekä ehkäistä perheiden vaativien palvelutarpeiden syntymistä tulevaisuudessa.

Menetelmien käyttöönotto on tuonut ammattilaisille uusia keinoja auttaa asiakkaita jo aikaisemmin kuin ennen. Ammattilaiset ovat kokeneet nämä menetelmät konkreettisiksi keinoiksi ennaltaehkäistä perheiden haasteiden kriisiytymistä ja tarjota tukea varhaisessa vaiheessa. Menetelmien käyttöönotto on antanut ammattilaisille uuden tavan ajatella sekä kohdata asiakkaita. Monitoimijaisen yhteistyömallin Yhdessä aika -keskustelun avulla on pystytty auttamaan vanhempia ja lapsia vain yhdellä käynnillä. Menetelmien käyttö on helpottanut osaltaan asiakkaiden palvelutarpeen tunnistamista varhaisessa vaiheessa. Työntekijöiden mukaan asiakkaat ovat saaneet keskustelujen kautta tukea ja keinoja arkeen.

Työntekijät ovat tunnistaneet selkeän tarpeen varhaisen tuen menetelmille, joilla pystytään auttamaan asiakkaita ennen kuin haasteet kasvavat liian suuriksi. Työntekijät kokivat, että menetelmät ja niiden käyttö lisäsivät asiakkaiden osallisuutta sekä vahvistivat asiakkaiden toimijuutta. Menetelmien käyttö on tuottanut asiakkaille positiivisia kokemuksia uusista varhaisen tuen menetelmistä, jotka vahvistavat lapsen ja perheen pärjäävyyttä arjessa sekä madaltanut tuen tarpeen puheeksi ottamisen kynnystä.

7.2 Asiakkaiden etu

Työntekijät ovat kokeneet, että Monitoimijaisen yhteistyömallia ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöä ohjaa asiakkaiden etu. Työntekijät pyrkivät tekemään sellaisia ratkaisuja yhdessä asiakkaiden, jotka hyödyntävät asiakkaita eniten. Oleellinen osa asiakkaiden edun toteutumista on työntekijöiden mukaan palvelutarpeen puheeksi ottaminen ja sen selvittäminen. Asiakkaiden palvelutarve voi täytyä jo näiden menetelmien käytöllä yhdellä keskustelulla kerralla. Tällöin näitä menetelmiä on tarjottu asiakkaalle oikeaan aikaan. Ammattilaisilla, joilla herää huoli lapsesta esimerkiksi varhaiskasvatuksessa tai koulussa ei ole välttämättä tietoa siitä, onko perheellä jo käynnissä olevia palveluita tai tukimuotoja. Monitoimijaisen yhteistyömallin Yhdessä aika -keskustelu tai Lapset puheeksi -keskustelu on koettu toimivana tapana ottaa asioita asiakkaiden kanssa puheeksi.

Monitoimijaisen yhteistyömallin suunnitelmallisen käytön on koettu madaltavan asiakkaiden kynnystä ottaa haasteet puheeksi ammattilaisten kanssa sekä hakeutua palveluiden piiriin. Menetelmien keskusteluissa asiakas kohtaa usean eri ammattilaisten, joka tehostaa työtä, kun asiakkaan ei tarvitse kohdata ammattilaisia erikseen ja kertoa samoja asioita moneen kertaan. Työntekijöiden mukaan joidenkin asiakkaiden palvelutarve on ollut laajempi ja menetelmiä käyttämällä asiakkaat on ollut helpompi saada tarvittavan tuen piiriin.

Menetelmien käyttö on lisännyt asiakastyössä asiakkaiden osallisuutta ja vahvistanut sitä esimerkiksi Yhdessä aika -keskustelussa perhe kertoo ensin oman näkökulman, ja sen pohjalta lähdetään keskustelemaan yhdessä. Näin perheelle merkitykselliset asiat pidetään keskiössä. Työntekijöiden mukaan asiakkaat ovat kokeneet menetelmät toimiviksi. Työntekijöiden esimerkeistä nousi esille menetelmien toimivuus eritoten sen suhteen, että huolen ei tarvitse olla suuri vaan, myös pienen huolen voi tuoda esille. Huoli voi nousta esille joko ammattilaisten tai vanhempien toimesta. Työntekijät ovat kokeneet, että menetelmien avulla huolen puheeksi ottaminen on helpompaa.

Yhdessä aika -keskustelujen myötä on saatu konkreettisia asioita ja muutoksia aikaan asiakkaiden arjessa esimerkiksi lapsen päiväkotia päivien lisääminen vanhempien jaksamisen tukemiseksi. Monitoimijaisen yhteistyömallin käyttö ja Lapset puheeksi -harjoituskeskustelujen käyminen on koettu lisäävän asiakkaiden osallisuutta ja toimijuutta. Asiakkaiden osallisuuden lisääntyminen näkyy kasvaneena vuorovaikutuksena päiväkodin arjessa. Perheet ovat itse avainasemassa ja he vievät yhdessä aika ja Lapset puheeksi -keskusteluissa löydetty sopivat ratkaisut arkeen ja käytäntöön. Asiakkaan ollessa motivoitunut ja aktiivinen osallinen sekä toimija on auttanut saavuttamaan yhdessä yhteisen tavoitteen mahdollisimman hyvin. Työntekijät kokivat, että tärkeintä on molempien menetelmien käytön perustuminen asiakkaan vapaaehtoisuuteen ja motivaatioon.

Menetelmien on koettu lisäävän asiakkaiden tietoisuutta palveluista, kun yhdessä ammattilaisten kanssa on mietitty keinoja arkeen tai mahdollisia muita tukevia palveluita. Menetelmien avulla on löydetty toimivia keinoja perheiden arkeen. Mikäli huoli ei ole hälvennyt pidetyn keskustelun jälkeen voidaan pitää uusi Yhdessä aika -keskustelu tai Lapset puheeksi -neuvonpito.

Työntekijöiden mukaan perheiden haasteiden helpottamiseksi ja arkea tukevien keinojen löytämiseksi on auttanut se, että ammattilaisilla ja perheille on syntynyt yhteinen ymmärrys syistä haasteiden taustalla. Monesti on ajateltu haasteiden johtuvan jostakin yhdestä syystä. Systemaattisen ajattelun avulla on pystytty näkemään perheiden haasteet laajempaan kokonaisuuteen. On etsitty menetelmien käytön yhteydessä vastauksia yhdessä perheiden haasteiden helpottamiseksi. Monitoimijaisen tiedon ja näkemysten on koettu hyödyttävän perheitä moniäänisesti. On löydetty yhdessä toimivia keinoja vietäväksi perheiden arkeen. Avoin dialogi on helpottanut huolien puheeksi ottamista sekä yhteisen näkemyksen löytämistä. Avoin dialogi ja luottamus on lisännyt asiakkaiden osallisuutta ja työntekijän kokemusta oman työn merkityksellisyydestä.

Työntekijät kokivat, että asiakkaiden kokemus menetelmien käytöstä on ensiarvoisen tärkeää dokumentoida. Se kertoo asiakkaiden näkökulman menetelmien toimivuudesta eri palveluissa. Lapinlahden kunnassa on kerätty asiakkaiden palautteita systemaattisesti menetelmien käytöstä. Asiakkaiden näkökulman näkyväksi tekeminen tehostaa menetelmien kehittämistä sekä avata uusia näkökulmia menetelmien käyttöön. Menetelmien käytön yhteydessä työntekijöiden keräämä palaute asiakailta on ollut positiivista.

7.3 Avoin dialogi

Monitoimijainen yhteistyömalli ja Lapset puheeksi -menetelmä on koettu vuorovaikutusta lisääväksi menetelmiksi. Menetelmien on koettu lisäävän asiakkaiden osallisuutta sekä menetelmien käyttö vaalii heidän toimijuuttaan. Näiden kahden menetelmän käyttö perustuu työntekijöiden kokemuksen mukaan asiakkaiden ja ammattilaisten väliseen tasa-arvoiseen toimijuuteen sekä asiakkaiden vahvaan osallisuuteen menetelmien käytössä esimerkiksi Yhdessä aika -keskustelun tai Lapset puheeksi -keskustelun aikana. Menetelmien käyttö edellyttää mahdollisimman avointa dialogia ammattilaisten ja asiakkaiden välillä. Molemmissa menetelmissä keskustellaan avoimesti yhteisen asian äärellä. Huolen herätessä pyritään löytämään yhdessä ratkaisuja perheiden arkeen.

Avoin dialogi on vaatinut kaikilta osapuolilta aktiivista vuorovaikutusta, jossa ammattilaiset ja asiakkaat ovat tasavertaisia toimijoita. Kaikilla on kokemus työskentelystä yhteisen tavoitteen ja perheen edun hyväksi. Menetelmien keskusteluissa asiakkaat tapaavat monia eri ammattilaisia yhdellä tapamisella. Tästä syntyy moniammatillista sekä moniäänistä keskustelua, joissa pyritään löytämään ratkaisuja asiakkaiden hyväksi. Asiakkaat ovat osa moniammatillista työskentelyä. Menetelmien käytön yhteydessä on todettu, että keskusteluissa henkilökemioilla on suuri merkitys niin ammattilaisten kuin asiakkaiden kesken. Ilmapiirin menetelmien onnistumisen takaamiseksi tulee olla mahdollisimman turvallinen sekä avoin. Pohtimista herätti ammattilaisten välinen yhteistyö, johon vaikuttavat henkilökemiat, henkilöstön vaihtuvuus ja tiedonsiirto. Työntekijät kokivat, että Lapinlahden kunnassa ammattilaisten välinen yhteistyö on pääosin toimivaa ja sujuvaa.

Työntekijät kokivat, että menetelmien käytöllä on pystytty luomaan avointa dialogia sekä luottamuksellista vuorovaikutusta perheiden kanssa. Avoimen dialogin on koettu helpottavan esimerkiksi huolen puheeksi ottamista puolin sekä toisin. Monialaisen ja moniäänisen keskustelun avulla on saatu asioihin erilaisia näkökulmia ja niiden myötä on löydetty keinoja, jotka eivät ole tulleet aikaisemmin mieleen. Asiakkaiden kanssa pidetyissä menetelmien keskusteluissa koettiin, että perheiden tilanteita pystyttiin tarkastelemaan monialaisesti ja pohtimaan ratkaisuja moniäänisesti. Moniäänisen keskustelun ja systeemisen ajattelun avulla on koettu keinoja löytäminen helpommaksi. Menetelmien käyttöönoton avulla on löydetty ratkaisuja niihin tilanteisiin, kun joko vanhemmat tai ammattilaiset ovat kokeneet keinottomuutta tilanteessa.

Työntekijät kokivat, että menetelmien käyttö on vaikuttanut asiakkaiden kanssa syntyneeseen vuorovaikutukseen positiivisesti. Monitoimijaisen yhteistyömallin käyttö on koettu kehittäneen vuorovaikutusta ja keskusteluyhteyttä vanhempiin. Se on näkynyt lisääntyneenä vuorovaikutuksena esimerkiksi varhaiskasvatuksen arjessa vanhempien ja työntekijöiden välillä. Yhdessä aika -keskusteluissa, joissa ilmapiiri on ollut luottamuksellinen ja avoin on koettu, että vanhempien on helpompi jakaa asioita. Vuorovaikutuksen on koettu kehittyneen perheiden kanssa, kun vanhemmat jakavat asioitaan ja käydään yhdessä monialaista sekä moniäänistä keskustelua avoimen dialogin kautta.

Menetelmien käyttö on koettu olevan luonnollinen keino ottaa asiakkaiden kanssa asioita puheeksi. Yhdessä aika ja Lapset puheeksi -keskustelut tehdään mahdollisimman mukavaksi asiakkaille. Niissä rohkaistaan vanhempia kokeilemaan uusia asioita arjessa. Työntekijät korostavat positiivisen voimaannuttavan puheen merkitystä menetelmien käytössä. Menetelmien käytössä on koettu, että avoimen dialogin avulla pystytään käymään monialaista, reflektioivaa ja tasavertaista keskustelua ammattilaisten ja asiakkaiden välillä. Perheiden tasavertainen toimijuus ammattilaisten kanssa ja keskusteluiden luottamuksellinen avoin ilmapiiri on koettu asiakkaiden osallisuutta lisääväksi.

Työntekijät kokivat, että Lapinlahden kunnassa menetelmien käyttöönotossa on onnistuttu hyvin luomaan asiakkaiden kanssa avointa dialogia. Asiakkaiden kanssa on onnistuttu luomaan luottamussuhde, jolloin asiakkaita on pystytty auttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kun perheiden huolen puheeksi ottaminen on koettu helpommaksi. Ammattilaiset ovat onnistuneet käyttämään oikeanlaisia ilmauksia menetelmien keskusteluissa. Esimerkiksi työntekijät ovat rohkaisseet Monitoimijaisen yhteistyömallin Yhdessä aika -keskusteluissa vanhemmat avautumaan perheen asioista sekä haasteista avoimesti.

7.4 Menetelmien käyttöönoton onnistumiset ja kehittämisen kohteet

Tutkittavat kokivat, että menetelmien käyttöönotto on tapahtunut eri palveluissa eri tavalla. Eroja palveluiden välillä on siinä, että Monitoimijainen yhteistyömalli on juurtunut varhaiskasvatukseen hyvin, mutta koululla menetelmä ei ole vielä aktiivisessa käytössä. Eroja oli myös havaittu näiden kahden menetelmän välillä. Asiakkaiden kanssa tehtävään työhön menetelmien käytön soveltuvuuteen vaikutti paljon kyseinen asiakaskunta. Yhtenä vaikuttavana tekijänä nähtiin myös asiakkaiden palvelutarpeet sekä yhteiskunnalliset asiat.

Jokaisella haastateltavalla oli oma ainutlaatuinen kokemus siitä, miten menetelmien käyttöönotto on toteutunut omassa työssä. Jokaisen kokemus menetelmien käytöstä koettiin arvokkaana ja he tuottivat tietoa menetelmien käytöstä käytännöstä. Menetelmät koettiin hyödyllisinä sekä tarpeellisina niin ammattilaisten, kuin asiakkaidenkin kohdalta. Menetelmien käyttöönotto on vaikuttanut työntekijöiden kokemukseen oman työn merkityksellisyydestä, vaikuttavuudesta sekä mielekkyydestä. Menetelmien käyttö on tuonut yhteisöllisyyttä asiakassuhteisiin ja lisännyt ammattilaisten välistä yhteistyötä. Työntekijät kokivat Moniammatillisen yhteistyömallin menetelmänä, joka ei kuormita työntekijää tarpeettomasti arjen työssä, mutta aikaa Yhdessä aika -keskusteluihin voisi olla enemmän. Menetelmien käyttöönotto on tuonut työhön monipuolisuutta ja moniammatillisuutta. Menetelmien käyttö on konkretisoitunut työntekijöille, miten suuri merkitys eri osapuolilla on lapsen ja perheiden hyvinvoinnille. Näyttöön perustuvat menetelmien käyttö on selkeyttänyt, keiden ammattilaisten välisellä monitoimijaisella yhteistyöllä perheitä voidaan tukea ja menetelmien käyttö on lisännyt myös toisen ammattilaisen työn tuntemusta. Perheiltä saatu positiivinen palaute lisännyt työn merkityksellisyyttä. Menetelmien käyttöönotto on tuonut osalle työntekijöistä lisää rohkeutta tehdä omaa työtä ja ottaa asiakkaiden kanssa rohkeammin vaikeita asioita puheeksi kuin aikaisemmin.

Monitoimijaisen yhteistyömallin käyttöönotossa on onnistuttu erityisesti varhaiskasvatuksessa, jossa on jo löydetty selkeitä yhteisiä toimivia käytänteitä. Työntekijät kokevat, että toimivien käytänteiden avulla menetelmän jalkauttaminen käytäntöön on onnistunut. Näitä toimivaksi havaittuja käytänteitä ovat olleet aikojen kalanterointi etukäteen, selkeä työnjako ammattilaisten kesken ja selkeä runko siitä, miten Yhdessä aika -keskustelu etenee. Tietoa menetelmästä sekä sen mahdollisuudesta on saatu vietyä asiakkaille esimerkiksi päiväkodin vanhempainillassa ja henkilökohtaisissa kasvatuskeskusteluissa sekä yleisen tiedottamisen kautta. Monitoimijaisen yhteistyömallin markkinointi on koettu onnistuneeksi Lapinlahdella.

Yhteistyö ja vuorovaikutus niin asiakkaiden kanssa kuin ammattilaisten kesken on koettu onnistuneeksi myös Lapset puheeksi -menetelmässä, vaikka se ei olekaan vielä jalkautunut käytäntöön. Lapset puheeksi -koulutuksen aikana pidetyissä harjoituskeskusteluissa on saatu positiivisia kokemuksia menetelmän käytöstä. Koulutuksen käyneet työntekijät ovat kokeneet, että koulutuksen käyminen on vaikuttanut omaan tapaan ajatella sekä kohdata asiakkaita.

Osa haastateltavista on kokenut, ettei menetelmä sovellu käytettäväksi omassa työssä. Haastateltavat toivat esille, että Lapset puheeksi -menetelmästä puuttuvat selkeät käytänteet ja menetelmän käytön jatkuvuus on ollut epävarmaa. Lapset puheeksi -menetelmä on koettu teoriatasolla toimivaksi menetelmäksi, mutta käytäntöön siirtyminen vielä kesken. Vaatii vielä paljon yhteistä suunnittelua ja käytänteitä sekä uusien osaajien kouluttamista, että menetelmä juurtuu käytäntöön. Koulutuksen käyneet ammattilaiset ovat pitäneet koulutusta hyödyllisenä ja asiakkailta kerätty palaute koulutukseen sisältyvistä harjoituskeskusteluista on ollut positiivista. Käytännön työssä on koettu, että aikaa ja resurssia menetelmän jalkauttamiseen on ollut liian vähän. Pohdinnassa on myös mihin palveluihin menetelmä sopisi parhaiten.

Työntekijät kokevat, että molemmilla menetelmillä on ollut vaikutusta omaan työhön sekä asiakkaiden kanssa tehtävään työhön. Monitoimijainen yhteistyömalli ja Lapset puheeksi -menetelmä koetaan arvokkaina ja tarpeellisina. Työntekijät ovat kokeneet, että menetelmien käyttö voi tuoda työhön lisää merkityksellisyyttä, mielekkyyttä ja vaikuttavuutta. Menetelmien käyttöönotto on mahdollistanut uudistaa tapoja ajatella sekä tuonut uusia näkökulmia niin ammattilaisille kuin asiakkaillekin. Menetelmien on koettu lisäävän moniammatillisuutta sekä tehostavan asiakkaiden auttamista ennaltaehkäisevästi.

8 POHDINTA

Tutkimuksen aihe oli hyvin laaja, koska tutkittiin kahta näyttöön perustuvan työmenetelmän käyttöönottoa Lapinlahden kunnassa. Tutkimuskysymyksiä tutkimuksessa oli neljä kappaletta. Tutkimuksen aineisto antoi monipuolisia vastauksia tutkimuskysymyksiin sekä aineiston analyysi toi vastauksiin syvyyttä. Käytännön asiakasesimerkkien avulla tutkimus ei jää irralliseksi vaan on linkitetty vahvasti käytäntöön. Haastateltavat tuotti haastatteluissa sisältöä hyvin.

Tutkimus toteutettiin aineistolähtöisenä tutkimuksena, jossa selvitettiin yhden kunnan työntekijöiden subjektiivisia kokemuksia Monitoimijaisen yhteistyömallin ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöön otosta. Subjektiiviset kokemukset ovat ainutlaatuisia sekä vahvasti sidottu ympäristöön, jossa tutkittava toimii. Tämän tutkimuksen tulokset voidaan kuitenkin peilata objektiivisesti teorian tietoon.

8.1 Tutkimuksen tulosten tarkastelu

Sosiaalialan ammattilaiset tarvitsevat keinoja tukea asiakkaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ongelmien ennaltaehkäisy on tehokkaampaa sekä yhteiskunnallisesti kannattavampaa kuin ongelmien korjaaminen. Ennaltaehkäisevien menetelmien tarve on suuri ja niitä kehitetään koko ajan entistä enemmän. Monesti asiakkaiden ongelmat ehtivät kriisiytyä pitkälle ennen, kuin he pääsevät palveluiden piiriin. Ihmisten tulisi olla tietoisempia matalan kynnyksen palveluiden olemassaolosta sekä saatavuudesta. Sosiaalipalveluista pitäisi tehdä asiakkaille lähestyttävämpiä sekä ennakkoluuloja niiden ympäriltä tulisi häivyttää. Monesti ihmisillä on ennakkoluuloja ja ajatuksia, että sosiaalipalveluiden piiriin hakeutuminen aiheuttaa automaattisesti vaativia toimia tai asiakkuuksia (Korteniemi-Poikela 2009, 5–71.)

Varhaisen tuen varhaisen mallin menetelmille on suuri tarve. Tällaisille menetelmille, joiden avulla asiakkaat saavat apua yhdellä yhteenotolla ja yhdellä kertaa ilma suuria seuraamuksia. Menetelmien tulisi pystyä auttamaan asiakkaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja riittävän ketterästi. Tarvitaan tehokasta työskentelyä sekä avointa tiedottamista sen suhteen, että näitä asiakkaiden ennakkoluuloja saataisiin murrettua ja kumottua. Näitä ennakkoluuloja murtamalla voitaisiin madaltaa asiakkaiden kynnystä hakeutua sosiaalipalveluiden piiriin. (Valtioneuvosto 2021, 28–52.)

Tutkimuksessa ilmeni, että tarve näyttöön perustuville työmenetelmille on suuri. Työntekijöille oli pääasiassa positiivisia kokemuksia menetelmien käytöstä. Monitoimijaisen yhteistyömallin käytöstä varhaiskasvatuksessa oli useita onnistuneita kokemuksia. Lapset puheeksi -menetelmän onnistuneet kokemukset ovat tulleet työntekijöille menetelmäkoulutuksen yhteydessä. Menetelmien avulla asiakkaiden haasteisiin oli pystytty vastaamaan varhaisessa vaiheessa ja perheiden arkeen oli löydetty toimivia keinoja jo yhdellä tapaamisella.

Asiakkailta kerätyn palautteen yhteydessä ilmeni, että Monitoimijaisen yhteistyömallin käyttö oli murtanut perheiden ennakkoluuloja sosiaalipalveluista. Monitoimijaisen yhteistyömallin Yhdessä aika -keskustelun jälkeen perheiden kynnys itse ottaa haasteet puheeksi ammattilaisten kanssa on pienentynyt. Vanhempia oli ensin jännittänyt Yhdessä aika -keskusteluun osallistuminen, mutta kuitenkin keskustelun jälkeen päällimmäinen tunne oli huojennus. Tällaisten hyvien kokemusten ja onnistumisen nostaminen yleiseen tietoisuuteen olisi äärimmäisen tärkeää, jotta ennakkoluuloja ja stigmoja saataisiin hälvennettyä. Jokainen, joka saataisiin hakeutumaan palveluiden piiriin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ehkäisee ongelmia myöhemmässä vaiheessa.

Ammattilaisten tulisi työskentelyssä keskittyä siihen, minkä asiakas kokee itselleen merkityksellisenä sekä pyrkiä ymmärtämään asiakkaan kokemusmaailmaa. Asiakkaiden auttamisen tulisi olla riittävän varhaista sekä kevyttä ja ketterää. Ammattilaisten tulee vaalia asiakkaan oman asiantuntijuutta ja korostaa sitä. Esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmän tarkoituksena on tukea perheiden pärjävyyttä arjessa ei tuottaa työntekijöille lisää tietoa asiakkaista. Tärkeää on kunnioittaa asiakkaiden aktiivista osallisuutta sekä toimijuutta. (Pietilä 2021.)

Perheen tulisi olla työskentelyssä aktiivinen toimija ja olla aktiivisesti osallinen heti työskentelyn alusta lähtien. Jokaisessa perheessä on vahvuuksia sekä hyvää, joskus nämä ominaisuudet jäävät haasteiden sekä vaikeuksien taakse piiloon. Asiakkaiden osallisuutta ja toimijuutta korostavien menetelmien avulla pyritään tuomaan esiin vahvuuksia ja löytämään keinoja haasteiden selvittämiseen yhteistyössä. Perhe tulisi nähdä yhteistyökumppanina eikä vain toiminnan kohteena. Työn ja palveluiden kehittämisessä on tärkeää kehittää mittareita, joiden avulla voidaan arvioida, kuinka hyvin onnistutaan tukemaan perheitä varhaisessa vaiheessa ja ehkäisemään perheiden tilanteiden kriisityminen. (Jauhiainen, Lukkarinen & Waldén 2011.)

Tutkimuksessa korostui, että asiakkaiden asiantuntijuuden arvostaminen on myös ensiarvoisen tärkeää, koska he ovat oman elämänsä parhaat asiantuntijat. Haastatteluissa nousi esille, että on tärkeää, että ammattilaiset eivät omi asiakkaiden kriisejä. Ammattilaisten tulisi tukea asiakkaita, jotta he jaksavat kantaa ja selvittää omat kriisinsä. Asiakkaiden osallisuuden ja toimijuuden vaaliminen on tärkeää, koska jos ammattilaiset tekevät asioita asiakkaiden puolesta eivät asiakkaat opi ratkaisemaan itse kriisejään. Tämä ei ole kannattava tapa toimia, koska tavoitteena olisi löytää asiakkaalle niitä keinoja sekä toimintamalleja, joiden avulla he kykenevät selviämään arjen haasteista itse.

Lapset puheeksi -menetelmässä ja Monitoimijaisessa yhteistyömallissa on paljon hyviä puolia ja niiden laajemmalla käytöllä olisi varmasti monia positiivisia vaikutuksia. Haastatteluissa nousi esille, että Monitoimijaisesta yhteistyömallista ja sen mahdollisuudesta oli tiedotettu vanhempia päiväkodin vanhempainillassa sekä muilla tavoin. Menetelmien käyttö on tuonut ammattilaisille uusia tapoja vuorovaikuttaa sekä luoda avointa dialogia asiakkaiden kanssa ja tukea asiakkaita varhaisessa vaiheessa. Moniammatillisuus sekä yhteisöllisyys on lisääntynyt menetelmien käyttöönoton myötä. Asiakkaat ovat saaneet tutustua uusiin näyttöön perustuviin työmenetelmiin, joiden avulla he voivat saada tukea mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Monitoimijainen yhteistyömalli on käynnistynyt Lapinlahdella hyvin varhaiskasvatuksessa. Yhdessä aika -keskusteluita on toteutunut ja niiden jatkosta on myös sovittu. Kalenteriin on varattu aikoja niin varhaiskasvatuksen kuin koulun puolelle. Molempia menetelmiä yritetään jalkauttaa myös koulu- maailmaan sekä muihin palveluihin. Monitoimijainen yhteistyömalli ja Lapset puheeksi -menetelmät vastaavat asiakkaiden tarpeisiin ja pyrkivät auttamaan asiakkaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Menetelmien käyttö asiakastyössä on lisännyt asiakkaiden osallisuutta. Menetelmät ovat hyvin asiakaslähtöisiä esimerkiksi ammattilaisilla ei ole ennen keskusteluita ennako-oletuksia, vaan asioita lähdetään viemään eteenpäin asiakaslähtöisesti. Menetelmien käytössä pyritään asiakkaiden tasaver- taiseen toimijuuteen ammattilaisten kanssa. Menetelmien käytöllä on saatu aikaan konkreettisia asi- oita asiakkaiden arjessa. Menetelmät ovat vaikuttaneet ammattilaisten kokemukseen omasta työstä, vaikka työ on koettu pääsääntöisesti mielekkääksi sekä merkitykselliseksi, myös ennen menetelmien käyttöönottoa. Asiakkailta saatu positiivinen palaute vie työtä eteenpäin ja auttaa ammattilaisia jak- samaan työssä.

Jo vuonna 2010 on uutisoitu, että ihmisten tarve sosiaalipalveluille jatkaa kasvuaan. Perheet eivät ole saaneet riittävästi ennaltaehkäiseviä palveluita, vaan palveluita on saatu vasta, kuin perheen ti- lanteet ovat kriisiytyneet. Lasten ja perheiden kanssa työskentelyssä keskiössä ovat aito kohtaami- nen sekä aktiivinen läsnäolo. Asiakkaiden kanssa tulisi pystyä luomaan luottamuksellinen suhde työskentelyn aikana. Toiminnan sekä työskentelyn tulisi olla mahdollisimman avointa sekä läpinäky- vää läpi koko työskentelyn. Asiakkaille tulisi löytää oikeanlaista palvelua oikeaan aikaan. (Laurila & Manelius 2010.)

Yksi työn laadun mittareista on se, miten asiakkaiden hyvinvointia on pystytty edistämään sekä mi- ten sitä edistetään tulevaisuudessa. Asiakkaalla tulisi tulla kokemus siitä, että hän on aktiivinen toi- mija ja, että ammattilaiset ovat häntä varten ja yhteistyö on mahdollisimman sujuvaa. Työskentelyä arvioitaessa tulee miettiä sekä osoittaa, kuinka asiakkaiden hyvinvointia on onnistuttu edistämään sekä onko haasteita onnistuttu ratkaisemaan. (Laurila & Manelius 2010.) Nyt eletään jo vuotta 2023, mutta sosiaalipalveluiden haasteet ovat hyvin samankaltaisia kuin jo vuonna 2010.

Menetelmien käyttöönottoa on estänyt selkeiden yhteisten käytäntöjen puute sekä resurssi syyt. Re- surssi syistä suurimmaksi tutkimuksessa nousi ajan löytäminen menetelmien käyttöön. Esimerkiksi koulu ympäristössä nousi menetelmien yhdeksi käyttöönoton esteeksi epäselvyys kenen työaikaan menetelmien käyttö kuuluisi. Menetelmien käyttöönoton onnistumisen haasteena on ollut työnteki- jöiden kokemus siitä, että menetelmä käyttö omassa työssä on haastavaa.

Opinnäytetyön aikana nousi esille haastatteluissa myös pienen kunnan etuja. Pienessä kunnassa ihmiset tietävät toisensa niin ammattilaiset kuin asiakkaatkin. Ammattilaiset ovat toisille tuttuja ja toimintatavat tiedetään. Tämä on koettu helpottavan yhteistyötä. Menetelmien käytössä mukana olleet organisaatiot on koettu sopivan kokoisiksi, että menetelmien käyttö on ollut sujuvaa. Tiedon siirtyminen on koettu sujuvaksi esimerkiksi yhteisen ajan löytyminen menetelmien keskustelujen pitämiseen. Henkilöstön vaihtuvuus on pienempää kuin isommissa kunnissa sekä organisaatioissa. Asiat etenevät nopeasti ja koetaan, ettei tieto jää vaan sanojen tasoille. Pienessä kunnassa työn hallittavuus ja työparin saaminen on koettu helpoksi. Tutkimuksessa esille nousi haasteita, joita on pienessä kunnassa. Esimerkiksi henkilöstön rekrytointi on haastavaa ja hakijoita voi olla vähän. Tämä johtaa siihen, että kaikkia virkoja ei saada täytettyä. Pienessä kunnassa haasteet ovat myös erilaisia esimerkiksi huumeet eivät ole niin iso ongelma kuin joillakin isommilla paikkakunnilla.

Hyvinvointialueet käynnistyivät vuoden 2023 alusta. Tämä muutti sosiaali- ja terveystalvaeluiden kenttää suuresti. Yhden hyvinvointialueen alla toimii suuri maantieteellinen alue. Osa sosiaali- ja terveystalvaeluiden tuottamisesta on siirtynyt kunnilta hyvinvointialueelle. Lapinlahti on osa Pohjois-Savon hyvinvointialuetta.

Opinnäytetyö on tehty siirtymävaiheessa, jossa hyvinvointialueet ovat astuneet voimaan vuoden 2023 alusta. Siirtymävaihe tuo omat haasteensa ja itse siirtymä työllistää myös ammattilaisia jonkin verran esimerkiksi yhteisten käytäntöjen puute ja tiedottamisen haasteet. Tarvitaan yhteisiä käytäntöjä sekä selkeitä raameja, joiden avulla menetelmät saadaan juurrutettua osaksi työtä sekä arkea. On tärkeää, ettei menetelmien käyttöönotto unohdu siirtymävaiheessa ja jää muutos työn alle. Yksittäisten menetelmien käyttöönotto ja juurruttaminen voi olla myös hankalaa, kun itse perustyö on muutosvaiheessa.

Hyvinvointialueille siirtyminen tuo mahdollisuuksia laajempaan yhteistyöhön ja tiedonsiirtoon. Näin ollen esimerkiksi onnistumisten sekä kehityskohteiden jakaminen on helpompaa, mikä helpottaa menetelmien kehittämistä. Yleiset linjaukset yhtenäistävät käytänteitä ja Pohjois-Savon hyvinvointialueella on päätetty, että otetaan Lapset puheeksi -menetelmä käyttöön koko hyvinvointialueella. Tulevaisuudessa menetelmän käyttöönotolle määritellään yleiset linjaukset sekä raamit.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys ja luottamuksellisuus on tärkeä osa laadullista tutkimusta. Etiikka ja moraalit ovat läsnä ihmisten toiminnassa sekä arjessa. Eettiset periaatteet ohjaavat ihmisten toimintaa ja ammattietiikka ohjaa eettisyyttä työssä. Tutkimuksen eri vaiheissa nousee esille erilaisia eettisiä kysymyksiä ja tutkijan ammattietiikka on reflektoitava läpi koko tutkimuksen. Tutkimuksen eettisyyden kannalta tutkijan on pohdittava, mikä tutkimuksen tiedollisen tavoitteen merkitys ja millainen tieto on tutkimuksen kannalta merkittävää. Tutkijalla on sosiaalinen vastuu tuottamastaan tiedosta ja tutkimuksen julkaisussa tulee noudattaa tiettyä etiikkaa. (Hakala 2016.)

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkittavien oikeudenmukainen kohtelu läpi tutkimusprosessin on osa tutkimuksen eettisyyttä. Kohtelun tulee olla rehellistä sekä kunnioittavaa. Tutkijalla on aktiivinen rooli tutkittavien ihmisarvon ja oikeuksien kunnioittamisen toteutumisessa tutkimuksessa. Tutkittavilta on pyydettävä kirjallinen suostumus tutkimukseen ja tutkijalla on oltava tutkimuslupa. Tutkittavia on informoitava riittävästi läpi tutkimuksen esimerkiksi kirjallisesti. (Hakala 2016.)

Tutkimuksen luotettavuuden todentamiseen voi hyödyntää eri aspekteja. Tutkimuksen luotettavuutta lisää, mikäli tutkimus on toteutettu sekä sen tulokset ovat uskottavia. Tutkimusten tulokset tulee pystyä vahvistamaan ja sekä siirtämään. Tärkein luottamuksen mittari on kuitenkin tutkimuksen arviointi ja reflektointi. Tutkimuksen kriittinen tarkastelu läpi tutkimusprosessin sekä tämän tarkastelun näkyväksi tekeminen. (Hildén 2018.)

Opinnäytetyön toimeksiantajan ollessa pieni kunta, jossa ihmiset tuntevat toinen toisensa ja lapsiperhepalveluiden työntekijöiden lukumäärä on rajallinen esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden määrä. Tämä toi omat haasteensa tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden toteuttamiseen. Luotettavuus ja eettisyys olivat läsnä opinnäytetyöprosessin jokaisessa vaiheessa. Opinnäytetyötä varten Lapinlahden kunta myönsi tutkimusluvan ja toimeksiantajan kanssa tehtiin sopimus opinnäytetyön tekemisestä. Sopimuksessa osapuolina olivat opinnäytetyön tekijä, toimeksiantaja sekä oppilaitos.

Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Haastateltavien kanssa käytiin haastattelujen alkuun läpi opinnäytetyötyön tarkoitus ja tavoite sekä esittelin itseni. Käytiin läpi myös tutkimusprosessin eteneminen esimerkiksi litterointi ja aineistonanalyysi. Haastattelijat saivat itse valita pitävätkö he haastattelun aikana kameraa päällä vai ei. Haastateltaville tuotiin esille, että heillä on täysi anonymiteetti tutkimuksessa. Haastattelut toteutettiin turvallisessa ympäristössä ilman ulkopuolisten ihmisten läsnäoloa.

Aineistonkeruun vaiheessa haastattelujen jälkeen ne litteroitiin pikimmiten ja äänitiedosto poistettiin heti litteroinnin tullessa valmiiksi. Näin toimittiin kaikkien yhdeksän haastateltavan kohdalta. Litterointi toteutettiin turvallisessa ympäristössä ilman ulkopuolisten läsnäoloa. Tässä vaiheessa aineistosta poistettiin haastateltavien nimet ja työpaikka sekä muita tietoja, joista haastateltavat olisi voinut tunnistaa. Aineistonanalyysin vaiheessa aineistoa pelkistettiin niin, että haastateltavia ei voisi tunnistaa.

Opinnäytetyön raportissa ei ole eritelty tarkemmin mistä lapsiperhepalveluista haastateltavat ovat, jotta haastateltavien anonymiteetti turvattaisiin mahdollisimman hyvin. Haastateltavien lukumäärä on kerrottu. Tutkimuksen tuloksiin on otettu pelkistetyt versiot haastateltavien antamista asiakasesimerkeistä. Esimerkkien pelkistäminen tehtiin, jotta asiakkaiden ja ammattilaisten anonymiteettisuoja säilyisi mahdollisimman hyvin. Samasta syystä niitä ei ole raportissa tai sen liitteissä.

Tutkimuksen tulokset ovat yksittäisen kunnan työntekijöiden subjektiivinen kokemus, mutta tutkimuksen tuloksia voidaan kuitenkin yleistää sekä verrata esimerkiksi toisten kuntien vastaavaan kokemuksen samojen menetelmien käyttöönotosta. Tutkimuksen tulokset ovat myös vahvasti linkitetty teoretietoon. Tutkimuksen aineisto on koottu sieltä, missä haastateltavat käyttävät tutkittavia menetelmiä eli haastateltavien omasta työstä.

8.3 Ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessissa

Opinnäytetyön aihe on hyvin ajankohtainen ja linkitetty vahvasti työelämään. Työn aihe oli laaja ja sitä olisi voinut rajata enemmän. Tutkimuksessa tutkin kahta eri menetelmää ja niiden käyttöönottoa Lapinlahden kunnassa neljän eri tutkimuskysymyksen avulla. Opinnäytetyön tutkimuksen tavoitteet olivat realistisia ja ne saavutettiin opinnäytetyön toteutuksessa. Teoria tietoa on opinnäytetyössä laajasti ja niiden hankinnassa on käytetty asianmukaista lähdekritiikkiä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää haastateltavien subjektiivisia kokemuksia, joten teema-haastattelun avulla haastattelutilanteista sai mahdollisimman paljon irti ja sain haastateltavilta positiivista palautetta haastattelutilanteiden toteuttamisesta. Tutkimuksen menetelmät on avattu teoreettisesti raportissa.

Opinnäytetyössä tutkittavat Lapset puheeksi -menetelmä ja Monitoimijainen yhteistyömalli olivat ennestään tuntemattomia, joten minulla ei ollut ennakkotietoa näistä menetelmistä ennen opinnäytetyöprosessia. Näin ollen minulla ei ollut ennako-oletuksia, jotka olisivat voineet vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. En tuntenut haastateltavia entuudestaan. Haastattelutilanteet toteutettiin teemahaastatteluna keskustellen. Aineistonanalyysi vaiheessa kuitenkin poistin aineistosta omat mahdolliset omat mielipiteet ja säilytin vain haastateltavilta tulleen informaation.

Tutkimuksen tulokset ovat laajoja ja yleisesti hyödyllisiä sekä tuottivat arvokasta uutta tietoa näiden kahden näyttöön perustuvan työmenetelmän käyttöönotosta. Tutkimuksen tulosten avulla menetelmien käyttöä voidaan kehittää ja lisätä menetelmien vaikuttavuutta. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää työelämässä monella eri sektorilla ja monissa eri sosiaalialan palveluissa.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön pohjalta Monitoimijaisen yhteistyömallin ja Lapset puheeksi -menetelmän käyttöön- otosta voidaan tehdä Lapinlahden kunnassa seuraavia johtopäätöksiä. Monitoimijainen yhteistyömal- lin ja Lapset puheeksi -menetelmien kaltaisille menetelmille on todellinen tarve. Ammatillaiset, jotka ovat näitä menetelmiä käyttäneet ovat kokeneet ne arvokkaina ja hyödyllisinä käytännön työssä. Hyvinvointialueiden myötä menetelmien käyttöönottoon on tulossa yhtenäisiä käytäntöjä sekä raa- meja.

Monitoimijainen yhteistyömalli on varsin tuore menetelmä, jonka pilotointi on vielä käynnissä. Tarvi- taan lisää tutkittua tietoa toiminnan kehittämisen pohjaksi sekä vaikuttavuuden mittaamiseksi. Tarvi- taan myös ajatusmallin muutosta rinnakkaisesta toimisesta yhteiseen toimijuuteen sekä näkemään kaikki osapuolet aktiivisina toimijoina mukaan lukien perheet sekä lapset. (Jumpponen & Ross 2021; Muukkonen 2015.)

Lapset puheeksi -menetelmän pilotointi on vielä kesken ja vaatii yhteisiä pelisääntöjä sekä käytän- teitä, jotta esimerkiksi uinuvat asiantuntijat saadaan aktivoitua. Tätä asiaa eteenpäin vie Pohjois- Savon hyvinvointialueella eteenpäin Lapset puheeksi -koordinaatioryhmä. Lapset puheeksi -mene- telmä vaatii enemmän aikaa ja perehtymistä kuin monitoimijainen yhteistyömalli, joten sen käyt- töönotto vaatii enemmän aikaa. Käyttöönotto vaatii kuitenkin systemaattisen suunnitelman, jossa määritellään menetelmän käyttöönoton vaiheet.

Lapset puheeksi -menetelmä on käynnistynyt joissakin kunnissa kuitenkin, joten näiden kuntien on- nistumisten, epäonnistumisen sekä käytänteiden tuonti muiden hyvinvointialueiden tietoisuuteen on tärkeää. Tulevaisuudessa lähdetään viemään Lapset puheeksi -menetelmää käytäntöön laajemmin. Ihmisiä on koulutettu Pohjois-Savossa sekä Lapinlahdella hyvin Lapset puheeksi -menetelmään. Poh- jois-Savossa on kahden viime vuoden aikana koulutettu yli 100 menetelmäosaajaa. Viestinnän mer- kitys korostuu menetelmien käyttöönotossa ja tiedottamisessa. Lapset puheeksi -koulutukset tulisi saada pyörimään laajemmin ja tätä ollaan suunnittelemassa, miten toteutetaan.

Palvelujärjestelmän ja toimintakulttuurin tulisi olla kykeneväinen reagoimaan asiakkaiden tuen tar- peeseen mahdollisemman varhaisessa vaiheessa. Näin asiakkaat saisivat oikea aikaista varhaista tukea näyttöön perustuvilla työmenetelmillä. Menetelmien käytössä korostui systeeminen työote ja asiakaskeskeinen orientaatio. Suunnitelmissa on saada molemmat menetelmät mahdollisimman laa- jasti sekä vahvasti käytäntöön. Ratkaisukeskeisyys ja systeeminen ajattelu vievät menetelmän käyt- töönnotossa pitkälle.

Tutkimalla pyrin myös nostamaan esille mahdollisia kehittämiskohteita sekä jatkotutkimusaiheita esi- merkiksi, miten menetelmien hyödyntäminen muuttuu hyvinvointialueilla verrattuna yksittäiseen kuntaan tai asiakkaiden kokemuksia menetelmien käyttöönotosta. Lapinlahdella koetut hyvät käy- tännöt tulisi tuoda tietoiseksi koko Pohjois-Savon hyvinvointialueelle, jotta menetelmät saadaan laa- jemmin käyttöön. Yksittäisten kuntien onnistuneet menetelmien käyttöönoton tavat tulisi tuoda kaik- kien tietoisuuteen. Esimerkiksi Lapinlahti hyötyisi sellaisen kunnan käytänteistä, jotka ovat onnistu- neet pilotoimaan Lapset puheeksi -menetelmän onnistuneesti käytäntöön asti.

LÄHTEET

- Aalto, Heli & Arola, Marjut 2017. Sosiaalityötä kehittämässä kahdella eri vuosikymmenellä. Teoksessa Arja Jämsén (toim.) Sosiaalityön vuoro -keskusteluja ajassa. Helsinki Otavan kirjapaino Oy, 22–25.
- Aho, Sirkka, Rasa, Marjukka & Vuolukka, Kaisa 2018. Perheterapian ja sosiaalityö yhteiset juuret sekä suhdeperustaisen systeemisen lastensuojelutyön kehittäminen. Teoksessa Petrelius, Päivi & Eriksson Pia (toim.) Uudistuva lastensuojelu -kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos työpaperi 32/2018, 85–95. https://www.jul-kari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllo-wed=y. Viitattu 13.11.2022.
- Ahonen, Hanna 2015, 15. Toimivan vuorovaikutuksen mahdollistajia ja esteitä- kunnallisessa aikuis-sosiaalityössä. Pro gradu- tutkielma. Kauppatieteiden ja yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö Itä-Suomen yliopisto. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/16073/urn_nbn_fi_uef-20151220.pdf. Viitattu 31.3.2023.
- Anderson, Kayla, Gervin, Derrick, Guinn, Angie, Holmes, Gayle, Oginga, Maureen & Ottley, Phyllis 2022. Leveraging surveillance and evidence: preventing adverse childhood experiences through data to action. Verkkojulkaisu. American journal of preventing medicine. file:///media/archive/ScienceDirect_articles_09Aug2022_16-22-17.289.zip%201/Leveraging-Surveillance-and-Evidence--Preventing-Ad_2022_American-Journal-of.pdf. Viitattu 12.08.2022.
- Aranava, Mirjam 2021. Varhainen tuki - lasten kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamisen peruskivi. Sos-lapsikylä sosblogi ammattilaisille 21.05.2021. <https://www.sos-lapsikyla.fi/blog/2021/05/21/varhainen-tuki-lasten-kehityksen-ja-hyvinvoinnin-turvaamisen-peruskivi/>. Viitattu 31.3.2023.
- Barkman, Johanna, Huusko, Riikka, Liukkonen Sari & Paaso, Sari-Anne 2020. Oikeus osallisuuteen lastensuojelussa lapsen ja nuoren ehdoilla -kuunnellen ja arvostaen. Teoksessa Kinnunen, Anu & Waldén, Anne (toim.) Osallisuuden lähteillä- oivalluksia, menetelmiä ja välineitä osallisuuden vahvistamiseen. Savonia ammattikorkeakoulun julkaisusarja 4/2020, 67–72.
- Barranco, Lindsey, Freire, Kimberly, Gervin, Derrick, Holmes, Gayle, Lumpkin, Corey, Meehan, Ashley, Ottley, Phyllis & Shiver, Arielle 2022. Preventing Childhood adversity through economic support and social norm strategies. Verkkojulkaisu. American journal of preventive medicine. file:///media/archive/ScienceDirect_articles_09Aug2022_16-22-17.289.zip%201/Preventing-Childhood-Adversity-Through-Economic-_2022_American-Journal-of-Pr.pdf. Viitattu 12.08.2022.
- Barth, Richard, Berrick Jill, Drake, Brett, Garcia, Antonio, Greeson, Johanna, Gyourko, John & Johnson-Reid, Melissa 2022. Research to consider while effectively re-designing child welfare servicers. Verkkojulkaisu. Research on social work practice. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/10497315211050000>. Viitattu 12.08.2022.
- Cacciatore, Raisa, Huovinen, Maarit & Korteniemi-Poikela, Erja 2009. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Civil, Tiina 2018. Lapsen ja perheen kohtaaminen lastensuojelun avoimuudessa -tarkastelua systeemisestä näkökulmasta. Teoksessa Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia (toim.) Uudistuva lastensuojelu -kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos työpaperi 32/2018, 96–109. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.11.2022.

Etene 2017. Lapsen hyvä ja lapsen suojelu -eettisiä näkökulmia lapsen hyvinvointiin, oikeuksiin ja suojeluun. Verkkojulkaisu. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE sosiaali- ja terveysministeriö. Etene-julkaisu 45. https://etene.fi/documents/1429646/4872334/44.Lapsen_hyva_suojelu_f.pdf/c57afd85-9761-48c5-a5c4-4752a5571409/44.Lapsen_hyva_suojelu_f.pdf?t=1496652551000. Viitattu 13.11.2022.

Fägerström, Katariina 2016. Ihmissuhteita rakentava ja ylläpitävä lastensuojelu -Hackeyn malli ja systeeminen käytäntö lastensuojelutyössä. Verkkojulkaisu. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos työpa-
peri 42/2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131498/URN_ISBN_978-952-302-778-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.11.2022.

Gervin, Derrick, Holland, Kristin, Holmes, Gayle, Mercy, James, Niolon, Phyllis & Ottley, Phyllis 2022. Centers for disease control and prevention investments in adverse childhood experience pre-vention efforts. Verkkojulkaisu. American journal of preventive medicine. file:///media/ar-chive/ScienceDirect_articles_09Aug2022_16-22-17.289.zip%201/Centers-for-Disease-Control-and-Prevention-Investmen_2022_American-Journal-o.pdf. Viitattu 12.08.2022.

Gunther, Kirsi & Hasanen Kirsi julkaisuaika tuntematon. Tutkimuksen suunnittelu. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere yhteiskunnallinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuk-sen-prosessi/tutki-muksen-suunnittelu/>. Viitattu 17.11.2022.

Hagnäs, Maria, Keinänen-Kiukaanniemi, Sirkka, Timonen, Markku & Vatjus, Ritva 2017. Viestintää vai vuorovaikutusta. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 2017;133(15):1424. <https://www.duodecimlehti.fi/duo13821>. Viitattu 31.3.2023.

Hakala, Tiina 2016. Eettisyys laadullisessa tutkimuksessa. Pro gradu -tutkielman lisäosa. Terveystie-
teiden yksikkö. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100284/GRADU-1481615633.pdf>. Viitattu 17.11.2022.

Halme, Nina, Nykänen, Sirpa, Perälä, Marja-Leena & Salonen, Anne 2011. Miten lasten ja perheiden palvelut vastaavat tarpeita? Vanhempien näkökulma. Verkkojulkaisu. Terveiden ja hyvinvoinnin lai-
tos raportti 36/2011. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80090/27f8cfef-8fa8-402a-b3a0-e26dd8a7ba6d.pdf?sequence=1>. Viitattu 17.11.2022.

Halme, Nina, Perälä, Marja-Leena & Vuorisalmi, Merja 2014. Tuki, osallisuus ja yhteistoiminta lasten ja perheiden palveluissa. Työntekijöiden näkökulma. Verkkojulkaisu. Terveiden ja hyvinvoinnin lai-
tos raportti 4/2014. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114954/URN_ISBN_978-952-302-110-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 17.11.2022.

Hannila, Päivi & Kyngäs, Päivi 2008. Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. Opinnäytetyö. Hoitotyön koulutusohjelma, sairaanhoitaja AMK. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia. <https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/38214/stadia-1210852529-2.pdf>. Viitattu 17.11.2022.

Heinrich, Nina, Montonen, Mia, Suvikas, Jenni, Toivanen, Jenni & Valiola, Virpi 2022. Lapset pu-
heeksi -menetelmä. Verkkojulkaisu. Suomen mielenterveys ry. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulu-tukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/toimiva-lapsi-ja-perhe-tyo/lapset-puheeksi-menetelma/>. Viitattu 12.08.2022.

Heiskanen, Noora 2019. Laadullisen tutkimuksen yksityiskohtainen raportointi -esimerkkinä diskurs-
sianalyttinen asiakirjatutkimus. PDF-tiedosto. Jyväskylän yliopisto. <https://events.tuni.fi/uploads/2019/09/9ab9b25e-laadullisen-tutkimuksen-yksityiskohtainen-rapor-tointi.pdf>. Viitattu 17.11.2022.

Hildén, Anne 2018. Näyttöön perustavan toiminnan edistäminen -Teemahaastattelu täydennyskoulutukseen osallistujille. Pro gradu -tutkielma. Terveystieteiden tiedekunta, hoitotyö. Itä-Suomen yliopisto. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/20497/urn_nbn_fi_uef-20181470.pdf. Viitattu 17.11.2022.

Hipp, Kirsi, Häggman-Laitila, Arja, Kallio, Hanna, Kangasniemi, Mari, Karki, Suyen, Kinnunen, Pirjo, Pietilä, Anna-Maija, Saarnio, Reetta, Viinamäki, Leena, Voutilainen, Ari & Waldén, Anne 2018. Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 35–50.

Huupponen, Marika, Katainen, Katariina, Malinen, Päivi, Salmi, Reetta & Torvinen, Hanna 2021. LUMO-info esihenkilöille. PDF-tiedosto. Lumo-lastensuojelun uudistaminen monialaisesti. https://www.isonet.fi/media/materiaalipankki/tilaisuudet-ja-muut-materiaalit/lumo-hankkeen-info-tilaisuus-esihenkiloille-31.5.2021/lumo-info-esihenkiloille_diat3.pdf. Viitattu 12.08.2022.

Jauhiainen, Annikki, Lukkarinen, Maija & Waldén, Anne 2011. Perhetyö selkenee tuotteistamalla. Lehtiartikkeli. Sosiaalitieto 12/11, 14.

Jumpponen, Merja & Rossi, Reetta 2021. Monitoimijainen yhteistyömalli perhekeskusverkostossa. PDF-tiedosto. POSOTE20. https://www.iskl.fi/wp-content/uploads/2021/04/KYS-alueellinen-perhekeskuspaiva_Rossi_Jumpponen.pdf. Viitattu 12.08.2022.

Jyväskylän yliopisto 2016. Narratiivinen analyysi. Verkkojulkaisu. Jyväskylän yliopisto. https://kursit.it.jyu.fi/TIES501/s2016/pdf/weekly6_narrative_analysis.pdf. Viitattu 13.11.2022.

Jyväskylän yliopisto 2015. Tapaustutkimus. Verkkojulkaisu. Jyväskylän yliopisto. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/tapaustutkimus>. Viitattu 10.03.2023.

Jyväskylän yliopisto 2016. Teemoittelu. Verkkojulkaisu. Jyväskylän yliopisto. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>. Viitattu 10.03.2023.

Jääntti, Essi & Savinainen Riitta 2018. Nepsyt erityistä elämää. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Kallioinen, Kati, Laitinen, Merja, Lahtela, Lauri, Leinonen, Jaana, Nikupetteri, Anna, Nurmi, Henna & Turunen, Tuija 2018. Lasten, nuorten ja perheiden osallisuus monitoimijaisen yhteistyön mahdollisuuksia ja haasteita. Teoksessa Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia (toim.) Uudistuva lastensuojelu -kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos työpäpöri 32/2018, 14–23. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.11.2022.

Kauppila, Tarja 2015. Tietojohtaminen julkisissa sosiaalipalveluissa- käsityksiä nykytilanteesta ja kehittämistä. UEF EMBA kehittämistyöt 11/2015, 28–37. Koulutus- ja kehittämisspalvelu Aducate. Itä-Suomen yliopisto Kuopio/Joensuu.

Kauppinen, Merja & Nuolemo, Tytti 2022, 20–36. Moniammatillinen verkostotyö perheiden varhaisena tukena- Ammattilaisten kokemuksia Yhteinen aika yhteistyömallisto. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden laitos, sosiaalityö Itä-Suomen yliopisto. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/28914/urn_nbn_fi_uef-20221456.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 31.3.2023.

Kauppinen-Saaranen, Anita & Puusniikka, Anna 2006. Narratiiviset tarkastelutavat. Verkkojulkaisu. Tampere yhteiskunnallinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopeutus/kvali/L7_3_6_4.html. Viitattu 13.11.2022.

Kekkonen, Marjatta, Majlander, Satu, Rautiainen, Silja, Sankalahti, Katja, Turu, Petra & Vihtari, Johanna 2023,17. Lasten ja nuorten palveluiden yhdenvertainen saatavuus- Kansallisen lapsistrategian toimenpiteen 14 raportti. PDF-tiedosto. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146346/TY%c3%962023_006_Lasten%20ja%20nuorten%20palveluiden%20yhdenvertainen%20saavutettavuus_s_korjattu%20280323.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 31.3.2023.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2009. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Juva: WS Bookwell Oy.

Kinnunen, Anu 2020. Osallisuus- yhteinen haaste ja mahdollisuus ohikiitävässä arjessa. Teoksessa Kinnunen, Anu & Waldén, Anne (toim.) Osallisuuden lähteillä- oivalluksia, menetelmiä ja välineitä osallisuuden vahvistamiseen. Savonia ammattikorkeakoulun julkaisusarja 4/2020, 7–12.

Kivipelto, Minna 2017, 88–94. Vaikuttavuuden arviointi edellyttää moniarvoista tiedon tuotantoa. Teoksessa Jämsén, Arja (toim.) Sosiaalityön vuoro -keskusteluja ajassa. Helsinki Otavan kirjapaino Oy, 88–94.

Koppa 2016. Laadullisesta tutkimuksesta. PDF-tiedosto. Jyväskylän yliopisto. <https://koppa.jyu.fi/kurssit/215677/harjoitusryhma/laadullisten-menetelmien-pienryhma/pienryhma-14-2-18.pdf>. Viitattu 17.11.2022.

Korpijärvi, Helmi-Tuulia 2018. Opettajien ja huoltajien käsityksiä Lapset puheeksi -keskustelusta. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/104518/1541155275.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 13.11.2022.

Kylmä, Jari, Lähdevirta, Juhani & Vehviläinen-Julkunen, Katri 2003. Laadullinen terveystutkimus- mitä, miten ja miksi? Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 119(7):609–615. <https://www.duodecimlehti.fi/duo93495>. Viitattu 29.03.2023.

Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällönanalyysi. Lehtiartikkeli. Hoitotiede vol. 11, no 1/-99.

Lacoboni, Marco 2008, suomentanut Pietiläinen Kimmo. Ihmisen peilaus -kytkeytymisen uusi tiede. Helsinki: Terra Cognita Oy.

Lapinlahden kunta 2019. Lastensuojelun avohuolto. <https://www.lapinlahti.fi/fi/Palvelut/Lastensuojelun-avohuolto/7b6e9a82-3f24-42e4-875e-127823f15cb1>. Viitattu 12.08.2022.

Lampikari, Eeva-Maria & Mohell, Sini 2014. Varhaisuus on valttia!- Kohti toimivia lapsiperhepalveluita. Metropolia. Sosiaalialan opiskelijoiden ja opettajien blogi 25.03.2014. <https://blogit.metropolia.fi/uudistuva-sosiaalialan-osaaminen/2014/03/25/varhaisuus-on-valttia-kohti-toimivia-lapsiperheiden-palveluja/>. Viitattu 31.3.2023.

Lapinlahden kunta 2019. Sosiaalipalvelut. Lapinlahden kunta. <https://www.lapinlahti.fi/fi/Palvelut/Sosiaali--ja-terveyspalvelut/Sosiaalipalvelut>. Viitattu 12.08.2022.

Lapinlahden kunta 2019. Tietoa Lapinlahden kunnasta. Lapinlahden kunta. <https://www.lapinlahti.fi/fi/Kuntatietoa>. Viitattu 12.08.2022.

Laurila, Anneli & Manelius, Minna 2010. Kuntien säästöt ovat ajaneet lastensuojelun työntekijät ah- taalle. Helsingin sanomat 7.9.2010.

Leinonen, Hanna-Leena & Savolainen, Katja 2023, 17–20. ``Yhdessä tekemällä me olemme enemmän`` Kokemuksia kumppanuussopimukseen perustuvasta monitoimijaisesta yhteistyöstä. Opinnäytetyö ylempi ammattikorkeakoulu, sosionomi Yamk. Tampereen ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/789936/Leinonen_SavolainenL.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 31.3.2023.

Leinonen, Riitta 2020. Tapaustutkimus- tutkimus tapauksesta. Verkkojulkaisu. Spoken. <https://spoken.fi/tapaustutkimus/>. Viitattu 10.03.2023.

Malinen, Päivi 2017. Agentti S.O.S-lupa vaikuttaa. Teoksessa Jämsén, Arja (toim.) Sosiaalityön vuoro-keskusteluja ajassa. Helsinki Otavan kirjapaino Oy, 28–31.

Markus, Maria 2022, 18–20. Ihmisyiden ytimessä sosiaaliset ongelmat ja hyvinvointiyhteiskunta Ha-loo Helsinki yhtyeen sanoin. Pro gradu- tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityön maisteriohjelma. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/137468/Markus-Maria.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Viitattu 31.3.2023.

Martikainen, Anne 2022, 4–6. Täydennyskoulutuksen vaikutukset- Lapset puheeksi- koulutuksen koetut laajemmat hyödyt. Pro gradu -tutkielma. Filosofinen tiedekunta, kasvatustieteiden ja psykologian osasto. Itä-Suomen yliopisto. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/28484/urn_nbn_fi_uef-20221242.pdf?sequence=1. Viitattu 31.3.2023.

Mauno, Riikka 2018. ``Tutkitaan yhdessä mikä oikeasti auttaa`` -kokemuksia perhetyön kehittämisestä yhdessä asiakaskehittäjien kanssa Kouvolassa. Teoksessa Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia (toim.) Uudistuva lastensuojelu -kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos työpaperi 32/2018, 65–74. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.11.2022.

Meriläinen, Asta 2020. Koulun ja lastensuojelun välinen yhteistyö luokanopettajien, oppilashuoltoryhmän jäsenten ja sosiaalityöntekijöiden kokemana ``Avoimella dialogilla kohti jaettu ymmärrystä``. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteiden tiedekunta. Turun yliopisto. <https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/151135/Asta%20Meril%C3%83%C2%A4inen%20pro%20gradu%20-tutkielma.pdf?sequence=1>. Viitattu 13.11.2022.

Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon. Lapset puheeksi menetelmä -johdanto. Terveyskylä.fi. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/op-paat/lapset_puheeksi/Pages/LP-tutuksi.aspx. Viitattu 12.08.2022.

Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon. Lapset puheeksi -menetelmä ja työskentely perheen kanssa. Terveyskylä.fi. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itse-hoito-ja-oppaat/oppaat/lapset_puheeksi/Pages/ty%C3%B6skentely_perheen_kanssa.aspx. Viitattu 12.08.2022.

Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon. Lapset puheeksi -työn lähtökohtia ja teoreettista taustaa. Terveyskylä.fi. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itse-hoito-ja-oppaat/oppaat/lapset_puheeksi/Pages/kulmakivet.aspx. Viitattu 12.08.2022.

Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon. Lapset puheeksi -työn maailma. Terveyskylä.fi. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/lap-set_puheeksi/Pages/default.aspx. Viitattu 12.08.2022.

Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon. Palveluiden kehittäminen ja LP-työn juurruttaminen. Terveyskylä.fi. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/lapset_puheeksi/Pages/kehittaminen_ja_juuruttaminen.aspx. Viitattu 12.08.2022.

- Mielenterveystalo.fi julkaisuaika tuntematon. Perhe, ymmärrys ja puhuminen. Terveyskylä.fi. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/lap-set_puheeksi/Pages/perhe_ymmarrys_ja_puhuminen.aspx. Viitattu 12.08.2022.
- Mielenterveystalo.fi julkaisuaikatuntematon. Tutkimuksia LP-menetelmästä. Terveyskylä.fi. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/lap-set_puheeksi/Pages/Tutkimuksia_LP-menetelm%C3%A4st%C3%A4.aspx. Viitattu 12.08.2022.
- Muotio, Leena 2022. Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä. Verkkojulkaisu. Muotoiluinfo.fi. <http://www.muotoilu.info/index.php/tutkiva-muotoilu/menetelmat/teemahaastattelu-tutkimusmenetelmana/>. Viitattu 31.3.2023.
- Muukkonen, Tiina 2015. Luottamus lastensuojelussa- monitoimijaisen yhteistyön rakentuminen. Sosiaalityön erikoistumiskoulutukseen kuuluva lisensiaatitutkimus. Valtiotieteellinen tiedekunta, lapsi- ja nuorisososiaalityön erikoisala. Helsingin yliopisto. <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=dd5184a5-d730-4298-a786-6b926d18c7b7>. Viitattu 12.08.2022.
- Mäkelä, Jukka 2017. Monialainen ja monitoimijainen arviointi ja avun antaminen -yksi lapsi, yhteinen suunnitelma. Verkkojulkaisu. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. <https://thl.fi/documents/605877/3674647/Monialainen+ja+monitoimijainen+arviointi+ja+avun+varmistaminen.pdf/fae7ad17-dbc7-42bf-a5e4-b5d4f3ae94a4>. Viitattu 12.08.2022.
- Mönkkönen, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä -asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Gaudeamus Oy.
- Nyysönen, Laura 2019. Monitoimijaisuus ja perhekeskustoimintamalli- perhekeskustoimintamalli tutuksi työntekijöille. Verkkojulkaisu. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. <https://www.lapepohjoissavo.fi/media/tapahtumat-ja-tallenteet/monitoimijainen-esitys-peke-koulu-tukset-tyontekijoille.pdf>. Viitattu 12.08.2022.
- Pajula, Elina 2017. Sosiaalityö kohtaa kansalaisyhteiskunnan. Teoksessa Jämsén, Arja (toim.) Sosiaalityön vuoro -keskusteluja ajassa. Helsinki Otavan kirjapaino Oy, 34–37.
- Pietilä, Liisa 2021. Psykososiaaliset ongelmat perheessä- Mitä voisin tehdä. Lehtiartikkeli. Yleislääkäri 2/2021, vsk 36.
- Pitkänen, Tuula & Waldén Anne 2020. Lapset puheeksi menetelmä- ja lähestymistapa lapsiperheiden arjen tukena. Teoksessa Kinnunen, Anu & Waldén, Anne (toim.) Osallisuuden lähteillä- oivalluksia, menetelmiä ja välineitä osallisuuden vahvistamiseen. Savonia ammattikorkeakoulun julkaisusarja 4/2020, 47–54.
- Pyötsiä, Jenni 2019. Yhdessä toimien -sosiaalityön rooli monitoimijuuden osapuolena. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/66783/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201912135250.pdf>. Viitattu 13.11.2022.
- Ruismäki, Heikki 2010. Haastattelututkimus... ja vähän muustakin. Powerpoint-esitys. Helsingin yliopisto. haastattelututkimusOK.ppt (live.com). Viitattu 31.3.2023.
- Shaffer, Margaret, Singh, Romilla, Wan, Min & Zhang, Yejun 2022. Spoiling for a fight: A relational model of daily work-family balance satisfaction. Verkkojulkaisu. The British psychological society. <https://bpspsychub.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/joop.12368>. Viitattu 12.08.2022.
- Sitra 2015. Kestävä hyvinvointi edellyttää kokonaisvaltaisia sosiaali- ja terveyspalveluita. Verkkojulkaisu. Sitra 2/2015. <https://www.sitra.fi/julkaisut/kestava-hyvinvointi-edellyttaa-kokonaisvaltaisia-sosiaali-ja-terveyspalveluja/>. Viitattu 31.3.2023.

Socca julkaisuaika tuntematon. Monitoimijaisen yhteistyönmalli- perheen, lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien, koulun lasta osallistavan kohtaamisen kehittäminen. PDF-tiedosto. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. http://www.socca.fi/files/3172/Monitoimijainen_yhteistyon_malli_Kallio.pdf. Viitattu 12.08.2022.

Solantaus, Tytti 2013. Lapsen ja nuoren kehitystä tukeva toiminnallinen työmuoto varhaiskasvatuksessa ja koulussa: Lapset puheeksi keskustelun taustateoria. PDF-tiedosto. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvointin tutkimuskeskus. <https://www.muho.fi/wp-content/uploads/2015/09/Lapset-puheeksi-taustateoria-varhaiskasvatuksessa-ja-koulussa.pdf>. Viitattu 12.08.2022.

THL julkaisuaikatuntematon. Monitoimijainen lastensuojelu. PDF-tiedosto. Terveystieteiden tutkimuskeskus. <https://thl.fi/documents/10531/2851931/3.+Lastensuojelun+monitoimijainen+perhe+hety%C3%B6+perhekuntoutus.pdf/72734a40-09fe-4ffa-bbc4-6226dead1446>. Viitattu 12.08.2022.

Tynkkynen, Sari 2022. Kokemus osallisuudesta kuuluu tasavertaisesti kaikille. Verkojulkaisu. Metropolia. Metropolia. Sosiaalialan opiskelijoiden ja opettajien blogi 29.06.2022. <https://blogit.metropolia.fi/uudistuva-sosiaalialan-osaaminen/2022/06/29/kokemus-osallisuudesta-kuuluu-tasavertaisesti-kaikille/>. Viitattu 31.3.2023.

Valtioneuvosto 2021, 28–52. Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma - valtioneuvoston periaatepäätös. PDF-tiedosto. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:81. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163541/VN_2021_81.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Viitattu 31.3.2023.

Viljanen, Sari 2022, 8–18. Lapset puheeksi- menetelmän käyttöönotto Sastamalan kunnan varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö ylempi ammattikorkeakoulu, sosiaalialan tutkinto-ohjelma. Satakunnan ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/744415/Viljanen_Sari.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 31.3.2023.

Vuori, Jaana julkaisuaika tuntematon. Tapaustutkimus. Teoksessa Vuori, Jaana (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere yhteiskunnallinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodit/taustatutkimus/kvalitutkimusasetelma/tapaustutkimus/>. Viitattu 10.03.2023.

Vuorinen, Kaisa 2020, 17–26. Positiivinen kasvatusta tukeva oppilaitos. Teoksessa Kinnunen, Anu & Waldén Anne (toim.) Osallisuuden lähteillä- oivalluksia, menetelmiä ja välineitä osallisuuden vahvistamiseen. Savonia ammattikorkeakoulun julkaisusarja 4/2020, 17–26.

LIITE 1: HAASTATTELURUNKO

Haastattelija: Vilma Waldén

Haastateltavat: Lapinlahden kunnan lapsiperhepalveluiden työntekijät

Taustatietoja:

* Ammatti

* Tehtävänimike

* Työkokemus vuosina

* Työhistoria

Milloin olet käynyt lapset puheeksi menetelmä koulutuksen / yhdessä aika?

Kuinka kauan olet käyttänyt kyseisiä menetelmiä työssäsi?

Miten olet hyödyntänyt näitä menetelmiä käytännön työssä?

Kuinka kauan olet käyttänyt menetelmiä työssäsi?

Millaisena koet asiakkaiden (lapset ja perheet) osallisuuden työskentelyssä?

Millaisia kokemuksia sinulla on menetelmien hyödyllisyydestä asiakkaiden osallisuuden lisäämisen välineenä?

Todellisia esimerkkejä käytännön työstä asiakkaiden kanssa?

Onko näiden menetelmien käytöllä ollut vaikutusta työn merkittävyyteen tai vaikuttavuuteen sinun mielestäsi?

Onko näiden menetelmien käyttö lisännyt työn mielekkyyttä?

Miten sinun mielestäsi näiden menetelmien käyttöä voisi kehittää asiakkaiden osallisuuden näkökulmasta?

Opinnäytetyössäni tutkin lapset puheeksi menetelmää sekä monitoimijainen yhteistyömalli (yhdessä aika) ja näiden menetelmien vaikuttavuutta asiakkaiden (perheet ja lapset) osallisuuden kehittämisessä työntekijän näkökulmasta.

Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna ja tarkoituksena on kerätä haastateltavien vastaukset kertomus muodossa haastattelukysymyksiin. Haastattelut toteutetaan live-tilanteena ja haastateltavilta on kysytty suostumus haastatteluun sekä haastattelu tilanteen nauhoittamiseen (Audio). Haastateltavilla on anonymiteetti ja opinnäytetyön raportista ei pysty identifioimaan haastateltavia aineistöni tai tutkimustulosten perusteella.

Opinnäytetyön tavoitteena on:

- * tuoda näkyväksi menetelmien vaikuttavuutta asiakastyössä työntekijän näkökulmasta ja tuoda työntekijöiden ääntä kuuluviin.
- * tuottaa uutta tietoa
- * löytää kehittämiskohteita, joiden avulla voidaan lisätä työn mielekkyyttä sekä vaikuttavuutta
- * Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua alkuvuonna 2023.
- * Valmis opinnäytetyö esitellään ja julkaistaan Theseukseen

LIITE 2. AINEISTON ANALYYSI TAULUKOT TEEMOITTAIN

Taulukko 1. Menetelmien vahvuuksia (teema 1.)

Kokemus omaan työhön	Kokemus asiakkaiden kanssa tehtävään työhön
Lapset puheeksi koulutuksen käyminen on vaikuttanut tapaan ajatella ja kohdata asiakkaita, vaikka itse menetelmä ei olekaan vielä vakiintunut käytäntöön.	Ollaan lapsen ja perheen puolella. Keskustellaan perheen kanssa avoimesti ja kohdataan heidät rehellisesti.
Asiakkaat kohtaavat keskustelussa eri ammattilaisia, joten heidän ei tarvitse kertoa omia asioitaan moneen kertaan ja tavata jokainen ammattilainen erikseen. Tämä edesauttaa asiakkaiden jaksamista sekä tehostaa ammattilaisten työskentelyä. Monialainen näkemys sekä moniääninen keskustelu tuovat erilaisia näkökulmia perheen tilanteeseen sekä keskusteluun, joten myös ratkaisuja kehittyy monipuolisesti.	Haastattelujen pohjalta nousi esille se, että menetelmiä voidaan hyödyntää asiakkaiden varhaisessa tukemisessa. Asiakkailla eikä myöskään ammattilaisilla tarvitse olla valmiita vastauksia, vaan niitä etsitään yhdessä keskustellen menetelmien äärellä. Huolen ei tarvitse olla suuri, vaan voidaan kokoon-tua menetelmien äärelle, vaikka kyseessä olisi pienikin huoli.
Menetelmää (yhdessä aika) on helppo toteuttaa arjen työssä eikä se kuormita työntekijöitä tarpeettomasti.	Haastateltavat tuovat esille, että lapset puheeksi menetelmä sekä monitoimijainen yhteistyömalli ovat arvokkaita menetelmiä, joilla pystytään auttamaan perheitä matalalla kynnyksellä varhaisen tuen varhaisessa vaiheessa. Varhaisessa vaiheessa saatu apu voi ennaltaehkäistä haasteita ja niiden kasvamista tulevaisuudessa sekä vähentää asiakkaiden palveluiden tarvetta.
Tavoitteena on lapsen ja perheen auttaminen, ja kaikki pyrkivät yhdessä kohti tätä tavoitetta.	Konkreettisenä esimerkkinä esim. lähetteet voivat vähentyä.
Haastateltavat ovat kokeneet luonnollisena keinona sekä hetkenä ottaa asiakkaiden kanssa asioita puheeksi. Voi helpottaa huolen puheeksi ottamista.	Menetelmien käytössä korostuu, että ratkaisut löytyvät yksilöllisesti vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa eikä valmiita vastauksia ole.
Ammattilaisilta on tärkeää välittyä aito kiinnostus sekä läsnäolo, joiden avulla luottamusta rakennetaan.	Lapset puheeksi ja monitoimijaisessa yhteistyömallissa käydään asiakkaiden kanssa matalan kynnyksen keskustelu, joka ei velvoita asiakkaita mihinkään toimenpiteisiin välttämättä tai johda sosiaalipalveluiden asiakkuuden syntymiseen.
On muodostunut isoksi osaksi tehtävää työtä sekä luonut siihen raameja.	Menetelmien avulla perheet saavat tukea varhaisessa vaiheessa, tästä syntynyt kokemus madaltaa palveluiden piiriin tuleamista.
Antaa työkaluja auttaa perheitä varhaisen tuen varhaisessa vaiheessa	On lisännyt asiakkaiden osallisuutta ja menetelmät koetaan asiakkaiden osallisuutta vahvistavina. Työn läpinäkyväksi tekeminen lisää osallisuutta sekä osallistaa asiakkaita.
Menetelmien käyttö on tuonut haastateltavien työhön monipuolisuutta sekä moniammatillisuutta. Se on myös konkretisoitunut sen, että kokee oman työnsä tärkeänä. Yhteistyö on koettu merkityksellisyyttä lisäävänä tekijänä omassa työssä sekä on tehnyt näkyväksi miten tärkeitä kaikki osapuolet ovat lapsen ja perheen hyvinvoinnin kannalta.	Ammattilainen ja asiakas ovat käytävien keskustelujen aikana samanvertaisia toimijoita. Keskustelutilanteet pyritään tekemään mahdollisimman mukaviksi ja luonteviksi perheille. Ilmapiiri luodaan sellaiseksi, että asioita voidaan jakaa.
Lapset puheeksi menetelmä on koettu hyvänä, jotka ovat koulutuksen käyneet. Menetelmän avulla	Menetelmien käytössä sekä asiakkaiden kohtaamisessa tulisi muistaa, että ammattilaiset eivät voi ratkaista asiakkaiden haasteita heidän puolestaan.

<p>voi saada asiakkaista sellaista tietoa, mitä ei välttämättä muuten saisi kysymysten avulla.</p>	<p>Puolesta tekeminen ei lisää asiakkaiden osallisuutta tai toimijuutta. Kyseessä on myös heidän omat haasteensa, joita toiset eivät voi ottaa heiltä pois. Ammattilaisten tehtävä onkin kannatella sekä tukea asiakkaita ja heidän osallisuuttaan.</p>
<p>Menetelmien käyttö on reflektointia niin ammattilaisille kuin asiakkaillekin.</p>	<p>Menetelmien avulla asiakkaiden asioita on saatu vietyä eteenpäin.</p>
<p>Tehostaa ammattilaisten välistä yhteistyötä sekä helpottaa monitoimijaisen yhteistyön sujuvuutta</p>	<p>Lp-menetelmä on vuorovaikutuksellinen menetelmä, jossa kiinnitetään huomiota lapsen ja perheen arjen pärjäävyyteen. Ei arvioida yksilöitä vaan sitä, miten lapsi ja perhe pärjäävät arjessa. Lapsen silmin lähdetään viemään lapsen näkökulmaa myös vanhemmille.</p>
<p>Selkeyttää omaa työtä, kun saa uusia menetelmiä, joita voi viedä käytännön työhön sekä kehittää ammattilaisten välistä yhteistyötä</p>	<p>Ongelma ei ole vain yksilössä vaan pitää myös tarkastella ympäristöä sekä vuorovaikutussuhteita sekä tekijöitä, jotka ovat asiakkaalle merkityksellisiä omassa elämässä. Tärkeää on pyrkiä ymmärtämään asiakkaiden kokemusmaailmaa sekä huolehtia asiakkaalle merkityksellisten asioiden hoitamisessa.</p>

Taulukko 2. Yhteistyö ja vuorovaikutus menetelmien käytössä (teema 2.)

Kokemus omaan työhön	Kokemus asiakkaiden kanssa tehtävään työhön
Eri toimijoilta saatu tieto ja sen yhteen sovittaminen hyödyttää eniten perheitä.	Helpottaa lasten ja perheiden tuen piiriin saamista esim. erityisen tuen piiriin kuuluvat asiakkaat.
Keskustelujen pitäminen ja eri ammattilaisten koolle kutsuminen selkiyttää keiden ammattilaisten kanssa lapsen ja perheiden asioita voidaan hoitaa.	Vanhempien kanssa keskusteluissa käsitellään miten aikuinen voi sanoittaa lapselle asioita sekä keinoja vuoro vaikuttaa ja kommunikoida lapsen kanssa.
Helpottaa huolien havainnointia sekä yhteisen näkemyksen löytämistä.	Tuetaan ja kannustetaan vanhempia kokeilemaan erilaisia keinoja lasten ja perheen haasteiden kanssa arjessa.
Ammattilaisten välinen yhteistyö on koettu toimivana.	Perheiden osallisuutta ja toimijuutta vaalitaan keskustelujen aikana.
Ammattilaisten käyttämällä sanamuodoilla on iso merkitys. Tässä on haastattelujen perusteella onnistuttu hyvin.	Pidettyjen keskustelujen ilmapiiri on koettu luottamukselliseksi sekä avoimeen dialogiin kannustavaksi.
Ammattilaisten välinen kemia on tärkeää.	Puhutaan asioista niiden oikeilla nimillä.
Pienessä kunnassa ammattilaiset ovat tuttuja keskenään ja toisten toimintatavat ovat tuttuja	Perheiltä on kerätty palautetta keskusteluista sekä menetelmien käytöstä paikan päällä sekä qr-koodin avulla.
Selkeät etukäteen kalanteroinnit (yhdessä aika) helpottaa ammattilaisten pääsyä paikalle	Menetelmän avulla asiakkaat ja ammattilaiset yhdessä ovat löytäneet perheisiin sopivia tukitoimia sekä keinoja vietäväksi perheiden arkeen.
Tiedonsiirto ja viestintä ammattilaisten välillä on koettu sujuvana	Perhe kertoo yhdessä ajalla itse ensin esittelyjen jälkeen oman näkemyksen, miksi on kokoonnuttu yhteen ja tämän pohjalta keskustelu lähtee etenevään.
Ammattilaisten välinen yhteistyö tehostuu ja tuo työhön vuorovaikutuksellisuutta	Ammattilaisten ja asiakkaiden välinen luottamus sekä tuttuus on lisännyt osallisuutta sekä varhaista tukemista. Tämä helpottaa myös asioiden suoraan puhumista.
Monialainen yhteistyö tuo uusia näkökulmia ja keinoja auttaa asiakkaita	Vanhemmat ovat puhuneet avoimesti myös omista haasteistaan esim. jaksamisen kanssa.
Toimiva yhteistyö tehostaa työtä ja tuo siihen uusia ulottuvuuksia	Menetelmän avulla on tehty konkreettisia päätöksiä esim. lapsen päiväkotia päivien lisäämisestä.
Tehostaa ammattilaisten välistä verkostoitumista	Menetelmän avulla vuorovaikutus vanhempiin on kehittynyt ja se on heijastunut myös arjen vuorovaikutukseen heidän kanssaan esim. varhaiskasvatuksessa.

Taulukko 3. Menetelmien käytön haasteet ja kehittämisenkohteita (teema 3.)

Kokemus omaan työhön	Kokemus asiakkaiden kanssa tehtävään työhön
Yhdessä aikaa oli käyttänyt melkein jokainen haastateltava.	Oikea aikainen varhainen tukia oikeilla työkaluilla auttavat asiakkaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa
Lp-menetelmää ei ollut käytetty käytännön työssä, vaikka koulutus olikin monella haastateltavalla käytynä.	Järjestelmän tehottomuus tuottaa asiakkaiden tarpeita vastaavia palveluita
Yhdessä aika keskusteluita käyty suurimmaksi osaksi varhaiskasvatuksen puolella, pari myös koulun puolella.	Yhteiskunta ja asiakkaat tarvitsevat työtapoja, jotka ovat jalkautuvia, joustavia sekä kykenevät reagoimaan nopeasti
Yhdessä aika käynnistynyt ja jalkautunut hyvin varhaiskasvatukseen.	Asiakkaat hyötyvät matalan kynnyksen palveluista, jotka ovat saatavilla nopeasti
Varhainen tuki lähtee varhaiskasvatuksesta, joten menetelmä sopii sinne hyvin.	Helposti lähestyttävät menetelmät, joissa asiakasta ei sidota mihinkään tai ei edellytä aikaisempaa asiakkuutta pystyvät auttamaan asiakkaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa
Selkeät käytännön helpottavat menetelmien käyttöönottoa eivätkä asiat jää roikkumaan.	Asiakailta kerätty palaute on ollut pääasiassa positiivista
Yhdessä aika ja lapset puheeksi menetelmät ovat varhaisen tuen menetelmiä ja soveltuvat parhaiten asiakkaiden auttamisen polun alkuun.	Menetelmät sopivat eri palveluihin, kun niitä käytetään palveluiden alkuvaiheessa, jolloin tutustutaan asiakkaisiin
Yhdessä ajalla perheet saavat varhaista tukea varhaisessa vaiheessa yhdellä tapaamisella.	Riittävän tiedonsiirron ja viestinnän varmistaminen asiakkaille
Soveltuu palveluihin ja hetkiin, joissa asiakkaat ovat uusia ja keskustelut käynnistyvät. Helpottaa palveluiden piiriin hakeutumista myös jatkossa sekä huolen puheeksi ottoa.	Yhdessä aikaa oli tiedotettu vanhemmille esim. päiväkodin vanhempainillassa
Kaikkea Lapinlahden henkilöstöä ei ole koulutettu vielä (Lp-menetelmä).	Osallistavia menetelmiä, jotka auttavat luomaan luottamusta sekä avointa dialogia asiakkaiden ja ammattilaisten kanssa
Osassa palveluissa kentällä käytössä osassa ei.	Menetelmät soveltuvat työkaluiksi lasten ja perheiden kanssa työskenteleville kaikilla sektoreilla
Varhaisella tukemisella voidaan välttää asiakkaan palvelutarpeen kriisiytymistä sekä laajojen palvelutarpeiden syntymistä.	Käyttöönoton suunnitelma, seuranta ja arviointi myös asiakkaiden näkökulmasta tulisi kerätä säännöllisesti ja tilastoida
Lp-menetelmän osia viety käytännön työhön, ajatusmallia.	Vaatii työstämistä, että istuu eripalveluihin ja osaksi asiakkaiden kanssa tehtävää työtä
Lp-menetelmää ei ole otettu käyttöön käytännössä ajallisista sekä resurssisyydestä.	Asiakkaiden vastaanotto vaikuttaa myös menetelmien soveltuvuuteen eri palveluihin
Yhtenäisten sekä selkeiden ohjeiden puute menetelmän käyttöönotosta sekä jatkossa vaikuttaa menetelmän viennin sujuvuuteen käytäntöön.	Asiakkaiden tarve ja kiinnostus menetelmien käyttöön vaikuttaa menetelmien istuvuuteen esimerkiksi haluavatko osallistua yhdessä aika tai lapset puheeksi keskusteluun, jos ammattilainen ehdottaa sitä
Pohdinnassa on mihin palveluihin Lp-menetelmä sopii parhaiten.	Asiakkaiden näkökulmien ja kokemusten näkyväksi tekeminen muillekin kuin ammattilaisille tärkeää, jotta kynnys menetelmiin osallistumiseen olisi mahdollisimman matala

LIITE 3. AINEISTONANALYYSSIN PELKISTÄMINEN

Varhainen tuki

Matalan kynnyksen palvelut, systeminen ajattelu, huolien puheeksi ottaminen, auttamisen polun alku, keinoja ja työkaluja arkeen, tuen varhaisessa vaiheessa, ennaltaehkäisevät palvelut

Menetelmiä voidaan hyödyntää asiakkaiden varhaisessa tukemisessa. Huolen ei tarvitse olla suuri, vaan voidaan kokoontua menetelmien äärelle, vaikka kyseessä olisi pienikin huoli. Lapset puheeksi ja monitoimijaisessa yhteistyömallissa käydään asiakkaiden kanssa matalan kynnyksen keskustelu, joka ei velvoita asiakkaita mihinkään toimenpiteisiin välttämättä tai johda sosiaalipalveluiden asiakkuuden syntymiseen. Menetelmien avulla perheet saavat tukea varhaisessa vaiheessa, tästä syntynyt kokemus madaltaa palveluiden piiriin tulemistä. Antaa työkaluja auttaa perheitä varhaisen tuen varhaisessa vaiheessa. Ongelma ei ole vain yksilössä vaan pitää myös tarkastella ympäristöä sekä vuorovaikutussuhteita. Lapset puheeksi menetelmä sekä monitoimijainen yhteistyömalli ovat arvokkaita menetelmiä, joilla pystytään auttamaan perheitä matalalla kynnyksellä varhaisen tuen varhaisessa vaiheessa. Varhaisessa vaiheessa saatu apu voi ennaltaehkäistä haasteita ja niiden kasvamista tulevaisuudessa sekä vähentää asiakkaiden palveluiden tarvetta. **Helpottaa huolien havainnointia sekä yhteisen näkemyksen löytämistä. Tuetaan ja kannustetaan vanhempia kokeilemaan erilaisia keinoja lasten ja perheen haasteiden kanssa arjessa. Oikea aikainen varhainen tukia oikeilla työkaluilla auttavat asiakkaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.** Yhteiskunta ja asiakkaat tarvitsevat työtapoja, jotka ovat jalkautuvia, joustavia sekä kykenevät reagoimaan nopeasti. Asiakkaat hyötyvät matalan kynnyksen palveluista, jotka ovat saatavilla nopeasti. Varhainen tuki lähtee varhaiskasvatuksesta, joten menetelmä sopii sinne hyvin. Helposti lähestyttävät menetelmät, joissa asiakasta ei sidota mihinkään tai ei edellytä aikaisempaa asiakkuutta pystyvät auttamaan asiakkaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yhdessä aika ja lapset puheeksi menetelmät ovat varhaisen tuen menetelmiä ja soveltuvat parhaiten asiakkaiden auttamisen polun alkuun. Menetelmät sopivat eri palveluihin, kun niitä käytetään palveluiden alkuvaiheessa, jolloin tutustutaan asiakkaisiin. Soveltuu palveluihin ja hetkiin, joissa asiakkaat ovat uusia ja keskustelut käynnistyvät. Helpottaa palveluiden piiriin hakeutumista myös jatkossa sekä huolen puheeksi ottoa. Varhaisella tukemisella voidaan välttää asiakkaan palvelutarpeen kriisiytymistä sekä laajojen palvelutarpeiden syntymistä.

Asiakkaiden etu

Monialainen näkemys, yhteinen tavoite, asiakkaiden asiantuntijuuden arvostaminen, osallisuus ja toimijuus, palvelun tarve, riittävät tukitoimet, konkreettiset päätökset, järjestelmän vaikutukset, työn läpinäkyvyys

Ollaan lapsen ja perheen puolella. Asiakkaat kohtaavat keskustelussa eri ammattilaisia, joten heidän ei tarvitse kertoa omia asioitaan moneen kertaan ja tavata jokainen ammattilainen erikseen. Tämä edesauttaa asiakkaiden jaksamista sekä tehostaa ammattilaisten työskentelyä. Monialainen näkemys sekä moniääninen keskustelu tuovat erilaisia näkökulmia perheen tilanteeseen sekä keskusteluun, joten myös ratkaisuja kehittyy monipuolisesti. Tavoitteena on lapsen ja perheen auttaminen, ja kaikki pyrkivät yhdessä kohti tätä tavoitetta. On lisännyt asiakkaiden osallisuutta ja menetelmät koe-taan asiakkaiden osallisuutta vahvistavina. Työn läpinäkyväksi tekeminen lisää osallisuutta sekä osal-listaa asiakkaita. Keskustelutilanteet pyritään tekemään mahdollisimman mukaviksi ja luonteviksi perheille. Ilmapiiri luodaan sellaiseksi, että asioita voidaan jakaa. Menetelmien käytössä sekä asiak-kaiden kohtaamisessa tulisi muistaa, että ammattilaiset eivät voi ratkaista asiakkaiden haasteita hei-dän puolestaan. Puolesta tekeminen ei lisää asiakkaiden osallisuutta tai toimijuutta. Kyseessä on myös heidän omat haasteensa, joita toiset eivät voi ottaa heiltä pois. Ammattilaisten tehtävä onkin kannatella sekä tukea asiakkaita ja heidän osallisuuttaan. Menetelmien avulla asiakkaiden asioita on saatu vietyä eteenpäin. Lp-menetelmä on vuorovaikutuksellinen menetelmä, jossa kiinnitetään huo-miota lapsen ja perheen arjen pärjäävyyteen. Ei arvioida yksilöitä vaan sitä, miten lapsi ja perhe pär-jäävät arjessa. Lapsen silmin lähdetään viemään lapsen näkökulmaa myös vanhemmille. Tärkeää on pyrkiä ymmärtämään asiakkaiden kokemusmaailmaa sekä huolehtia asiakkaalle merkityksellisten asioiden hoitamisessa. Eri toimijoilta saatu tieto ja sen yhteen sovittaminen hyödyttää eniten per-heitä. Helpottaa lasten ja perheiden tuen piiriin saamista esim. erityisen tuen piiriin kuuluvat asiak-kaat. Vanhempien kanssa keskusteluissa käsitellään miten aikuinen voi sanoittaa lapselle asioita sekä keinoja vuoro vaikuttaa ja kommunikoida lapsen kanssa. Perheiden osallisuutta ja toimijuutta vaalitaan keskustelujen aikana. Menetelmän avulla asiakkaat ja ammattilaiset yhdessä ovat löytä-neet perheisiin sopivia tukitoimia sekä keinoja vietäväksi perheiden arkeen. Perhe kertoo yhdessä ajalla itse ensin esittelyjen jälkeen oman näkemyksen, miksi on kokoontunut yhteen ja tämän poh-jalta keskustelu lähtee etenemään. Menetelmän avulla on tehty konkreettisia päätöksiä esim. lapsen päiväkotia päivien lisäämisestä. Järjestelmän tehottomuus tuottaa asiakkaiden tarpeita vastaavia pal-veluita. Riittävän tiedonsiirron ja viestinnän varmistaminen asiakkaille. Asiakkaiden vastaanotto vai-kuttaa myös menetelmien soveltuvuuteen eri palveluihin. Asiakkaiden tarve ja kiinnostus menetel-mien käyttöön vaikuttaa menetelmien istuvuuteen esimerkiksi haluavatko osallistua yhdessä aika tai lapset puheeksi keskusteluun, jos ammattilainen ehdottaa sitä. Asiakkaiden näkökulmien ja koke-muksien näkyväksi tekeminen muillekin kuin ammattilaisille tärkeää, jotta kynnys menetelmiin osal-listumiseen olisi mahdollisimman matala.

Avoim dialogi

Tasa-arvoisuus, reflektointi, luottamus, suoraan puhuminen, vastauksien löytäminen yhdessä, moniääninen keskustelu, aktiivinen vuorovaikutus, palaute, henkilökemia

Keskustellaan perheen kanssa avoimesti ja kohdataan heidät rehellisesti. Asiakkailta eikä myöskään ammattilaisilla tarvitse olla valmiita vastauksia, vaan niitä etsitään yhdessä keskustellen menetelmien äärellä. Haastateltavat ovat kokeneet luonnollisena keinona sekä hetkenä ottaa asiakkaiden kanssa asioita puheeksi. Voi helpottaa huolen puheeksi ottamista. Menetelmien käytössä korostuu, että ratkaisut löytyvät yksilöllisesti vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa eikä valmiita vastauksia ole. Ammattilaisilta on tärkeää välittyä aito kiinnostus sekä läsnäolo, joiden avulla luottamusta rakennetaan. Ammattilainen ja asiakas ovat käytävien keskustelujen aikana samanvertaisia toimijoita. Menetelmien käyttö on reflektivoavaa niin ammattilaisille kuin asiakkaillekin. Keskustelujen pitäminen ja eri ammattilaisten koolle kutsuminen selkiyttää keiden ammattilaisten kanssa lapsen ja perheiden asioita voidaan hoitaa. Pidettyjen keskustelujen ilmapiiri on koettu luottamukselliseksi sekä avoimeen dialogiin kannustavaksi. Puhutaan asioista niiden oikeilla nimillä. Ammattilaisten välinen kemia on tärkeää. Perheiltä on kerätty palautetta keskusteluista sekä menetelmien käytöstä paikan päällä sekä qr-koodin avulla. Ammattilaisten ja asiakkaiden välinen luottamus sekä tutuus on lisännyt osallisuutta sekä varhaista tukemista. Tämä helpottaa myös asioiden suoraan puhumista. Vanhemmat ovat puhuneet avoimesti myös omista haasteistaan esim. jaksamisen kanssa. Menetelmän avulla vuorovaikutus vanhempiin on kehittynyt ja se on heijastunut myös arjen vuorovaikutukseen heidän kanssaan esim. varhaiskasvatuksessa. Asiakkailta kerätty palaute on ollut pääasiassa positiivista. Yhdessä aikaa oli tiedotettu vanhemmille esim. päiväkodin vanhempainillassa. Osallistavia menetelmiä, jotka auttavat luomaan luottamusta sekä avointa dialogia asiakkaiden ja ammattilaisten kanssa.

Menetelmien käyttöönoton onnistumisia ja kehittämisen kohteita

Muutosta ajatteluun, helppo toteuttaa, asiakkaiden palvelutarve, näkökulma, tapa auttaa asiakkaita, yhteistyötä, moniammatillisuus, verkostoituminen, uusia keinoja vuorovaikuttaa, uusia työtapoja, jalkautuvia matalan kynnyksen menetelmiä, onnistumisia, kehittämisen kohteita, merkitystä

Lapset puheeksi koulutuksen käyminen on vaikuttanut tapaan ajatella ja kohdata asiakkaita, vaikka itse menetelmä ei olekaan vielä vakiintunut käytäntöön. Menetelmää (yhdessä aika) on helppo toteuttaa arjen työssä eikä se kuormita työntekijöitä tarpeettomasti. Konkreettisenä esimerkkinä esim. lähetteet voivat vähentyä. On muodostunut isoksi osaksi tehtävää työtä sekä luonut siihen raameja. Menetelmien käyttö on tuonut haastateltavien työhön monipuolisuutta sekä moniammatillisuutta. Se on myös konkretisoitunut sen, että kokee oman työnsä tärkeänä. Yhteistyö on koettu merkityksellisyyttä lisäävänä tekijänä omassa työssä sekä on tehnyt näkyväksi miten tärkeitä kaikki osapuolet ovat lapsen ja perheen hyvinvoinnin kannalta. Lapset puheeksi menetelmä on koettu hyvänä, jotka ovat koulutuksen käyneet. Menetelmän avulla voi saada asiakkaista sellaista tietoa, mitä ei välttämättä muuten saisi kysymysten avulla. Tehostaa ammattilaisten välistä yhteistyötä sekä helpottaa monitoimijaisen yhteistyön sujuvuutta. Selkeyttää omaa työtä, kun saa uusia menetelmiä, joita voi viedä käytännön työhön sekä kehittää ammattilaisten välistä yhteistyötä. Ammattilaisten välinen yhteistyö on koettu toimivana. Ammattilaisten käyttämillä sanamuodoilla on iso merkitys. Tässä on haastattelujen perusteella onnistuttu hyvin. Pienessä kunnassa ammattilaiset ovat tuttuja keskenään ja toisten toimintatavat ovat tuttuja. Selkeät etukäteen kalanteroinnit (yhdessä aika) helpottaa ammattilaisten pääsyä paikalle. Tiedonsiirto ja viestintä ammattilaisten välillä on koettu sujuvana. Ammattilaisten välinen yhteistyö tehostuu ja tuo työhön vuorovaikutteisuutta. Monialainen yhteistyö tuo uusia näkökulmia ja keinoja auttaa asiakkaita. Toimiva yhteistyö tehostaa työtä ja tuo siihen uusia ulottuvuuksia. Tehostaa ammattilaisten välistä verkostoitumista. Yhdessä aikaa oli käyttänyt melkein jokainen haastateltava. Lp-menetelmää ei ollut käytetty käytännön työssä, vaikka koulutus olikin monella haastateltavalla käytynä. Yhdessä aika keskusteluita käyty suurimmaksi osaksi varhaiskasvatuksen puolella, pari myös koulun puolella. Yhdessä aika käynnistynyt ja jalkautunut hyvin varhaiskasvatukseen. Selkeät käytännön helpottavat menetelmien käyttöönottoa eivätkä asiat jää roikkumaan. Kaikkea Lapinlahden henkilöstöä ei ole koulutettu vielä (Lp-menetelmä). Osassa palveluissa kentällä käytössä osassa ei.

- Menetelmät soveltuvat työkaluiksi lasten ja perheiden kanssa työskenteleville kaikilla sektoreilla. Käyttöönoton suunnitelma, seuranta ja arviointi myös asiakkaiden näkökulmasta tulisi kerätä säännöllisesti ja tilastoida. Vaatii työstämistä, että istuu eripalveluihin ja osaksi asiakkaiden kanssa tehtävää työtä. Lp-menetelmän osia viety käytännön työhön, ajatusmallia. Lp-menetelmää ei ole otettu käyttöön käytännössä ajallisista sekä resurssisyyistä. Yhtenäisten sekä selkeiden ohjeiden puute menetelmän käyttöönotosta sekä jatkossa vaikuttaa menetelmän viennin sujuvuuteen käytäntöön. Pohdinnassa on mihin palveluihin Lp-menetelmä sopii parhaiten. Työnjako myös joiltain osin vielä epäselvä esim. kuka hoitaisi viestinnän sekä informoinnin. Onnistuneiden kokemusten esiin tuominen myös Lapinlahden kunnan ulkopuolelle